

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

---

Факультет международных отношений  
Кафедра международных отношений  
и мировой экономики

МАТЕРИАЛЫ  
1-ОЙ ЕЖЕГОДНОЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ  
КОНФЕРЕНЦИИ «ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО  
ОБРАЗОВАНИЯ»

Алматы  
«Қазақ университеті»  
2016

*Рекомендовано к печати Ученым советом факультета международных отношений Казахского национального университета имени аль-Фараби, протокол № 9 от 21 апреля 2016 года*

**Оргкомитет:**

Председатель: Чукубаев Е.С.

Члены: Ауган М.А., Махмеджанова Л.Н.

Редактор: Ауган М.А.

18 марта на кафедре международных отношений и мировой экономики факультета международных отношений была проведена 1-ая ежегодная научно-методическая конференция «Интернационализация высшего образования» на тему: «Управление качеством высшего образования и научными исследованиями в контексте проведения международной аккредитации»

Материалы 1-ой ежегодной научно-методической конференции «Интернационализация высшего образования». – Алматы: Казак университети, 2016. – 154 с.

**ISBN 978-601-04-1903-2**

Международное сотрудничество является неотъемлемой частью деятельности ФМО КазНУ им. аль-Фараби, важным инструментом в обеспечении качества образования и его соответствия международным стандартам. Развитию международного сотрудничества способствует признание и реализация принципов Болонского процесса.

Цель конференции – обмен мнениями по улучшению качества образования и исследований, чтобы распространить инновации, генерировать новые знания и использовать лучшие практики в сфере преподавания и проведения научных исследований.

Данный сборник включает тексты выступления участников научно-методической конференции.

Редакция сборника благодарит Ауган М.А. за оказанное содействие в проведении конференции и публикации материалов научно-методической конференции в рамках проекта «Лучший преподаватель вуза 2015 года»

## СОДЕРЖАНИЕ

### СЕКЦИЯ 1

#### «ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ»

*Әлімбаев А.Р., Бюжеева Б.З., Балаубаева Б.М.*

ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕ МЕМЛЕКЕТТІК  
ТІЛДІ ДҰРЫС ҚОЛДАНА БІЛУДІҢ КЕЙБІР ҚЫРЛАРЫ

*Бекмухаметова А.Б., Медуханова Л.А. Азаматова А.Б.*

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА С  
ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ДЕЛОВЫХ ИГР

*Әлімбаев А.Р., Бюжеева Б.З., Махмеджанова Л.Н.*

АКАДЕМИЯЛЫҚ ҰТҚЫРЛЫҚ БІЛІМ АЛУДЫҢ САПАСЫ МЕН  
ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРАТЫН ҮДЕРІС

ЖАС МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУ ҮРДІСІНДЕГІ ҒЫЛЫМИ  
ІС ШАРАЛАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ  
ҮЛГІСІ

*Дабылтаева Н.Е.*

СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ПЕН ӘЛЕМДІК  
ШАРУАШЫЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАР САЛАСЫНДАҒЫ  
МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАЙЫНДАУДЫҢ  
НЕГІЗІ

*Кукеева Ф.Т., Байзакова К.И.*

ПЕРЕХОД ОТ ИНФОРМАЦИОННО-НАКОПИТЕЛЬНОЙ МОДЕЛИ  
УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА К ИННОВАЦИОННЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ

*Макашева К.Н.,*

К ВОПРОСУ О НАУЧНЫХ ПОДХОДАХ В ПРЕПОДАВАНИИ  
РЕГИОНОВЕДЕНИЯ

*Медуханова Л.А., Бекмухаметова А.Б.*

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ  
ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У СТУДЕНТОВ ПО  
СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МИРОВАЯ ЭКОНОМИКА»

*Г.А.Мовкебаева, Б.М.Балаубаева*

МАГИСТРАНТТАРДА ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ҮЙІН  
ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Мырзахметова А.М., Назарбекова С.Т.*

ИННОВАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ  
В СОВРЕМЕННОМ ВУЗЕ

Ондаш А.О., Ондашұлы Е.

ТҮРЛЕНДІРУДІҢ ҚАЗІРГІ ШАРТТАРЫНА СӘЙКЕС  
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ

Ондаш А.О., Ондашұлы Е.

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІ:  
МАЗМҰНЫ МЕН ЕНГІЗУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Оспанбаев Ж.А.

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ  
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ МЕН  
МҮМКІНДІКТЕРІ

## СЕКЦИЯ 2

### «РЕФОРМА ОБРАЗОВАНИЯ: НАЦИОНАЛЬНЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ»

*Байзакова К.И., Кукеева Ф.Т.*

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КАЧЕСТВА И НАУЧНЫХ  
ИССЛЕДОВАНИЙ В КОНТЕКСТЕ ОПЫТА США  
И ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН

*Байқушикова Г.С., Кузембаева А.Б.*

РАЗВИТИЕ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВЫСШЕЙ  
ШКОЛЫ ВО ФРАНЦИИ

*Исова Л.Т.*

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ СТУДЕНЧЕСКОГО КРУГЛОГО СТОЛА  
«ЗЕМЛЯ - НАШ ОБЩИЙ ДОМ»

*Кульбаева А.Т., Идрьшева Ж.К., Алипқызы Р.*

СКАНДИНАВСКАЯ СИСТЕМА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В  
КОНТЕКСТЕ ЕДИНОГО ЕВРОПЕЙСКОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО  
ПРОСТРАНСТВА

*Махмеджанова Л.Н., Әліпбаев А.Р., Бюжеева Б.З.*

ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

*Мурзабекова Г.Ж., Нурдаuletova Л.М.*

РЕЖИМ РАЗВИТИЯ – ОСНОВНОЙ ФАКТОР МЕТОДИЧЕСКОЙ  
РАБОТЫ

*Нұрахын А., Ауган М.А., Бейсенбаева Р.*

АЗИЯ-ТҮНІК МҰХИТ АЙМАҒЫНДА БІРЫҢҒАЙ БІЛІМ БЕРУ  
КЕҢІСТІГІН ҚҰРУ: КРЕДИТТЕР ТРАНСФЕРІ МЕН  
БІЛІКТІЛІКТЕРДІ ӨЗАРА МОЙЫНДАУ

*Лю Сай, Алдабергенова Ж., Ауган М.А.*

ҚЫТАЙ БІЛІМ БЕРУ РЕФОРМАСЫ

**СЕКЦИЯ 1**  
**«ОБЕСПЕЧЕНИЕ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ**  
**В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ»**

---

**А.Р. Әліпбаев, Б.З.Бюжеева, Б.М.Балаубаева**

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,  
халықаралық қатынастар факультеті,  
aman19@mail.ru*

**ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕ МЕМЛЕКЕТТІК**  
**ТІЛДІ ДҰРЫС ҚОЛДАНА БЛУДІҢ КЕЙБІР ҚЫРЛАРЫ**

Ежелден ұлтты ұйытқан ұлағатты бабаларымыз елінің бейбітшілігі мен қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында іргелес жатқан елдерге сан мәрте өз елшілерін аттандырған. Қазақ халқының басынан өткен небір қиын-қыстау сәттерде елінің елдігі мен жерінің тұтастығын сақтап қалуына шешендік өнері мен тілді ұтымды пайдалана алу мәнері өзіндік рөл атқарғаны даусыз.

Соның негізінде бүгінгі Қазақ елі әлем елдерінің бір қатарымен тұрақты қарым-қатынастар орнатып, сан-алуан салада халықаралық келісімдер мен шарттарға отыруда [1, 27 бет]. Өйткені дипломатиялық қызмет қашан да елмен елді табыстыратын алтын көпір ғана емес, халықаралық алаңда мемлекеттерді бір-бірімен беттестіріп, мемлекеттің бет-бейнесін әлемге паш етеді.

Әрине, еліміз тәуелсіздігін жариялай салып халықаралық қатынастар жүйесіндегі дипломатиялық қызметін мемлекеттік тілде, яғни қазақ тілінде жүргізуге шамасы келмеді. Өйткені алғашқы кезде қазақтың дипломатия саласында қазақ тілін терең меңгерген мамандар жоқтың қасы еді. Сол себепті тәуелсіз Қазақстанның әлеммен байланысы орыс тілінде жүргізілді. Соңғы кездегі қазақ тілінің өрісін кеңейту саясаты дипломатия

саласын да қамти бастады. Өйткені тіл - қашанда мемлекет тірегі, ұлттың ұлт болуының басты белгілерінің бірі.

Яғни, еліміздің дипломатиялық саласында қазақ тілін терең меңгеру бүгінгі күннің қажеттілігіне айналууда. Осыған орай, бұл бағытта әлі де қатаң саясат ұстанған дұрыс болар еді. Сонда ғана дипломатия саласында ұлттық намысымыз бен сезіміміз асқақ болары айқын. Ұлттық тілде билік тармақтарында ресми құжаттар дайындауда кездесетін келеңсіздік пен жанайқай тумас еді. Әрине, жоғалтып алған асылымызды қайта жинау жеңіл бола қоймайды. Елдің басқа салаларындағыдай дипломатия саласында да ұлттық тілді меңгерген кәсіби мамандардың жетіспеушілігі қазақ тілінде ресми құжаттар дайындауды осы уақытқа дейін кідірттіп келді. Осы мақсатта еліміздің дипломатиялық құжаттарын қазақ тілінде дайындау мүмкіндігін кеңейтуге арналған еңбектерді жан-жақты қарастыра отырып, саралаудан өткізіп өзімізге қажетті нәр жинауға талпынуымыз керек.

Ана тіліне жаны ашитын зиялылар баспасөз беттерінде, тіл мәселесіне қатысты өтетін әртүрлі ғылыми-тәжірибелік мәжілістерде еліміздегі мемлекеттік тілдегі заңнамалар мен ресми іс-қағаздар мәтіндерінде кездесетін терминдер мен атаулардың ұғынықты әрі дұрыс қолданылуына байланысты өзекті мәселелерді көтеріп келеді. Мемлекеттік тілдің дипломатиялық қызметтегі рөлі мен маңыздылығы туралы да мәселе орынды қозғалып жүр.

Дипломатия саласына арналған бірқатар қазақ тілді еңбектер ресми құжаттар дайындауда қазақ тілін дұрыс пайдалана білуге ерекше көңіл бөлген. Тек өкініштісі дипломатия саласындағы кейбір ауқымды еңбектерде тілді бұрмалаушылық байқалады. Бұл көп жағдайда орыс тіліндегі сөздерді төте аударуға талпынудың салдары деп ойлаймыз. Мысалы, дипломатияда жиі пайдаланылатын орыс тіліндегі «государство пребывания» деген сөз тіркесін «болмыш мемлекет» деп қазақшалап алған [2, 430-455 беттер]. «Болмыш» деген сөз қазақ тіліне қатысты орфографиялық сөздіктерде жоқ. Ал, халықаралық қатынастар жүйесіндегі қарсы елдің мамандары, аудармашылары қазақ тілінде жазылған дипломатиялық құжаттардың түпнұсқаларын аудару үшін қазақ тілінің сөздіктеріне жүгінері айқын. Олай

болса қазақ тілінде жаңа сөз енгізуде өте абай болғанымыз дұрыс болар.

Басқа тілден енген терминдерді өз тілімізде баламалап қолдануда оның мағыналы сипаты мен айырмашылығы ескеріле бермейтін жайттар кездесіп жатады. Мысалы, дипломатия саласындағы «протокол» терминін қарастыратын болсақ, бұл термин өзінің дипломатиялық сипаттағы мағынасымен «протокол» деп алынып жүр, өйткені бұл жазбаша орындалатын рәсім емес, алайда кейбір сөздіктер мен ресми хабарларда, оқу құралдарында бұл «хаттама», «хаттамалық іс-шаралар» деп теріс мағынасында қолданылатынын байқауға болады.

Жалпы «протокол» термині - грек тілінде “protokollon”, “protos” – бірінші, “kolla”- желімдеу деген екі сөздің қосындысы [3, 143 б.]. Орта ғасырларда бұл ұғым құжаттарды ресімдеу мен мұрағат ісін жүргізуді білдіретін. Кейін “протокол” сөзін дипломатиялық қызметке қатысты қолдана бастады. Дипломатиялық қатынастардың даму барысында “протокол” сөзінің мәні де кенейе түсті: дипломатиялық құжаттарды ресімдеу ережесімен қатар енді дипломатиялық протоколға этикет пен салтанаттылық рәсіміне қатысты мәселелер қосылды. Соның нәтижесінде бүгінгі дипломатиялық қызметте «дипломатиялық протокол» ұғымының анықтамасына келетін болсақ, ол - халықаралық қарым-қатынаста үкіметтер, сыртқы істер мекемелері, дипломатиялық өкілдіктер және ресми тұлғалар ұстанатын жалпытанылған ережелердің, салт-дәстүрлердің және шарттылықтың жиынтығы.

Ал протоколдың «хаттама» деген қазақша баламасы әртүрлі саладағы іс-қағаздарын жүргізуде ғана қолданылатыны белгілі.

Сондай-ақ кейбір сөздерді орысшадан аудару барысында орысша транскрипциясының ықпалында кетіп қалу жиі кездеседі, мысалы «американские» немесе «венецианские» деген орысшаны «американдық» немесе «венециандық» деп жазамыз. Бұл сөздердің түбіріне көңіл бөлетін болсақ, Американ, Венециан деген мемлекеттер де, елдер де болған емес, олай болса бұл сөздердің дұрыс аудармасы «америкалық», «венециялық» екендігі белгілі.

Мемлекеттің атауына қатысты мәселе де дипломатиялық қызметтегі өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Сол ретте Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігі

шеңберінде құрастырылған сөздіктерге жетекшілік жасаған, аудармашы Б.Жәмкенов кейбір мемлекеттердің атауына қатысты: «Мысыр – қазақ ұғымында бұрыннан қалыптасқан атау. Көптеген шығыс елдерінде осылай аталады. Өздері де араб тілінде осылай жазады. Сондықтан Египет Араб Республикасын – Мысыр Араб Республикасы деп жазу көңілге қонымды. Ал Венгрия Республикасында қабылданған жаңа Конституцияға сәйкес елдің атауы 2012 жылдың 1 қаңтарынан бастап «Мадьярорсаг» (Hungary – мадьяр елі) болатынын, түркі тілдеріне тән тарихи-лингвистикалық факторларды ескере отырып, қазақ тілінде «Мажарстан» этнополитонимін пайдалану ұсынылды», - деп көрсетеді [4]. Осы орайда аудармашы қазақ тілінің фонетикалық ерекшеліктерін, сондай-ақ әр мемлекеттің тиісті ресми тілдерде айтылуын немесе елдің өз ішінде айтылуын ескере отырып, Австрияны Аустрия, Ливияны Либия, Стамбулды Ыстанбұл үлгісінде қолданудың дұрыс болатындығын дәйектейді.

Жалпы дипломатиялық қызметте кездесетін терминдердің аударма баламасын дәлме-дәл беруде мүлт кетіп жататынымыз, көбіне сол сөздердің этимологиялық шығу тегіне және халықаралық қатынастарда қандай жағдайда пайдаланылатынына жете зер салмауымыздан екенін тәжірибе көрсетіп отырғандығын алға тартады.

Сол себепті дипломатия саласындағы дипломатиялық құжаттарды мемлекеттік тілде дайындайтын әрбір қызметкер қазақ тілін жетік меңгерген маман болуы тиіс. Әрбір мәлімет қазақша ойлау жүйесінің жемісі ретінде, тілдік ерекшеліктерді сақтай отырып, түпнұсқа күйінде дүниеге келгенде ғана толыққанды құжат ретінде қабылданбақ. Дипломатиялық құжаттарды әзірлеуде бұл өте құнды талап.

Өйткені дипломатиялық қызмет жазба жұмысымен тікелей байланысты. Дипломатиялық хат алмасу арқылы мемлекеттердің дипломатиялық қарым-қатынастары жүзеге асады. Дипломаттар өздерінің жұмыс уақытының басым мөлшерін өз үкіметі мен сыртқы істер министрлігі арасында ресми хат алмасуға арнайды: саяси хаттар, шартты белгімен жазылатын жеделхаттар, әр түрлі нұсқадағы анықтамалар, ұсыныстар, сұхбат жазбаларын, келіссөздер мен баспасөз мәслихаттарына арналған мәлімдеме жобаларын, жадынамалық жазбаларын,



келісімдер мен шарттардың жобаларын және т.б. дайындайды. Сондай-ақ шетелдік дипломатиялық өкілдіктер мен министрліктер арасындағы дипломатиялық құжаттарды: ноталар, мәлімдемелер, декларациялар, жеке жолдамалар, меморандумдар, коммюникелер мен басқа да ресми құжаттарды жобалайды. Осы құжаттарды дайындау барысында дипломатиялық тілге ерекше көңіл бөлінуге тиіс.

Қазіргі кезде ресми дипломатиялық қатынастар жүргізілетін және халықаралық шарттар жасалынатын міндетті бірыңғай тіл жоқ. Бүгінгі күні біртіндеп тілдердің тепе-теңдік қағидасы қалыптасуда. Сол негізде барлық мемлекеттердің сыртқы істер мекемесі (бірен-саран елдер ғана болмаса) дипломатиялық қатынастардағы ресми хат алмасуларды, әсіресе дипломатиялық нотамен өзара алмасуды ұлттық тілдерінде жүргізеді.

Қазақ тілінде іс жүргізу әрекеті бұрынғы Кеңестер Одағы кезінде де қолға алынғанымен, сол кездегі жергілікті солақай саясаттың ықпалы ма, әлде өзіміздің дәйексіздігіміз бе әйтеуір алға жылжымай аяқсыз қалып келді. Дегенмен, бүгінгі күні қазақ тілін түлету мақсатында еліміздің тіл мамандары елдегі қазақ тіліне деген самарқаулықтан, дүмбілездіктен арылтып тіліміздің мәртебесін көтеруге бар күш-жігерлерін жұмылдыруда.

Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігі көлемінде 2004 жылы “Қазақ және орыс тілдерінде дипломатиялық іс жүргізу” сөздік-анықтамалығының шығуы қазақстандық дипломатиялық ресми іс қағаздарының ұлттық тілге көше бастауының белгісі болды. 2008 жылы Алматының «Арда» баспасынан шыққан құрастырушы-автор М.Кәрібайдың «Дипломатиялық хат алмасу (үлгілер)» еңбегі бүгінгі күнде аса зәру әрі күрделі мәселенің бірі – дипломатиялық құжаттарды, ресми іс-қағаздарын мемлекеттік тілде жазу, оқу, дамыту және бір ізге түсіру тұрғысынан жазылған.

Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрі болған кезінде Қ.Тоқаев: “Еліміз тәуелсіздік алғаннан бері бұрын ұмтыла бастаған ұлттығымыздың басты белгілері, асыл мұраларымыз-тарихымыз, дініміз, ділімізбен қоса, тілімізді қалпына келтіруге сыртқы саясат ведомствосы да атсалысып, министрліктің құрылымдық бөлімшелерінде және шетелдердегі елшіліктер мен өкілдіктерде іс жүргізу және қатынас қағаздарын

кезең-кезеңімен мемлекеттік тілге көшіру жоспарланып отыр“ - деп тіл мәселесінің мемлекетаралық қатынастарда да өте маңызды екендігін дәйектейді [5, 3 бет].

Дипломатиялық тілде құжаттарды жазу тәсілі - ең алдымен қарапайымдылық және айқындығымен ерекшеленуі тиіс, және бұл жай қарапайымдылық емес, әр сөз өз орнын дәл тауып, тура мағынасын жеткізе алатындай болуы қажет. Дипломатиялық құжаттың тілі – бұл мемлекеттің сыртқы әлеммен байланысқа түсетін тілі. Сол ретте көп жағдайда мемлекеттің дайындаған дипломатиялық құжатының тілінен сол мемлекеттің бет-бейнесін көреді. Сондықтан да, тілге, дипломатиялық құжаттардың жазылуына аса жоғары талаптар қойылады. Бұл тіл анық та, нақтылы болуға тиіс.

Дипломатиялық құжаттар – бұл ресми құжаттар, «мемлекеттік қағаздар». Дипломатиялық құжаттардың тілі үшін негізінен дыбыс ырғақтығы, әдеби үйлесімдігі емес, ең бастысы берілген мазмұнының нақты сәйкес келуі, осы мәселедегі мемлекеттің саясатын, ұстанымын дәл жеткізу. Дипломатиялық құжаттардың мазмұны негізінен дипломатиялық құжаттың өзін дайындаудан бұрын айқындалып, бекітіледі. Сондықтан да, тәжірибе жүзінде негізгі міндет осы мазмұнды толық, ашық, сенімді түрде жазу, әр сөзге өте мұқият болу. Өйткені тіл өте нәзік дүние, оны орнымен пайдаланған жөн. Әр сөзді тауып жазу – көп тер төгуді, еңбектенуді, сезімталдықты қажет етеді. Қажетті таза, жаңа сөзді тауып жазу оңай шаруа емес. Дипломатиялық қызмет қалыптасқаннан бері дипломатиялық құжаттарда сөздерді пайдалана білу өнері өте жоғары бағаланып келді. Ежелгі кезеңнің өзінде-ақ дипломатиялық хат алмасу, жалпы дипломатиялық іс-әрекеттің мақсаты ел басшыларына арналып, соларға, жақын маңындағыларға әсер етуге бағытталған.

Егер дипломатиялық құжаттарды тілдік тұрғыдан қарайтын болсақ, онда олар көп жағынан саяси деректі басылымға жақын тұрады. Саяси деректі басылымдарда, дипломатиялық құжаттарда көркем әдебиеттен алынған сөз орамдары кеңінен қолданылады. Көркем әдебиеттегідей салыстырмалы түрде, мазмұндау әдісін пайдалану дипломатиялық құжатты жан-жақты толықтырып, оған айқындылық, тартымдылық берері сөзсіз. Әрине, көркем әдебиеттің әдіс-тәсілдерін орынды пайдалана білу керек. Тілдік құралды дипломатиялық

құжаттарда ұғымды пайдалана білуіңіз құжаттың жазылу құндылығын арттыра түсіп, мазмұнын нақты түсінуге мүмкіндік туғызады. Дипломатиялық құжаттарды дайындау барысында бұл құжаттың кімдер үшін, қай елге бағытталатындығын бір сәт те естен шығармау керек. Кей жағдайларда сол елде кең етек алған ұғымдар мен нақысты сөздерді дипломатиялық құжаттарда қолдануы мүмкін. Егер дипломатиялық құжаттар өте айқын, жүйелі, тартымды тілде жазылған болса, оған көңіл бөлушілік те арта түсері хақ. Ал ресми құжат сайқымазақ, кекесінді, өткір мысқылмен жазылса ондай құжаттар мемлекет-аралық қатынастарды керісінше қайшылықты жағдайларға әкеліп тірейді. Дипломатиялық құжаттарды дайындау барысында ақиқат пен жалғандықтың аражігін ажырата білуге талпыну қажет.

Халықаралық қатынастар жүйесінде көптеген ұсыныстар мен тілектер жарияланады. Бұл ұсыныстар шарттар, келісімдер, қарарлар жобаларының тармақтарына таралып тасталуына байланысты бұл саладан бейхабар жанға оларды толық қабылдап дұрыс түсінуі қиынға соғады. Сол себепті ол тармақтардың мазмұнын әлемдік қоғамға түсінікті, жалпыға бірдей ашық түрде болуын қамтамасыз ету дипломатиялық құжаттардың маңызды жақтарының бірі болып табылады.

Мәселені тек баяндау күйінде ғана хабарлау дипломатиялық құжаттардың мәнін ашпайды. Өйткені мұнда баршаға баспа бетінен, радио, телеарналардан немесе бұған дейінгі дипломатиялық құжаттарда келтірілген мәліметтерден белгілі хабарлама күйінде жарияланады. Сондықтан мәселені қарапайым түрде хабарлау белгілі ақиқатты қайталаумен тең. Егер мәселе баяндау түрінде емес, белгілі мәліметтермен мәселенің жаңа жақтары өзара байланыстырылып, жаңа қырынан ашыла түсетін болса дипломатиялық құжатқа деген қызығушылық арта түседі.

Сөйлем, құжатпен танысатын жақты ойландыратындай, сұраулы мағынада, пікір алмасу кейпінде, әр сөз өзіне тән екпінде, яғни сұхбаттасу тіліне жақындата алсаңыз дипломатиялық құжатыңыз сөзсіз өте мәнді болады. Бүгінгі күнге дейін дипломатиялық құжаттардың тілі қарапайым, майда, икемді, құрғақ болу керек деген түсінік қалыптасқан. Кезінде дипломатияда солай сұхбаттасқандығы ақиқат. Дегенмен,

құжаттардағы бүкіл мәтіннің біржақты, нақты мәліметтің өзі ғана келтірілуі құжатпен танысушы тарапты жалықтыруы мүмкін. Бұл құжат мазмұнын соңына дейін толық түсіну мүмкіндігін азайтуы ықтимал. Мәселеге қатысты алғашқы дипломатиялық құжат дайындалған кезде мәліметтер нақтылы күйінде дәйектеу қажет. Ал осы мәселеге қатысты келесі құжаттарды әлде қайда кең көлемде, алғашқы мәліметтерді жан-жақты ашып көрсеткен дұрыс. Дипломатиялық құжаттардың стилистикалық құндылығы сөздер мен сөз тіркестерін тиімді пайдалана алу мүмкіндігіне тікелей қатысты. Бір сөздің өзін әр сөйлем сайын қолдана берсеңіз де дипломатиялық құжаттың сапасына кері әсер етері белгілі. Дипломатиялық құжаттарда жалпылама сипаттағы түсініктерге тым жиі сілтеме жасамаған дұрыс, өйткені керісінше жағдайда бұл құжат басқа тарапқа ақыл айтумен тең болып қабылданады. Сондықтан да қарсылық білдіру құжаттарын дайындауға жеткілікті мөлшерде дәлелдеме болғаны жөн. Сол негізде тым асыра сілтеушіліктің де болмағаны дұрыс. Егер дипломатиялық құжаттарды грамматикалық тұрғыдан қарастыратын болсақ тек жадынамалық жазбаларында ғана емес, сондай-ақ ноталар мен мәлімдемелерде де болымсыз сөйлемдер көп мөлшерде кездеседі. Өйткені бұл дипломатиялық құжаттардың белгілі өзіндік ерекшеліктерімен айқындалады.

Дипломатиялық құжаттардағы бастауыш – көп жағдайда анықтауышты қажет етеді, яғни мәселеге саяси сипаттама беруді, дегенмен мұны өте қажет деген сәтте ғана орындау керек. Құжаттар дайындау кезінде етістіктерді пайдалану да мұқияттылықты талап етеді. Грамматикалық категорияға қатысты міндеттеуге жататын нақысты сөздер мен сөздер тізбегін дипломатиялық құжаттарда пайдалану жан-жақты сақтық пен өнегелілікті қажет етеді. Ең алдымен тепе-теңдік қатынастар жөнінде, егеменді мемлекеттердің қатынастары туралы сөз болғанда басқа мемлекет үшін оның не істеу немесе істемеу керектігін міндеттеу әдептіліктен тыс деп есептелінеді. Сол себепті дипломатиялық құжаттарда міндеттеу қағидасы әлдеқайда икемді, жұмсақ түрге ие болады. Яғни, шартты-келісімді сөйлемдерге «егер» сөзінен бастауы қарсы тараптармен қоса өздеріне де қатысты екендікті білдіреді [6, 36 бет].

Міндеттеу сөздерін пайдаланудың екінші қауіптілігі талап еткендік болып қабылдану мүмкіндігі. Ал талап етушілік – егер құжат қандай да бір төтенше жағдайға қатысты болмаса, шын мәнінде талап ету емес болса, онда бұл пайдасыз, қайта зиянды болып табылады.

Олай болса дипломатиялық құжаттар қарапайымдылық пен мұқияттылықты талап етеді. Толыққанды дипломатиялық құжаттардың тілдік және стилистикалық құрылымы құжат бағытталған тараптарға деген сенімділік туғызатындай, олардың дұрыс шешім қабылдау қабілеттілігіне түрткі болатындай сипатта құрылады. «Күрделі мәселелерге қарапайым шешімнің» болмайтындығын дұрыс түсінуге тәрбиелеу, халықаралық алаңда болып жатқан дүниені ой елегінен өткізуге ұмтылуына дипломатиялық құжаттың құрамындағы нақтылы дәйектер мен дәлелдердің негізінде түрткі болу үшін дипломатиялық тілге талғампаздықпен қарап, шетелдік оқырманға деген әдептілікті жоғары деңгейге жеткізу қажет.

Сол ретте Сыртқы істер министрлігінің қызметі сан қырлы, әрі күрделі жұмыс болғандықтан тындырымды зерделік пен зиялылықты қажет етеді.

Олай болса, тұрған еліміздің тұлғалық қасиетіне, ұлттық тіліне, мәдениетіне, парасаттылығына, өзіндік ерекшелігіне мән бере отырып, қазақ халқының ұлттық сипатын жарқырата ашып көрсетуге талпыну керек. Мақсат тұтқан іс қауқарлы болу үшін әрбір маман өзінің біліктілігін арттыра түсуге тиіс. Яғни, халықаралық қатынастарды қарқынды дамыту мен нығайту дипломатиялық тілдің негізінде жүзеге асады. Тілді терең меңгергеннің өрісі мен тынысы кең болары сөзсіз.

#### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1. Әліпбаев А.Р. Халықаралық келіссөздер. Оқу құралы. –Алматы: «Қазақ университеті», 2012.-403 б.
2. Батырша-ұлы С. Дипломатиялық қызмет және халықаралық қатынастар. -Астана: «Фолиант», 2011, -512 б.
3. Әліпбаев А.Р. Дипломатия тарихы. Дәрістер жинағы. –Алматы: «Қазақ университеті», 2013.-148 б.
4. Исаева Б. Сыртқы саясат саласындағы тұңғыш үш тілдегі сөздік//«Ана тілі» ұлт газеті. –Алматы, №51 (1205), 20-25 желтоқсан, 2013 ж. -Б.8.
5. Қазақ және орыс тілдерінде дипломатиялық іс жүргізу/Қ.К.Тоқаевтың жалпы ред.-Астана, 2004. -320 б.

6. Әліпбаев А.Р. Дипломатиялық құжаттама (оқу құралы). – Алматы: «Қазақ университеті», 2009. - 236 б.

<sup>1</sup>Бекмухаметова А.Б., <sup>1</sup>Медуханова Л.А.,  
<sup>2</sup>Азаматова А.Б.

<sup>1</sup>ҚазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений,  
<sup>2</sup>Университет Нархоз, [sultasem@mail.ru](mailto:sultasem@mail.ru)

## **ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ДЕЛОВЫХ ИГР**

Изменение приоритетов общества в настоящее время связано с возникновением понятия постиндустриального общества, которое в большей степени заинтересовано в том, чтобы его граждане были способны самостоятельно, активно действовать, принимать решения, гибко адаптироваться к изменяющимся условиям жизни. Это привело к смене образовательных парадигм. В связи с этим, появилась потребность в переосмыслении содержания учебных дисциплин и технологий учебного процесса в свете системы ценностей и приоритетов в образовательной политике. Содержание образования обогащается новыми процессуальными умениями, развитием способностей, оперированием информацией, творческим решением проблем.

Современные технологии в образовании рассматриваются как средство, с помощью которого может быть реализована новая образовательная парадигма. Тенденции развития образовательных технологий напрямую связаны с гуманизацией образования, способствующей самоактуализации и самореализации личности. В современных условиях в университетах остро стоит задача актуализации содержания и методов обучения за счет активного использования в учебном процессе результатов и технологий научного поиска, повышения эффективности самостоятельной творческой работы студентов, развития познавательной деятельности, творческих способностей, создании ситуации успеха, организации встречных усилий преподавателя и студентов.

Сбалансированное использование инновационных методик важно в реализации образовательных целей. Бенджамин Блум, американский ученый, выделил 6 уровней образовательных целей: [1]

1) знание: способность воспроизводить специальную информацию, включая факты, понятия, принципы, законы;

2) понимание: способность адекватно отражать полученную информацию (переносить в другую форму, перестраивать идеи в новую конфигурацию, прогнозировать результат);

3) применение: умение использовать ранее изученные принципы, методы, процессы к новой ситуации;

4) анализ: разделение материала на отдельные составные части и изучение каждой из этих частей, устанавливая их отношения и организацию;

5) синтез: соединение отдельных, дискретных элементов, процессов в новое целое;

6) оценивание: процесс выработки ценностных суждений об идеях, теориях, методах. Оценки могут носить количественный или качественный характер, основанный на использовании определенных критериев.

Таким образом, современное состояние высшего образования диктует необходимость поиска новых путей повышения качества теоретической подготовки специалистов, а главное – средств и методов подготовки выпускников вуза к практической и профессиональной деятельности.

Учитывая многообразие всех этих факторов, остановимся на роли активных методов обучения, и в частности учебных деловых игр, в обеспечении эффективности организации работы студентов. В течение последних десятилетий деловые игры достаточно широко внедрились в производство, общественную деятельность, экономику, теорию управления, образование. Это подтверждают многочисленные научные исследования и публикации. Игровая форма обучения представляет собой наиболее удачное и перспективное нововведение последних лет. В процессе деловой игры развиваются целеустремленность, активность, динамичность и продуктивность мышления, прочность и оперативность памяти, стремление к совершенству и вера в свои силы.

**Деловая игра**— это форма организации семинарского занятия, на котором студенты практически осваивают тот материал, который они изучали на лекциях, закрепляя его содержание непосредственным участием в тех процессах, которые до этого рассматривались вне личного опыта, отвлеченно.

Это определение, несмотря на его общее содержание и некую формальность, проливает свет на основную специфику данного вида проведения семинарских занятий. Если лекция в большей степени подразумевает пассивное усвоение учебного материала, то деловые игры, несомненно, требуют вовлечения всех способностей студента, так как здесь успех зависит не от заучивания, а от проявления смекалки, креативности, способности работать в коллективе и т. д.[2]

Кроме того, материал, излагаемый на лекции, носит в большинстве случаев отвлеченный, абстрактный характер по отношению к конкретным знаниям, ценностям и целям студента. Истины теории всегда верны с оговорками, но чтобы эти общие истины оценить индивидуально необходимо увидеть и почувствовать их связь с личным опытом. Действительно закрепляются только те знания, которые были освоены на практике, а, освоив их один раз, мы сможем и в дальнейшем использовать приобретенный таким образом опыт.

Экспериментально установлено, что при равных условиях в памяти студента запечатлевается 10% того, что он слышит, 50% того, что он видит и 90% того, что он делает. Отсюда следует, что наиболее эффективной формой обучения является форма, основывающаяся на активном включении студента в действие, связанное с самостоятельным поиском знаний. Изучая факты и цифры, студенты могут раскрывать не только отдельные стороны экономических процессов и явлений, но и увидеть в целом развитие и функционирование экономического механизма. Поэтому здесь наиболее ценно, чтобы студенты получали знания не в готовом виде, а сами приходили к нужным выводам в процессе активных творческих поисков, самостоятельном анализе экономического материала. Достижение подобной результативности обучения зависит непосредственно от методики преподавания и использования таких приемов преподнесения материала, которые были бы



направлена на всемерное развитие мыслительной творческой деятельности студентов.

Такая форма организации преподавания позволяет в группах с разным уровнем подготовки:

- выполнять учебную программу в условиях значительного сокращения времени;
- получить навыки определения, анализа и решения поставленных проблем (ситуаций);
- выявлять причинно-следственные связи между различными дидактическими единицами;
- получить студентами навыки групповой работы.

Использование игрового метода в обучении студентов с разным уровнем подготовки дает следующие преимущества:

- Возможность ухода от абстрактного характера учебного предмета к реальной профессиональной деятельности, системному характеру используемых знаний.

- В зависимости от целей, поставленных преподавателем, возможность варьирования как «ширины» рассматриваемых вопросов, так и глубины их изучения. Это способствует вовлечению в процесс обучения студентов с разным уровнем подготовленности.

- Способствует социальному взаимодействию студентов, т. к. тем или иным образом преподаватель «включает» в игру всех обучаемых.

- Насыщенность процесса обучения обратной связью, причем более содержательной, чем в традиционных методах обучения, при использовании которых, весьма сложно добиться от студентов постановки вопросов, связанных с тем, что им непонятно. В игре такие вопросы появляются сразу по ходу действия.

- Традиционные методы обучения основываются на интеллектуальной сфере студентов, в игре также проявляются иные качества студентов. В данной форме усиливается не только эффект преподавания, но и воспитания. С помощью игры преподаватель может вводить определенные стили поведения, прививать студентам моральные нормы.

- Процесс обучения провоцирует включение рефлексивных процессов, предоставляет возможность осмысливания полученных результатов.

- Студентам предоставляется возможность работать в удобном для них временном и скоростном режиме.

Деловая игра - это своеобразное моделирование процессов и механизмов принятия решений с использованием математической и организационной моделей. Применение деловых игр в процессе обучения способствует развитию профессиональных компетенций обучаемых, формирует умение аргументировано защищать свою точку зрения, анализировать и интерпретировать получаемую информацию, работать коллективно. Деловая игра также способствует привитию определенных социальных навыков и воспитанию правильной самооценки.

А. А. Вербицкий определяет деловую игру как форму воссоздания предметного и социального содержания будущей профессиональной деятельности специалиста, моделирования тех систем отношений, которые характерны для этой деятельности как целого [3].

В процессе проведения деловой игры решаются учебные задачи, в частности:

- развивается активность обучаемых;
- формируется умение анализировать специальную литературу;
- активизируется творческое мышление обучаемых;
- вырабатывается способность практически оценивать различные точки зрения и пути их сопоставления;
- прививаются навыки поиска оптимального варианта решения.

Специфика обучающих возможностей деловой игры как метода активного обучения состоит в следующем:

- процесс обучения максимально приближен к реальной практической деятельности руководителей и специалистов. Это достигается путем использования в деловых играх моделей реальных социально-экономических отношений.

- метод деловых игр представляет собой не что иное, как специально организованную деятельность по активизации полученных теоретических знаний, переводу их в деятельностный контекст.

То, что в традиционных методах обучения «отдается на откуп» каждому учащемуся без учета его готовности

и способности осуществить требуемое преобразование, в деловой игре приобретает статус метода. Происходит не механическое накопление информации, а деятельностное распределение какой — то сферы человеческой реальности.

Проведению деловых игр предшествует разработка единых требований к отдельным этапам:

1. целевая установка проведения игры;
2. сценарий всех этапов деловой игры;
3. структура конкретных ситуаций, отражающих моделируемый процесс или явление;
4. критерии оценки, полученных в ходе игры результатов;
5. рекомендации по дальнейшему совершенствованию профессиональных умений и навыков.

Все деловые игры можно разделить на ролевые и компьютерные, подразделяя первые и вторые на индивидуальные и коллективные (та-блица 1).

Таблица. Виды деловых игр

Деловые игры			
Ролевые		Компьютерные	
Коллектив ные	Индивидуаль ные	Коллектив ные	Индивидуал ьные

Источник: Хруцкий Е.А. Организация проведения деловых игр: Учеб. Пособие для преподавателей сред. спец. учреждений.-- М.: Высш. шк., 2007.- 320 с.

Ролевые игры в отличие от компьютерных подразумевают наличиепрямого контакта между участниками игры, что позволяет увидеть в чистом виде способности игроков к взаимодействию и принятию решений без привлечения «машин». Несмотря на то, что компьютерные программы и компьютерные деловые игры могут быть эффективны для некоторых кейсов, тем не менее, личный опыт уже искажается тем, что есть «посредник» в виде компьютера. В большинстве случаев это не создает проблем, но в некоторых — возникает ситуация, когда компьютерная деловая игра не дает возможности извлечь пользу для образовательного процесса, так как она становится просто заменителем учебного процесса, а не ее формой. Чтобы этого не допустить, необходимо живое

участие студентов в игровом процессе, который проходит под контролем преподавателя.

Коллективные ролевые игры позволяют не только раскрыть способности студента к индивидуальным решениям и действиям, но и учат его на личном опыте принимать решения в коллективе и эффективно в нем действовать. Поэтому ролевые игры, созданные для командной игры, действительно требуют привлечения способностей студентов, особенно тех способностей, которые связаны с социальной координацией.

Таким образом, преподаватель при подготовке деловой игры должен решать, как профессиональную, так и педагогическую задачу.

Деловые игры, выдвигая перед студентами имитационно-практические задачи, способствуют расширению проблемности преподавания, существенно повышают заинтересованность аудитории в изучении теоретического материала. Моделируя причастность студентов к определенным производственным ситуациям, игра не позволяет аудитории расслабляться, держит ее в постоянном напряжении, заставляет думать, интегрировать полученные знания, побуждает студентов к активной учебно-поисковой деятельности, приближенной к реальной действительности. Таким образом, использование деловых игр в наибольшей степени способствует тому что «школа памяти» с ее установкой на запоминание учебного материала уступает место «школе мышления», формируя исследовательский подход к усвоению теоретико-практических положений.

Участники игры имеют различные интересы, обусловленные их игровой ролью. Один, например, выступает в качестве специалиста отдела, а другой — генеральный директор; один кредитор, другой — займополучатель и т.п. В результате каждый из участников одни и те же деловые вопросы решает со своих индивидуальных позиций. Вместе с тем под влиянием объективных экономических закономерностей, предопределяющих хозяйственную деятельность людей, они вынуждены искать и приходиться к единому решению. Все это в наибольшей степени, чем любой другой методический прием преподавания экономических дисциплин, помогает студентам понять суть экономических преобразований, способствует выработке у них

практических действий, направленных на выбор оптимального экономического варианта хозяйственной деятельности.

Разрешая игровое задание, студенты оценивают исходный материал, характеризующий экономическую обстановку, находят ответ на поставленную перед ними имитационно-деловую проблему, согласуют мнение со своими партнерами по игре и вырабатывают вместе с ними общее решение.

В деловой игре с помощью знаковых средств (язык, речь, график, таблица, документ и др.) воссоздается предметное и социальное содержание профессиональной деятельности, имитируется поведение участников игры по заданным правилам, отражающим условия и динамику реальной производственной обстановки.

Создавая в обучении имитацию конкретных условий и динамики производства, а также действий и отношений специалистов, деловая игра служит средством развития экономического мышления, актуализации, применения и закрепления знаний. Развитие личности специалиста в деловой игре обусловлено усвоением профессиональных действий (норм) и норм отношений участников производственного процесса. Методически правильно построенные деловые игры служат эффективным средством обучения технологии принятия решений.

Деловая игра характеризуется следующими основными признаками:[4]

- Наличием участников игры, у которых общая задача – анализ обстановки и принятие решений в соответствии с назначенной каждому должностью (ролью).
- Наличием руководителя игры, который должен выдавать информацию об обстановке, анализировать решения участников игры и корректировать ее.
- Созданием определенных условий для анализа обстановки и принятия решений обучаемыми.
- Созданием неопределенной, в ряде случаев конфликтной ситуации.
- Невозможностью полной формализации ситуации.
- Динамичностью изменения обстановки и наличием обратной связи между предварительными решениями

участников игры и окончательными, связанными с изменением обстановки.

Поведение участников – основной инструмент игры. Очень важен правильный выбор временного режима проведения игры, воссоздание реальной обстановки. Регламент игры определяет порядок тем или документов, общие требования к режиму ее проведения и к инструктивным материалам.

Высокое методическое мастерство преподавателя сказывается в том, чтобы найти оптимальную возможность включения игры, соотнести ее с другими методами, направить творческую мысль на решение поставленной задачи, вызвать познавательный интерес, мобилизовать в нужный момент общественное мнение и укрепить авторитет обучаемого.

Успех игр как метода обучения в гораздо большей степени, чем традиционных, зависит от материально-технического обеспечения, в состав которого входят аудитории (классы), средства отображения информации, средства управления, ИКТ и т. п. Разумеется, состав материально-технического обеспечения, и размещение в решающей степени зависят от формы игрового занятия, числа участников и многих других факторов.

Таким образом, применение в образовательном процессе интерактивных методов, например, деловой игры, способствует:

- закреплению и углублению знаний по изучаемой дисциплине;
- обучению правильному подбору литературы (нормативной правовой, учебной, научной);
- выработке навыков в подготовке необходимых документов по заданиям, обозначенным в игре;
- получению опыта публичного выступления, ораторского мастерства;
- лучшему усвоению содержания учебной дисциплины и развитию умения грамотно и убедительно строить ответ, мотивировать выбор и решения;
- активизации мыслительной и познавательной деятельности посредством реализации принципов наглядности, состязательности и творческого подхода;
- стимулированию побудительных мотивов к освоению;
- активной жизненной позиции в учебе, будущей профессии;

- раскрытию личностного потенциала;
- развитию чувства взаимопомощи, умению работать в коллективе;
- развитию находчивости и активности;
- расширению кругозора, познавательных интересов и творческой смекалки.

Преподаватель наиболее активен на этапе разработки, подготовки игры и на этапе ее рефлексивной оценки. Чем меньше вмешивается преподаватель в процесс игры, тем больше в ней признаков саморегуляции, тем выше обучающая ценность игры.

Деловая игра требует изменения отношения к традиционному представлению о поведении обучаемых. Главным становится соблюдение правил игры. Дисциплинарные нарушения с привычной точки зрения (например, самовольный выход из аудитории) в деловой игре утрачивают таковой свой статус.

Образовательная функция деловой игры очень значима, поскольку деловая игра позволяет задать в обучении предметный и социальный контексты будущей деятельности и тем самым смоделировать более адекватное по сравнению с традиционным обучением условия формирования личности обучающегося.

Вместе с тем следует отметить, что современные деловые игры дают обучающий эффект благодаря присутствию почти во всех играх момента дискуссии, обсуждения и анализа участниками своих действий между собой и с координатором игры. Именно в этом моменте они действительно рефлексивно и исследовательски относятся к собственной деятельности и ее организации. То, насколько организована будет эта сторона игрового процесса, и определит меру эффективности формирования рефлексивно-мыслительного и исследовательского отношения к деятельности.

#### **Список использованной литературы**

1. Гинзбург Я.С. Социально-психологическое сопровождение деловых игр [Текст]/ Я.С.Гинзбург, Н.М. Коряк Игровое моделирование: Методология и практика. — Новосибирск: Наука, 2007. — С. 61-77
2. Коваленко К.Е. О возрастающей роли разумности в правосознании общества//Право и государство: теория и практика. 2012. № 2. – С. 56

3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Метод. пособие. М.: Высш. шк., 1991. – С.53
4. [http://www.zinsin.ru/new0905\\_67.htm](http://www.zinsin.ru/new0905_67.htm)
5. <http://study-5.ru/folder-lib/metodika-podgotovki-i-provedeniya-delovich-igr.htm>

**Б.З.Бюжеева, А.Р. Әліпбаев, Л.Н.Махмеджанова**  
*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, халықаралық  
қатынастар факультеті, buyzheeva@mail.ru*

## **АКАДЕМИЯЛЫҚ ҰТҚЫРЛЫҚ БІЛІМ АЛУДЫҢ САПАСЫ МЕН ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРАТЫН ҮДЕРІС**

XX ғасырдың 90-жылдарының басынан басталған әлемдік деңгейдегі саяси, экономикалық, әлеуметтік саладағы өзара қарым-қатынастардың қауырт өрби түсуі, телекоммуникациялық жүйенің жаһандық шеңбердегі үдемелі дамуы мемлекеттердің білім беру саласын да жаңаша қайта құруларға итермеледі. Бұл өз кезегінде ғаламдық академиялық жүйенің қалыптасуына түрткі болған еді. Өйткені жоғары кәсіби білім беру саласындағы халықаралық ынтымақтастық болашақ мамандарды дайындаудың негізгі өзегіне айналды.

Осы орайда 1999 жылы 19 маусымда ресми түрде қабылданған Болондық үдерісті айтуға болады. Алғашында еуропалық 19 мемлекеттің білім беру саласындағы министрлері Италиядағы Эмилия-Романья аймағының әкімшілік орталығы болып табылатын Болонья қаласында «Еуропалық жоғары білім беру кеңістігі» декларациясын қабылдағаны белгілі. Әрине, еуропалық жоғары кәсіби білім беру жүйесінде біртұтас жалпы еуропалық білім беру кеңістігін қалыптастыруға қатысты маңызды құжатты қабылдау үшін Болонья қаласының таңдалуы да кездейсоқ емес, өйткені шынтуайтына келгенде Болонья еуропалық ежелгі университеттердің орталығы деп саналады.

Болондық үдерістің негізгі өзегі - академиялық ұтқырлық [1]. Үдерістің мақсаты - бірыңғай білім беру кеңістігін қалыптастыру, білім беру сапасын арттыру, оның бәсекеге қабілеттігін және жоғарғы білім берудің әлеуметтік рөлін жүзеге асыру үшін ұлттық білім беру жүйелерін интеграциялау. Яғни білім беру саласындағы әлем елдерінің өзара ықпалдасуының



нәтижесінде әр елдің қазіргі білім беру жүйесінің әртүрлілігін жаңаша түйсінуге мүмкіндік туғызары айқын.

Сол үшін де Болондық үдерістердің басым бағыттарының бірі ретінде білім алушылардың академиялық ұтқырлығын алға тартты. 2009 жылы Бельгияның Левен қаласындағы еуропалық министрлерінің басқосуы барысында қабылданған Коммюнике-нің де негізгі мәні білім алушылардың академиялық ұтқырлығын кеңейте түсуге шақыру еді. Яғни 2020 жыл қарсаңында Болондық үдеріске қатысушы мемлекеттердің жоқ дегенде орташа жобамен 20 пайыздан астам түлектері өз елдерінен тыс жерлерде білім алуы үшін академиялық ұтқырлықты әрі қарай кеңейте түсу межелеген болатын [2].

Қазіргі кезеңде қазақстандық білім берудің әлемдік білім беру нарығындағы бәсекелестік қабілетін арттыру мәселесі де күн тәртібіндегі өте өзекті мәселелер қатарына қосылды. Сол ретте ұлттық білім беру жүйесінің бәсекелестікке қабілеттілігін және тартымдылығын арттыру, мүмкіндігінше қазіргі еуропалық білім беру жүйесіне жақындастыру бағытындағы үдеріс күннен-күнге арта түсуде. Әлемдік білім беру кеңістігінен сырт қалмау мақсатында 2010 жылы Қазақстан Республикасы Болондық декларацияға қосылып, Болон үдерісінің 47 мемлекеті болғанын білеміз. Білім берудің жаңа кеңістігінде сапалы білім алу бағдарламаларына қатысу мүмкіндіктері де кеңейе түсті. Сол ретте студенттердің академиялық ұтқырлығы әлемдік жоғары білім беру кеңістігінде университеттер ықпалдастығының ажырамас құрамдас бөлігіне айналды.

Академиялық ұтқырлықтың басты мақсаттары – өзінің таңдаған мамандығы бойынша студенттерге жан-жақты әлемдік білім беру, дәстүрлі қалыптасқан әлемдік ғылыми мектептерде білімдерін жалғастыруға мүмкіндік туғызу, әлемдік мәдениет туралы танымдылығын арттыру еді. Яғни студенттердің академиялық ұтқырлық арқылы білім алуға ұмтылуы, олардың жеке тұлғалық өсуіне, оқу мекемелері арасындағы халықаралық қатынастарының дамуына мүмкіндік туғызары, жоғары білім беру мен ғылыми зерттеулердің сапасын арттыруға мүмкіндік туғызатыны жайлы 2007 жылғы 18 мамырда Лондонда қабылданған «Жоғары білім берудің еуропалық кеңістігіне:

жаһанданған әлемнің қатеріне жауап ретінде» коммуникесінде де аталып өтілген еді [3].

Шетелдік университеттерде білім алу барысында студенттер жаңа мәдени-әлеуметтік ортаға бейімделеді. Сол ортада өздерінің шет тілін меңгеру тәжірибесін жетілдіре түсері хақ. Осы орайда Жапониядағы Хоккайдо университетінің тәжірибесіндегі білім алу үдерісінің өзіндік ерекшеліктерінен тәлім алар жақтары да орасан зор.

Жалпы, Хоккайдо университеті Жапониядағы Хоккайдо аралының Саппоро қаласында орналасқан. Жапониядағы ұлттық университеттерінің үздіктер қатарына енеді. Әйгілі QS (Ұлыбритания) халықаралық рейтинг агентігінің 2015 жылғы 15 қыркүйекте жариялаған зерттеу қорытындысына сәйкес, Хоккайдо университеті әлемдегі үздік 800 университет арасында 139 орынды иемденіп, ең үздік 150 университет қатарында. Университеттің негізін 1876 жылы Вильям Смит Кларк "Саппоро Ауылшаруашылық колледжі" ретінде қалаған болатын.

Хоккайдо университетінің табиғи сұлулығын тамашалау үшін кампустың ішінде отыратын орындықтар қойылған, түрлі ағаштар өседі және әр ағаштың тұсында аттары жазылған. Хоккайдо университеті студенттерге арналып жасалған жағдайларымен де ерекшеленеді. Студенттер мен оқытушыларға, қызметкерлерге арналған арнайы шынығу залдарымен қоса, сәбилерін қарайтын балабақша да орналасқан. Университет автобусы жатақханалары алыстау орналасқан студенттер мен қызметкерлерді тегін тасымалдайды. Кампустағы тұрғын үй тауып беруге арналған мекеме де университет шеңберінде тегін қызмет көрсетеді. Университет аясындағы әр ғимаратта wifi орнатылған, әр студентке берілген арнайы жеке құпия сөз арқылы кіре аласыз. Кітапханалары техникалық жабдықтармен толыққанды қамтамасыз етілген. Әр қабатта дербес дайындалуға арналған жеке бөлме және топпен дайындалуға арналған бөлме қарастырылған. Әр бөлме өзінің қызметіне байланысты жабдықталған, мәселен топпен дайындалатын бөлмеде топтарға арналған үстелдер және жылжымалы тақталар қойылған.

Университеттің жанында өзінің мал шаруашылық фермасы мен бақшасы бар. Университеттің саябағы ақылы, бірақ Хоккайдо университетінің студенттері үшін тегін.

Университеттегі білім беру жүйесінде теория мен тәжірибе қатар жүреді. Әр ғимараттың ішінде арнайы факультеттің зерттеу орталықтары мен лабораториялары бар. Мәселен, ауылшаруашылық факультетінің жанында өз фермасы бар, онда жылқы, сиыр, қой ұстайды. Егін шаруашылығы үшін де арнайы жер бөлінген, онда да студенттер қызмет көрсетеді.

Сабақ 90 минуттан, 15 апта көлемінде өтеді. Әр кабинет техникалық құрал-жабдықтармен қамтылған. Әр аудиторияның сыртында өтіліп жатқан дәріс, оқытушы туралы кішігірім ақпарат ілініп тұрады. Тексеріс келсе, арнайы әйнекті есіктен кабинеттің ішіндегі мұғалімнің бар жоқтығын қарап, мөр басып кетеді. Оқытушы бірінші сабақта әр студентке силлабус береді. Студенттерге өзін таныстырып, өзінің универ жүйесіндегі парақшасының, почтасының адресін береді және студенттердің почтасын алады. Әр дәрістің мәтіні почтаңызға алдын ала тасталынады, оны студенттер өздері шығарып алады немесе оқытушы өзі шығарып әкеліп, әр студентке таратады. Студент дәріске кешігіп келген жағдайда немесе аудиториядан шығу қажет болған жағдайда ұсталынатын басты қағида оқытушыға ешқандай кедергі жасамай кіріп-шығу.

Дәрістің сипатына қарай сабақтар әр түрлі өтеді. Мысалы, "The politics of history in East Asia" («Шығыс Азия тарихындағы саясат») пәні бойынша дәрісте оқытушы презентация негізінде тақырыпты түсіндіреді де дәрістің аяқталуына бес минуттай уақыт қалғанда студенттердің сұрақтарына жауап беріп, келесі аптадағы пікір алмасудың тақырыбын береді. Студент сол тақырып жайында оқып, ақпарат жинастырып келуге тиіс. Тәжірибе сабағы басталарда оқытушы жақтаушылар және қарсы пікір білдірушілер деп екі топқа бөледі. Екі топ ең алдымен өздерінің ішінде дәйектемелері мен ұстанымдарын талқылайды. Талқылауға бөлінген уақыт аяқталған соң, оқытушы әр топты тағы да үш-төрт топқа бөледі, қарсы жақпен жақтаушы жақтың топтары өзара талқылауды бастап, топта талқыланған ұстанымдарын алға тарта бастайды. Оқытушы әр топтың жанына келіп талқыланып жатқан мәселелерді тыңдап жүреді. Сабақтың соңына қарай сол мәселені оқытушымен бірге

қорытындылайды. Емтихан жұмысы ретінде өтілген тақырыптың біреуіне баяндама жазып, өзіңіздің сыни көзқарасыңызбен мәселені ашуға тырысуыңыз керек.

Ал, "Political economy of Japan and East Asia" («Жапония және Шығыс Азияның саяси экономикасы») дәрісінің 60 минуты оқытушының презентацияны немесе бейнедеректерді түсіндіруімен өтеді. Одан кейін сол мәселеге байланысты пікір таласқа арналған 3 сауал қояды, сол сұрақтарды топ ішінде талқылауға 15 минут уақыт беріледі, уақыт аяқталған соң әр топтың жауабы тыңдалады. Толықтыратын, түзететін, талқылайтын жерін талқылап, дәрісті қорытындылайды. Midterm аптасы мен емтихан аптасында 20 сұрақтық тест, сөйлемді толықтыратын 15 сұрақ және 4 тақырыптың екеуіне өзіңіздің сол мәселе жайындағы ойыңызды дәйектеп жазуыңыз керек.

"Workshop on critical thinking" («Сыни көзқарас бойынша семинар») сабағында оқытушы тек бағыттаушы рөлін атқарады. Жапондық ұжымдық сана осы сабақта қатты байқалады. Қатысушылар негізінен жан-жақтан келген шетелдік студенттер болғандықтан, бір мемлекеттен келген студенттер әр топқа бөлінуі керек, сонымен бірге ұлдар-қыздар және бір жапондық студенттің болуы басты шарт. Әр топ үйге берілген тапсырма бойынша мысал келтіре отырып, сыни көзқараспен жазылған тапсырмасын топ ішінде талқылайды. Әр топқа оқытушы сол күнгі тақырыпқа байланысты бірнеше тақырыпшалар, кейде мәтіндер беріп, топ ішінде талқылатып, үйден жазып келген тапсырманы жинап алады да, келесі аптаның үй тапсырмасы мен сабақты қорытындылайтын қағазды таратып береді. Сабақтың соңында студенттер ойларын қорытындылау барысында үйден жазып келген көзқарастың өзгергенін, толыққанын, ойлау өрісінің кеңейгенін түсіне бастайды. Сол жағдайға басқа жағынан қарауына топтың әсерінің елеулі рөл атқарғанын түсінуге болады. Тақырыптың көбі Жапониядағы күнделікті өмір мен жапондық адамдардың жүріс-тұрысы болғандықтан, шетелдік студентке таңсық көрінген жағдайларды, күнделікті өмірде Жапонияға қатысты туындаған сұрақтарды топтағы жапондық студенттен біліп алу мүмкіндігі туындайды. Сонымен бірге топ ішінде талқылау барысында бір-бірін сыйлау, бір-бірінің пікірін қатаң сынға алмау, әр ұлттың,

мемлекеттің намысына тимеу, ой өрістерінің ерекшеліктерін ескеру сияқты қағидаларды да берік ұстай отырып, әр студент жаңа көзқарас қалыптастыруға мүмкіндік алып отырады. Бұл әдіс-тәсілде ұжымдық сананың бір бөлігі ғана сезілгенімен де, студенттер бір-бірінің білімдерін толықтыратындары анық.

Қорытынды жұмыс ретінде топтық жоба алынады. Тақырыпты таңдауда жобаға қатысты бір-бірлерінің пікірлері ортаға салынып, талқылау нәтижесінен кейін топ ішінде дауысқа салу арқылы тақырып таңдалады.

Бірлесе отырып қандай зерттеу жүргізетіндерін, кімдерді іріктеп алатындарын ақылдасады. Әлеуметтік сауалнама сұрақтарын біріге отырып талқылап, әлеуметтік желіде әр студент өзінің сұхбат хабарламасын ашып, бәріне қолайлы сәтті белгілеп, кездесулер өткізеді. Сауалнама жүргізу барысында туындаған мәселелерді талқылап, біріге отырып шешімін іздейді. Алынған ақпараттарды сараптап, жоба негізінде презентациясы дайындалынады. Басқа топтардың екі-екі мүшелерінен жаңа топ құрап, жоба презентациясы топ ішінде өзара қорғалады. Оқытушының почтасына жасалған жоба жайында әр студент өз есебін жазып жібереді. Қорытынды сабақтардың бірінде оқытушы әр студенттің тексерілген жұмыстарын таратып береді.

Кейбір пәндер бойынша алғашқы 6 аптасында оқытушы дәріс өтіп, сабаққа қатысты бейнедеректер қойып, негізгі тақырыпты талқыға салады. Топқа бөліп бір тақырыпты таңдатып, ғылыми эссе жаздырады. Ғылыми эссені қалай жазу керегі жайында, алдын ала есеп беретін есепті жазу тәртібін әр дәріс сайын егжей-тегжейлі түсіндіріп отырады. Тақырыптарына байланысты бағыт беріп отыру үшін, әр топпен сабақтан тыс бір-екі рет кездесу ұйымдастырылады. 14 аптада әр топ өзінің эссесін басқа топтардың алдында презентация күйінде қорғайды. Басқа топтардың мүшелері әр топтың презентациясына, топ мүшелерінің презентацияны қалай қорғап шыға алғанына, тақырыптың өзектілігіне баға береді. Сонымен қатар әр топ мүшелері өздерін бағалайды, ұнаған топты құпия түрде таңдайды.

Хоккайдо университетінде әлеуметтану мамандығы бойынша білім алу барысында "Sustainability studies beyond Hollywood films" («Тұрақтылықты Голливуд фильмдерінен тыс

зерттеу») пәнінің бастапқы үш сабағы америкалық кино көруге арналады. Студенттер сол кинолардың ішінен түрткі бола алған әлеуметтік мәселені таңдауы тиіс. Таңдалынған мәселені студенттік топ Хоккайдо университетімен немесе Саппоро қаласымен ұштастырып, зерттеу жүргізуі керек. Топпен таңдалған тақырып, көрген кинодағы сол мәселенің қызығушылық тудырғаны, әрі өзекті екені презентация күйінде сабақта басқа топтар мен оқытушы алдында қорғалады. Жүргізілген зерттеулер мен қорытындылар арнайы келген қонақтардың алдында қорғалып, жобаны әлеуметтік желіге тіркеуге студенттер өз келісімдерін беретіндігі туралы құжатқа қол қояды. Қорытынды сабақта сол мәселе жайындағы статистикалық көрсеткіштерді көрсете отырып, ұсыныстары мен шешу жолдары, қаржылық шығыны есептеліп, презентация күйінде қорғалады. Бұл пән университеттің кемшілік тұстарын, студенттердің қалауларын қанағаттандыру үшін тиімді болып саналады екен. Топтың зерттеген жобасы университет өміріне, студенттік жатақхана сияқты мәселеге тікелей қатысты болса, жобаның нәтижесімен университет президентіне (ректорға) кіру белгіленеді.

Әрине, әр сабақтың өзіндік өткізу тәсілдері де әр қилы, ең бастысы оқытушының дәріс беру еркіндігі әлдеқайда кеңірек белгіленген. Мысалы, "Contemporary Japanese society" («Қазіргі жапондық қоғам») пәнінің оқытушысы дәрістен кейін студенттермен қандай да бір қоғамдық орында бас қосып, еркін жағдайда сұхбаттасуы да кездеседі.

Осындай шетелдік тәжірибеден өткен студенттер өз еліндегі оқу орындарында шетелдік білім беру жүйесін талқылауға салу негізінде жағымды тәжірибелерді жүзеге асыруға түрткі болары сөзсіз. Жоғары кәсіби білім беру жүйесінің халықаралық деңгейде алмасуына өз үлестерін қосары айқын.

Әрине, студенттердің шетелде білім алу мүмкіндігі ең алдымен екі жақтың ғылыми-білім беру үдерісінің салыстырмалы деңгейіне тікелей тәуелді десе де болады. Яғни екі жақтың оқу жоспары, оқыту әдістемесі және білімді бағалау жүйесі сияқты мәселелері қаншалықты бір-бірімен сайма-сай келеді. Шетелдік университетте алған білім нәтижесін өз университетінде мойындау үдерісі де жүйеленуге тиіс. Сонымен бірге отандық университеттерде мамандығына сай оқылатын

міндетті пәндердің көлемі көп жағдайда кейбір шетелдік университеттермен салыстырғанда әлдеқайда көбірек болуы, ең соңында студенттердің академиялық ұтқырлық негізінде алмасуын шектейтіндігі әйгілі.

Академиялық ұтқырлық бағдарламасы барысындағы маңызды мәселелердің тағы бірі - ол білім алу тілі. Шетелдік жоғары оқу орындарына келген студент ағылшын тілін немесе келген елінің мемлекеттік тілін жетік меңгеруі қажет. Бұл өз кезегінде қазақстандық барлық жоғары оқу орындарында ағылшын тілін терең оқытуға көңіл бөлу қажеттілігіне меңзейді.

Жалпы, академиялық ұтқырлық негізінде білім алушылар әлем елдерінің жоғары оқу жүйесімен танысу арқылы өз елдерінің жоғары оқу орындарына жаңа бір леп әкелері сөзсіз. Яғни академиялық ұтқырлық білім алудың сапасы мен тиімділігін арттыра отырып, ғаламдық білім беру ортасын қалыптастырудың маңызды құралы болары анық.

#### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1. Болонская Декларация 1999 г. (Европейское пространство высшего образования : Совместная Декларация европейских министров образования, Болонья, 19 сентября 1999 г.//[http://nkaoko.kz/bolon\\_process|key\\_documents\\_of\\_the\\_bologna\\_process|136](http://nkaoko.kz/bolon_process|key_documents_of_the_bologna_process|136)).

2. Бельгийское коммюнике 2009 г. (Болонский процесс 2020 - европейское пространство высшего образования в новом десятилетии : Коммюнике Конференции европейских министров, ответственных за высшее образование, Левен, 28-29 апреля 2009 года//[http://nkaoko.kz/bolon\\_process|key\\_documents\\_of\\_the\\_bologna\\_proc-ess|2407](http://nkaoko.kz/bolon_process|key_documents_of_the_bologna_proc-ess|2407)).

3. Лондонское коммюнике 2007 г. (К Европейскому пространству высшего образования: откликаясь на вызовы глобализованного мира : Коммюнике Конференции европейских министров высшего образования, Лондон, 18 мая 2007 года//[http://nkaoko.kz|bolon\\_process|key\\_documents\\_of\\_the\\_bologna\\_process|141](http://nkaoko.kz|bolon_process|key_documents_of_the_bologna_process|141)).

**Губайдуллина М.Ш., Балаубаева Б.М.**

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,  
халықаралық қатынастар факультеті,  
maragu@mail.ru*

## **ЖАС МАМАНДАРДЫ ДАЯРЛАУ ҮРДІСІНДЕГІ ҒЫЛЫМИ ІС ШАРАЛАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕСІ ЖӘНЕ ҮЛГІСІ**

Халықаралық қатынастар - бұл күрделі теориялық ғылым, бұл қолданбалы зерттеулердің кең ауқымдылығымен және бүкіл әлемдік сыртқы саясаттың кешенді талдауымен, барлық білім қорымен үлкен халықаралық тәжірибенің сара жолы. Халықаралық қатынастардың мәселелерін талқылау барысында өзекті тақырыптарда түрлі деңгейде дөңгелек үстелдер мен халықаралық ғылыми конференциялар ұйымдастырылады.

Жастарды ғылымға бағыттаудың осы үлгісінің қажеттілігі мен маңыздылығы туралы айта отырып, бұл жас мамандарға өзінің интеллектуалдық деңгейін дәлелдеу үшін және принципті түрде, көпшілік алдында бәсекеге түсу үшін үлкен ынталандыру қажет екенін де қоса айту керек. Бұл бір қарағанда көзге көрінгендей жәй ғана нәрсе емес екендігін білу керек.

Қазақстанда гуманитарлық саладағы ғылыми бағыттарының қалыптасуы соңғы екі онжылдықта жаңа мемлекеттің қалыптасуымен параллелді жүрді, өзінің жолында көптеген қиындықтарды кездестірді және әлі де бар. Ол жоғары білім жүйесін реформалаумен және Қазақстанның ғылымы мен білімінің халықаралық қоғамдастыққа Болон үрдісі деп аталатын үрдіске енуімен байланысты болып отыр.

Нақты және жаратылыстану ғылымдарына қарағанда, әрбір гуманитарлық бағыттың, мейлі ол тарих, философия, филология немесе саясаттану, не болмаса халықаралық қатынастар болсын, әрқайсысының маңыздылығын, ғылыми пайдалылығын дәлелдеуге тура келді. Бұл қатарды жалғастыра беруге болады.

Сонымен бірге, ғасырлар бойы ғылымның дамуы, бұл ғылымдардың әрдайым болғандығын, олар кез келген білімді алу және игеруде негізгі болып табылатындығын, әрбір адам, қоғам, мемлекет, яғни барлығы үшін қажет екендігін көрсетеді.



Бір уақытта, қоғамдық санада "гуманитарлық ғылымның ғылымилығын" қабылдамайтын сондай қабылдауды мақұлдайтын парадоксальді түрде гуманитарлық салаларға қатысты стереотип қалыптасады, нақтырақ айтқанда, барлығы тіл (филология) не екендігін біледі, өйткені онда өздері сөйлейді; барлығы тарих не екендігін біледі, өйткені әрқайсысы қандай да бір тарихты естіген, оқыған және оны айтып бере алады; барлығы саясат (саяси ғылым) не екенін біледі, өйткені объективті түрде оған тартылған; барлық жерде - автобуста, асханада, парламентті - оны талқылайды; халықаралық қатынастарда да солай, өйткені шынайы немесе виртуалды барлығына және әрқайсысына сыртқы әлем, ал сонымен бірге - оны игеру қол жетімді.

Өкінішке орай, үстем технократты ойлау келесі аксиоманы әрең қабылдайды: кез келген ғылымда, гуманитарлы ғылымды қоса отырып, шекара жоқ, ол әмбебап. Ол бар, болған және болады, техникалық прогрестің нақты және жаратылыстану ғылымдарының әлемдік жаңалықтарында ұлы жетістіктер кезеңінде де, қоғамда кідіріс немесе революциялық төңкеріс кезінде де болған.

Барлық тарихи және саяси жағдайларда қоғамда және әлемде болып жатқандарды ең алдымен ғылым негіздеу талап етіледі, оларға адамзат дамуының жаңа айналымында заңдылықтар мен тенденцияларды объективті дәлелдеу талап етіледі, мұны гуманитарлық кәсіп және аспапсыз (ғылым) істеу мүмкін емес.

Сонымен, халықаралық қатынастар факультеті ғылым талдау, ойлауға қабілетті, тәжірибелік қызметте өзінің білімі мен дағдыларын қолдануға қабілетті кең бағыттағы мамандарды дайындайды. Мұнда жоғары санаттағы мамандардың жұмыс істеуі кездейсоқ емес. Сонымен бірге, шетелдік білікті мамандарды халықаралық жобаларды бірге жүзеге асыру, жоғары ғылыми нәтижелер алу үшін білім беру процесіне тартуға көңіл бөлінеді.

Біздің жағдайда халықаралық қатынастар, халықаралық құқықтар, аймақтық зерттеулер және әлемдік экономикалық процестер туралы сөз болып жатыр.

Білімді толықтыру үдерісін жеделдетіп отырған қазіргі жаһанданушы әлем оқу-әдістемелік мәселелерде туындайтын бағыттар мен шешімдерді іздеу, жас мамандар тұлғасын

калыптастыру үшін заманауи әдістемелерді қолдану, оқытудың ықпалды тәсілдерін жасап шығару, білім берудің инновациялық әдістерін пайдаланумен байланысты.

Жаңадан бастаушы маман бастапқы білім, кәсіби біліктілік пен қабілеттерге, жаңа мәселелерді шешуге қатысты шығармашылық пен зерттеуші іс-тәжірибеге, сонымен қатар әлеуметтік-бағалаушы қызметке ие болуы тиіс. Сондықтан ғылыми жұмысты әдістемелік тұрғыдан қарастыру үшін келесі әдіс тәсілдерді пайдалануға болады.

Оқу үдерісін ұйымдастыру технологиясы: - мақсат қою, нәтижелерге қол жеткізуге бағытталған; - мазмұнды профильдеу, қадам-қадаммен кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру; - оқу мақсаттарына сәйкес білім және тәрбие беру үрдісін толық ұйымдастыру және материал; - ағымдағы нәтижелерін бағалау; - мақсаттарына сәйкес білім беру үдерісінің компоненттерін түзету; - нәтижелерді бағалау және жаңа мақсатты тұжырымдау.

Интерактивті әдістер қолданылады: 1) тұлға дамытуға бағытталған (антропоцентристік) технологиясы – студенттің шығармашылығын дамыту, теңдік, демократия, оқытушы мен студент арасындағы субъектілік қарым-қатынастың әріптестігі, бірлесіп мақсаттар мен мазмұнды құрастырады, бағасын береді, ынтымақтастықтың жағдайы. 2) ақпараттық оқыту технологиялары ақпаратпен жұмыс істеу машығын, оңтайлы шешім қабылдауға қалыптастырады, қарым-қатынас және ғылыми-зерттеу дағдыларын дамытады; 3) Проблемалық оқыту ғылыми-зерттеу қызметіне, халықаралық қатынастардағы проблемалық жағдайларды өзіндік, тәуелсіз шешуге бағытталған.

Оқыту әдістері мен формалары – әр түрлі жүйелердің құрамдастыру: классикалық дәрістер (проблемалық дәріс, дәріс-визуализация, дәріс «баспасөз-конференциясы», дәріс-диалог); семинарлар (семинар-конференция, дөңгелек үстел), тәжірибе сабақтары - дыбыс-бейнежазу құралдарын пайдалану; «кеңесші» және «тәлімгер» жүйесі (жеке оқыту); «шағын топтар»; жеке жұмыс, кітаптар және т.б. пайдалана отырып өзіндік жұмыс; шетелдік әріптестермен онлайн-конференция.

Кейс технологиясы: жағдайды, мәселені талдау әдісі; тақырыптық зерттеулер мен жаттығулар; нақты мәселені талдау (кейс-стади); іскерлік ойын; ситуациялық рөлдік ойындар; ақылмандар сарабы, ой-талқы, пікірсайыс, әңгіме, сауалнама,

ассесмент (бағалау) орталығы технологиясы (жалпы мәдени және кәсіби құзыреттілігін модельдеуге арналған имитациялық топтық жаттығулар).

Келесі нәтижелер мен инновациялық технологиялардың әсері: білім игеру үдерісін жетілдіреді және практикалық тапсырмаларды шешуде өздерінің шығармашылықпен қолдану; ынталандыру және талқыланатын мәселелерді шешудегі қатысушылардың тартуға көмектеседі, өзгеше ойлау қабілетін дамытады. Өзге қатысушының көзқарасын тыңдай білу қабілетін, ынтымақтастыққа қабілетін, қарсыластары жағына толеранттылық пен ізгі ниеттілікті көрсете серіктестік қатынасуды дамыту.

Нақты нәтижелер: тұтас дамыған жүйе бірлігі және оның негізгі салалары мен мекемелердің әрекеттестігі ретінде халықаралық қатынастар туралы білім қалыптасуы; Қазақстан мүдделері тұрғысынан бүгінгі әлемге көзқарасы; жаһандану әлеміндегі әлемдік қауымдастықтың негізгі үрдістері мен болашақ даму мүмкіндіктері туралы ұғым; Халықаралық қатынастар және Қазақстан Республикасының сыртқы саясаты; Қазақстан халықаралық қоғамдастықтың ажырамас бөлігі ретінде алатын орны мен рөлі; сыртқы саясаттың халықаралық құқық тәжірибесі туралы ортақ түсінік; өзіндік ақпарат іздеу қабілеті және халықаралық нормаларға сәйкес нақты халықаралық бір жағдайларда білімін қолдана білу дағдылары; әлеуметтік ғылымдар бойынша негізгі ұғымдық меңгеру; нақты материал негізінде өткенді түсіндіру, ажырата білу; халықаралық және сыртқы саясат тақырыптары бойынша көзқарас өз пікірін бағалауға және оны дәлелдеу қабілеті; мемлекеттің саясаты; деректік көздерімен жұмыс жасаудың тәсілдерін меңгеру, деректік базасын талдау қабілетін меңгеру; халықаралық мәселелер бойынша пікірталасқа өз көзқарастарын дәлелдеу және диалог құру.

Осындай әдістемелер негізінде ұйымдастырылатын ғылыми іс шараларға тоқталатын болсақ, жалпы университет ауқымында үлкен мәнге ие - жас ғалымдардың жыл сайынғы конференциясы, бұрыннан келе жатқан өте жақсы дәстүр. Бұл үлкен халықаралық конференция және ол бір уақытта барлық факультеттерде әртүрлі ғылыми-білім беру алаңдарында жүргізіледі.

Мұндай іс-шара біз үшін, ғалымдар үшін маңызы зор, өйткені ғылыми қызметтің, жас адамдармен бейнетті жұмыстың нәтижесін бағалауға мүмкіндік береді, ең бастысы, біз қазақстандық ғылымның бар әлеуеті мен болашағын көре аламыз.

Докторант, магистрант, студенттердің конференция жұмысында қатысуы жас талантты ғалымдардың қалыптасуында, ғылымда тұлғаның өзін-өзі танытуы, ғылыми біліктілігі мен болашаққа перспективаны анықтау үшін де маңызды шара.

Осы бағытта түрлі шаралар ұйымдастырып жүрген факультет пен университеттің құрылымдық бөлімшелерінен бірі 2012 жылы ресми түрде ашылған Германия ғылыми-зерттеу және білім беру Орталығы болып табылады. Германдық зерттеулер Орталығын ғылыми-зерттеу және білім беру бағыттарында дамыта отырып, сонымен қатар қазақстандық және шетелдік серіктестермен ынтымақтастықтың дара тәжірибесінің аясында Қазақстандағы «халықаралық қатынастар» және «аймақтану» мамандықтарының дамуына ары қарай үлес қосуда. Халықаралық қатынастанушылардың еуропалық және германдық ғылыми бағыттарын қалыптастыруды жалғастыруды, жобалау бағытын белсендіру: базалық тарихи және саясаттану бағыттары, құндылық бағдарға негізделген пәнаралық ғылыми-маңызды жобаларды даярлау және жүзеге асыруды, ОА және ҚР халықаралық қатынастар және сыртқы саясат саласындағы зерттеулерін тереңдетуді, Еуропалық интеграцияның ұлтаралық және ұлтүстілік өзара әрекеттесу факторларына, және Германияның ерекше орынына зер сала отырып, ЕАЭҚ үшін, ОА үшін маңызды Еуропалық интеграциялық үдерістер тәжірибесін жетілдіруде оның теориялық-әдіснамалық зерттеуді, ЕҚЫҰ, ШЫҰ және де т.б. аясында Каспий аумағындағы, ОА халықаралық және көпжақты қатынастарды зерттеуді, зерттеу нәтижелері және ғылыми болжамдар сараптамасын ҚР мемлекеттік құрылымдарына табыстауды (СІМ, ҚСЗИ және т.б.), нәтижелерді ғылыми монографиялар, рейтингтік басылымдар беттерінде мақалалар түрінде жариялауды ғылыми міндет ретінде қарастыруда.

Мұнда неміс бағдарламалары - ДААД, Қорлар, ғылыми-зерттеу орталықтары және институттарымен серіктестікті ілгері жылжыту кіреді.

Германия университеттік білім беруші мемлекет екендігі белгілі. Жыл сайын екі миллион студенттің шетелге оқуға кететін студенттің әрбір оны Германияны таңдайды. Олардың арасында, біздің университеттің студенттері де бар.

Неміс тарапы қазақстандықтарды оқуға және әртүрлі тағылымдамаларға тартуда қатысады, отандық студенттер мен ғалымдарға оқу, ғылыми зерттеулер жүргізу, біліктілігін арттыру үшін арнайы стипендиялар ұсынады, бұл Болон процесінің маңызды принциптерінің бірі болған академиялы мобильділікті жоғарылатады.

Германия - саяси ғылым, құқықтану, философияны қоса отырып, барлық салаларда дамыған заманауи ғылым мен жоғары жетістіктер мемлекеті, онда халықаралық қатынастар факультетінің ғалымдары мен оқытушылары тәжірибе алуға және өзінің біліктілігін арттыру мүмкіндіктері бар.

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ студенттері мен оқытушылары үшін дерлік барлық белгілі неміс қорлары мен стипендиялары ашық, олармен қатынастарды кеңейту және тереңдету перспективалары бар. 2013-2014 жылдың өзіне ХҚФ студенттері конкурстық негізде жазғы тіл курсына 4 стипендия жеңіп алды, Германия университеттерінде магистратурада оқуға 4 стипендия алды.

Германия академиялық алмасу қызметі (DAAD) ХҚФ 15 студентіне 2012 жыл жазда Германияның бірнеше ЖОО на топтық саяхат жасау және бірқатар семинарларға қатысуға, дәстүрлі университетті қалалар - Гейдельберг, Марбург, Бонн, Берлин, Гамбург, Бременмен, олардың білім беру жүйесімен танысуға мүмкіндік берді.

Орталық ғылым кеңістікті әртараптандыруға тырысады және Германия мен германтілді мемлекеттердің қолдауына сүйене отырып, өзінің зерттеулерінде Қазақстан Республикасы және Орталық Азия аймағын тікелей не жанама байланысқан мемлекеттер мен аймақтарды қамтуға тырысады. Осы мағынада қазіргі "Орталық Азия: ішкі процестер мен сыртқы әлем" жобасы маңызды, бірі Германия болып табылатын әлемдік державалардың ұстанымынан халықаралық қатынастарды,

олардың біздің аймаққа қызығушылықтарын зерттеу маңызды. 2014 жыл сәуірде жүргізілген конференцияда студенттер "Германия - Орталық Азия" және "Сыртқы саясат пен халықаралық қатынастардың өзекті мәселелері" тақырыптарына арналған ғылыми сессияда белсенді қатысты.

Бұл іс-шарада Германия мамандығы студенттері, оқытушылар, сондай-ақ Германияның тарихы, саяси жүйесі және мәдениеті қызығушылардың барлығы қатысты. Германия мен ЕО сыртқы саясатының әртүрлі қырларын, олардың әлемдік экономикалық дағдарысты реттеу, еуроаймақты тұрақтандыру, ядролық тарлаумен (Иранның ядролық бағдарламасының мәнмәтінінде) режимін нығайтуын көрсететін презентациялар дайындалды. Баяндамалардың кезекті сессиясы кезінде тұрақты дамуға көмектесу мәселелеріне ерекше екіпін берілді. Пікірталас аясында оқытушылар мен студенттер өздерін толғандырған сұрақтарға жауап алды. Қонақтар арасында Орталықтың шетелдік серіктестері - Эбер атындағы Қордың (Э.Пак), Гете атындағы институттың (С.Беккер), DAAD (М.Яуманн), ГФР Бас консулдығының өкілдері қатысты. Пікірталастың модераторы Германиядан келген, халықаралық қатынастар факультетінде жұмыс істейтін оқытушы Ульф Энгерт болды.

Студенттер мен жас ғалымдардың ғылымға баулу мақсатында қазіргі кезде осындай шаралар жүзеге асырылып жатыр. Жақсы бастамалар өркендеп даму үстінде. Әр жылдары студенттер мен жас ғалымдарды тәрбиелеудегі еңбектің нәтижесін беруде. Жас ғалымдардың ғылыми мақалаларының талаптарға сай жазылуын, басылымдарға жариялауға қолдау көрсетілуде. Жас мамандарды даярлау үрдісіндегі ғылыми іс шараларды ұйымдастырудың алар орны ерекше, сол орайда ғылыми әдістемені пайдаланудың маңызы зор болып табылады.

#### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1. Ядов В.А. Стратегия и методы качественного анализа данных// Социология 4.М., 1991. №1. - С.14-32
2. Шюц А. Формирование понятия и теории в общественных науках// Американская социологическая мысль, М.: международный университет бизнеса и управления, 1996. С.526-542
3. Страусс А., Корбин Дж. Основы качественного исследования: обоснованная теория процедуры и техники. - Москва: Эдиториал УРСС, 2001. - 256.

**Н. Е. Дабылтаева**  
*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,  
халықаралық қатынастар факультеті, nazut62@mail.ru*

## **СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТ ПЕН ӘЛЕМДІК ШАРУАШЫЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАР САЛАСЫНДАҒЫ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ДАЙЫНДАУДЫҢ НЕГІЗІ**

Экономиканың жаһандану жағдайында отандық ұйымдар мен кәсіпорындардың сыртқы экономикалық қызметтерінің кеңеюі мен Қазақстанның ДСҰ мүшелік етуі әлемдік экономика мен халықаралық экономикалық қатынастар саласында жоғары білікті мамандарды дайындауға сұранысты арттырып отыр. «Әлемдік экономика» бейінінің түлегі, бұл – бірегей және экономиканың барлық салаларында әрқашан талап етілетін маман, заманауи талаптарға сәйкес халықаралық қатынастар мен әлемдік экономика, сыртқы экономикалық қызмет салаларында білімді жанөжақты игерген кәсіби маман. Оқу үдерісі кезінде студенттер экономикалық пәндерден кең шоғырлы білім алу мен халықаралық экономикалық қатынастардағы әлемдік экономика саласында жоғары дайындық деңгейін игеруге мүмкіндік алады.

Әлемдік экономика аясындағы мамандар сыртқы экономикалық қызмет, валюта- несиелік және қаржы-кәсіпкерлік қызмет көрсетумен; активтер, міндеттемелер, кәсіпорынның, ұйым мен мекемелердің кірісі мен шығысы туралы ақпаратты қолдану мен қалыптастыруды қамтамасыз етумен; нысаналардың қаржы-экономикалық қатынастарын рационалды ұйымдастыруын қамтамасыз етумен; экономикалық мүдделерді қорғауда көмектесумен айналысады.

Әлемдік экономика көп салалы кешен ретінде әр түрлі құрылымдардың: мемлекеттік, бизнес-құрылымдар, қоғамдық әлеуметтік институттардың қызметімен қамтамасыз етеді. Олар көрсетілген еңбек нарығы секторына мамандардың кәсіби дайындық талаптарын анықтап, бәсекеге қабілеттілігіне әсер етеді. Қазіргі түлектерден терең теориялық білім ғана емес, сонымен қатар практикалық дайындық пен халықаралық

экономикалық қатынастардағы әлемдік экономика саласындағы күрделі мәселелерді шешуде ат салысуы талап етіледі.

Мамандарды кәсіби дайындауда айрықша келешегі бар әдіс, ол- тәжірибеге бағытталған (дұрысын айтқанда, болашақ мамандарды даярлаудағы тәжірибелік аспектісі) әдіс болып табылады. Ол оқытуда мамандардың өндірістік қорын қолдануды қамтамасыз етеді; мамандықтың негізгі пәндері аясында тәжірибешіл мамандарды жұмылдыру; арнайы кабинет пен басқа да нысандардың жұмыс істеуі арқылы университет негізінде өндірістік ортаға ендіру; оқу пәндеріне тәжірибелік бағытталуды енгізу; оқу пәндері мен тәжірибенің байланысы; мамандықтың заманауи талаптарына сай ақпараттық қорды ұйымдастыру.

«Әлемдік экономика» мамандығының студенттерін даярлау кәсіби білім берудегі өзекті мәселелердің бірі және ғылыми әдебиеттерде кең талқыланады. Мәселенің мәнісі- мамандардың біліктілік талаптарының әркелкі түсінілуі, мамандардың міндеттері туралы жоғары оқу орнының оқытушылары мен жұмыс берушілердің түсініктері өзгеше. Қазіргі таңда СЭЖ мен әлемдік шаруашылық байланыстар аясында мамандарды даярлаудың келесідей сәйкестендірілмеген талаптары көрініс табуда:

- Маманға қойылатын талап пен түлектердің сол талаптарды орындауға деген дайындығы арасында (мамандардың қажетті кәсіби біліктілігінің қалыптасу деңгейі);

- Білім беру стандартының талаптары мен отандық педагогикалық ғылымда теоретикалық және әдістемелік қағидалардың: әлемдік экономикадағы мамандардың кәсіби біліктілігі мен кәсіби дайындық сұрақтары, толық жетілмегендігі.

Мамандардың теоретикалық және практикалық дайындығының арасындағы қатынастың оңтайлысына жету білім беру мекемелері мен кәсіпорындар арасындағы өзара тиімді келісімдер, басқаруда оң тәжірибені қолдану, ақпаратпен алмасу негізінде жүзеге асады.

Бұл жағдайда нәтижелі әрекеттестік түрі болып келесілер саналады:

- 1) Өз кәсіпорындарына студенттерді мақсатты дайындау;



- 2) Оқу үдерісі мен аттестациялық комиссия жұмысында компания менеджментінің қатысуы;
- 3) мастер-кларстар, кәсіби конференциялар мен вакансия жәрмеңкелерін өткізу;
- 4) атаулы стипендия сайыстарын ұйымдастыру;
- 5) тәжірибе өтетін орынмен және тәлімгермен қамтамасыз ету;
- 6) әрекеттестіктің бірлескен формалары.

Инновациялық тәсілдеме қағида ретінде, тұлғаның шығармашылық даму мен жаңашыл жетістіктер негізінде маманды дайындау негізі ретінде көрініс табады.

Инновациялық білім беру, көбіне кәсіби қызмет аясында жеке «білім беру траекториясы» негізінде жеке тұлғаның өзін өзі дамытуға деген мықты мотивацияны жасау мен шығармашылық қабілеттерін барынша дамытуға бағытталған білім беру моделі. Инновациялық білім берудің қажеттілігі қоғамдық даму парадигмасының ауысуымен, ақпараттық қоғамға көшу, нәтижесінде жұмыскердің зияткерлік қабілетіне деген талаптың жоғарылуымен байланысты. Инновациялық білім беру концепциясын жүзеге асыру білім беру бағдарламаларының мазмұны мен құрылымын, оқу үдерісінің әдістері мен түрлерін сапалы өзгерту, инновациялық технологиялардың кешенді, жүйелі қолдануын қамтиды.

Жаңа әлеуметтік-экономикалық формация жағдайында мамандарды даярлау міндеттемелерінің сан қырлығы төмендегідей модельдерді жасауға алып келді:

- кәсіби даярлауда басым бағыттарды қою;
- еңбек нарығы, білім беру мекемелері, жұмыспен қамту қызмет, педагогтер мен мамандарды басқарудың жекеленген құрылымдарының тез және кең өзгеру қажеттіліктеріне қарай білім беру қызметімен қамтамасыз ету;
- кәсіби білім берудің дамуы мен реформалау үдеріс аясында ұйымның толыққандылығы мен жүйелілігін қамтамасыз ету.

О.С. Третьякова, А.С. Захарченко, Е.М. Юмашева [1] өзгермелі еңбек нарығындағы мамандарды кәсіби даярлаудың келесідей міндеттерді анықтайды:

1. Диагностикалық – студенттердің мүмкіндіктерімен мен қабілеттерін, олардың кәсіби практикалық дайындықпен

қамтамасыз ету мақсатымен индивидуалды-психологиялық ерекшеліктерін анықтау.

2. Компенсаторлық – білім беру үдерісін нәтижелі жүргізу мақсатында психо-педагогикалық заманауи технологияларды оқытушылардың меңгеруі мен олқылықтарын толықтыру.

3. Бейімдеушілік – ақпараттық мәдениетті дамыту, өздігінен білім алу әдістемесі мен педагогикалық менеджментті зерттеу; әмбебап педагогикалық технологияларды білім беру бағдарламаларының мәртебесі, кәсіптік даярлау мен болашақ түлектің қызмет саласының бағыты ауысқанда кәсіби дағдысын қалыптастыру.

4. Танымдық ақпараттық, кәсіби және интеллектуалдық қажеттіліктерін қанағаттандыру.

5. Болжаулық – студенттердің шығармашылық әлеуетін анықтау, мүмкіндіктерін және дайындығын бірлескен инновациялық кәсіби қызметін ашу.

Инновациялық педагогикалық технологиялардың құрылымы мен мазмұны кәсіби оқыту мекемесіндегі оқытудың тиімділігі оқытушылардың біліктілік деңгейі мен болашақ түлектердің кәсіби қызмет аясындағы құндылықтың бағытталуы жобаланатынын ескере отырып жасалады. Педагогикалық еңбектің қыр-сырын ескере отырып, оқытушылар оқу-танымдық, оқу-өндірістік және этикалық ақпарат жеткізу көздері, студенттердің қарым-қатынасы мен қызметін ұйымдастырушылар ғана емес, сонымен қатар болашақ мамандардың аймақтық және кәсіптік мәдениет таратушылары болып табылады.

Педагогтың кәсіби біліктілігі кәсіби-пәндік және педагогикалық білімдер мен шеберлігін, тұлға аралық коммуникация дағдысына ие болу мен шығармашылыққа және т.б. дайындықты талап етеді. Кез келген оқытушы мамандарды кәсіби даярлау концепциясын жүзеге асыруда педагогикалық кредоға айналған өзіне қажетті ойлар мен теорияларды анықтауды өзі шешеді. Мамандардың кәсіби біліктілігін қалыптастыру үдерісі айрықша нәтижеге ие болады, егер:

- маманның кәсіби маңызды қасиеттерінің негіздемесі кәсіби қызмет мазмұнының сараптама нәтижесінде анықталғанда;

- оқыту үдерісі тұлғалық, жүйелік және қызметтік амалдарға бағытталған және кәсіби біліктілікті қалыптастыру үдерісін оңтайландыруға мүмкіндік жасайтын оқытудың әдістері мен түрлерін қолдану кезінде;

- кәсіби даярлау үдерісінде модульді және контекстілі оқыту технологиялары қолданылады;

- студенттердің болашақ кәсіби қызметіндегі сәттілікті анықтайтын қажетті және маңызды кәсіби біліктілікті қалыптастыру олардың саналы қабылдау нәтижесінде болады;

- әлемдік экономика мамандарының кәсіби біліктілігін қалыптастыратын модель жасалған.

Әлемдік экономика мен халықаралық экономикалық қатынастар аясында мамандарды кәсіби даярлау бағдарламаларының инновациялық құрылымы [1]:

- жалпы кәсіптік қабілеттерін дамыту, алгоритмдерді меңгеру;

- эмоционалды тұрақтылықты, қабілетті, алгоритмдерді меңгеруді дамыту;

- кәсіби білімді толықтыру мүмкіндіктерін дамыту мен қажеттіліктерін қалыптастыру;

- кәсіби біліктіліктің жалпы білгірлікті дамыту, азаматтық ұстанымды беріктету;

- құндылықты бағытталу мен ойлау қабілеттерін дамыту мен тереңдету;

- студенттердің тұлғалық қабілеттері мен дайындық деңгейін анықтау әдістерін меңгеру;

- педагогикалық қарым-қатынас бағдарламаларын қалыптастыру мен оңтайландыру;

- жаңа дидактикалық мақсаттар қою мүмкіндігі мен оларды жүзеге асыруды ұйымдастыру, нәтижелеріне сыни баға бере білу;

- педагогикалық менеджментті игеру;

- педагогикалық ғылымның жетістіктері мен инновацияларымен жүйелі танысу.

Осындай білім беру бағдарламалары кәсіби даярлаудың мақсатына байланысты вариациялы және икемді сараптау жүргізуге мүмкіндік жасайды.

Оқыту үдеріс кезінде бұл бейіндік бағыт бойынша студенттер кәсіби деңгейде екі шетел тілін меңгереді; сыртқы

экономикалық қызмет түрлері, халықаралық есеп жүргізу әдістемесі, әлемдік интеграциялық үдерістер мен халықаралық экономикалық және саяси ұйымдар туралы білім алады; әлемдік нарықтардың даму тенденциялары мен жағдайын саралауға үйренеді; шетелдік нарықтағы қызмет пен тауарларды жоғарылату технологияларын жасау; халықаралық келіссөздер жүргізу, халықаралық бизнес жобаларды жүзеге асыру дағдыларына ие болады; шетелдік нарықтағы компаниялардың қызметін қолдау мақсатында бағдарламаларды әзірлеу бойынша шеберлікке ие болады; саралау, болжам жасау мен отандық ұйымдардың сыртқы экономикалық қызметін жүзеге асыруды үйренеді; мемлекеттің сыртқы экономикалық қызметін іске асыру бағыттары мен сипаты туралы білімге дағдыланады және т.б.

Тізбектелген қызмет түрлері маманнан қызмет түрін анықтайтын және тұлғаның біртұтас дамуының жасаушы бір бөлігі болатын кәсіби біліктілік қасиеттерін талап етеді.

Студенттің болашақ маман ретінде кәсіби біліктілігі ұғымының астарында осы мамандыққа қойылатын заманауи қоғам талаптарының: оқыту қызметінің сәттілігіне әсер ететін, болашақ маманға өзін өзі дамытуға толық жағдай жасайтын қасиеттері жатыр. [2].

Болашақ маманның кәсіби біліктілігін қалыптастыру моделі келесідей құрауыштардан тұруы тиіс.

1. Мақсатты құрауыш белгілі нәтижеге жетуді көздейді, ол жоғары оқу орнындағы маманды даярлауға бағытталған, - осы модельдің мазмұнды-технологиялық құрауышына кіретін сәйкес педагогикалық жағдай жасау арқылы мамандардың кәсіби біліктілігін қалыптастыру (коммуникативті қабілет, белсенділік, шығармашылық ойлау, дербестік, бар ақпаратқа болжам жасау мен саралау қабілеті және т.б.)

2. Қызметтік құрауыш.

3. Мазмұнды құрауыш жалпы кәсіби блокқа кіретін пәндермен көрсетілген. Кемшіліктерді толықтыру, білімді, қабілет пен дағдыларды өзектендіру мен жүйелеу, қажетті қасиеттерді қалыптастыру – пәндердің мақсаты. Пәндердің құрылымы бір-бірімен байланысты блоктар мен модульдер түрінде көрсетілген, олардың ішінде теоретикалық, тәжірибелік блоктар мен «Өзіндік жұмыс» блогын атап өтуге болады.

4. Технологиялық құрауыш болашақ мамандардың кәсіби біліктілігін қалыптастырудың нәтижелі үдерісіне әсер ететін оқытудың түрлері, құралдары мен әдістері (түсіндіру, материалдың мәселелік талдауы, зерттеу жұмысы, кәсіби қызметті модельдеу мен ұқсастыру, кәсіби қызметтегі белгілі бір жағдайларды саралау) көмегімен қамтамасыз етіледі. Осы сынды оқытудың әдістері мен амалдарының пәннің жұмыс жоспарына қосылуы оқытудың түпк мақсаты – қалыптасқан қоғамдық әлеуметтік-экономикалық қатынастар жүйесіндегі қабілеттер мен дағдыларды, білімін нәтижелі қолдана алатын дипломы бар маман жасауға мүмкіндік жасайды.

5. Сынақ құрауышы мамандардың кәсіби біліктілігінің қалыптасуы деңгейін анықтау негізінде өлшемдерді белгілеуге көмектеседі. Қызметкерлердің кәсіби біліктілігінің қалыптасуы белгілері коммуникативті (іскери қарым-қатынастың ұйымдастырушылық, коммуникативті, ұйымдастырушылық дағдылары); когнитивті-жасампаз (шешім қабылдаудағы дербестік, бар ақпаратты қызметке бағыттау қабілеті); құндылықты (кәсіби қызмет мақсатын түсіну, өзінің құндылықтары мен қарым-қатынас жүйесін пайымдау) болып табылады.

«Әлемдік экономика» мамандығының жоғары кәсіби білім беру мемлекеттік стандарттарын саралау негізінде [3] келесідей біліктілік топтарын сипаттайық:

- Маманның коммуникативті біліктілігі: адамдармен жұмыс істеу қабілеті мен икемділігі ( тіл табысу, өзін-өзі басқару, іс-әрекет икемдігі, адамның ішкі жағдайына баға бере алуы); эмоционалдық; сыпайылығы, төзімділігі; ізеттілігі, әдептілігі; экстраверттігі; ұйымдастырушылық қабілеті (көндіру қабілеті, белсенділік, көшбасшылыққа ұмтылыс); эмоционалды тұрақтылық; эмпатия.

- Маманның креативті біліктіліктері: танымдық белсенділік, ақпаратты қабылдау мен тез өңдеу қабілеті; әр аумақтардан жиналған мәліметтерді құрастыра алуы; болжам жасау қабілеті; шешім қабылдаудағы дербестік; өз идеяларын іске асыра алуы; белсенділік; берілген жағдайларда әрекет ете алу қабілеті.

- Құндылықты- мағыналық (құндылықты) біліктіліктер: қызметке деген қарым-қатынасы (табандылық, шыдамдылық,

жауапкершілік, адамгершілік, жұмыскерлік, тәртіпке бағыну, орындаушылық және өз қызметіне қанағаттануы); өзін дұрыс бағалай алуы [4].

Маманның кәсіби біліктілігінің қалыптасу үдерісінің нәтижелілігі келесідей педагогикалық жағдайлармен байланысты:

1. Мақсатты (болашақ мамандардың кәсіби біліктілігін нәтижелі қалыптастыру үшін оқытудың мазмұнды, әдісті, технологияларды жинақтау).

Мақсатты жағдайды жүзеге асыру жалпы кәсіби блок бағдарламаларын қайта қарауды, мамандардың кәсіби біліктілігін нәтижелі және мақсатты қалыптастыруға мүмкіндік беретін пәннің мазмұнын жасауды қажет етеді. Мемлекеттік білім беру стандарттарының, берілген блок бағдарламалары саралауының нәтижесінде олардың мазмұны студенттердің пән бойынша көбіне жүйеленген және бірізді теоретикалық білімді меңгеруіне бағытталғандығын анықтауға болады.

2. Мазмұнды (маманға қойылатын талаптарды ескере отырып, жалпы кәсіби блок пән бағдарламаларын қайта жасау; болашақ мамандардың кәсіби біліктілігін мақсатты қалыптастыратын, студенттердің болашақ мамандыққа деен оңтайлы көзқарасы мен өзіндік кәсіби біліктілігін арттыруға деген ұмтылысын оқу үдерісіне енгізілген пәндерді жасау мен енгізу).

3. Технологиялық (тұлғалық даму идеясын іске асыру, маманның кәсіби біліктілігін белсенді оқыту әдістерін қолдана қалыптастыру үдерісін құрастыру, кәсіби қызметті модельдеу).

Болашақ қызметтің болашағын көру үшін алғышарттарын жасау ұйымның арнайы ерекшеліктері мен кәсіби оқытудың мазмұнымен анықталады. Олардың қатарына тәлімгерлердің танымдық қабілеттерін дамыту қажеттілігі және ұдайы кәсіби білімді толықтыру мен шыңдау, ой-өрісін арттыру жатады. Оқу үдерісінде кәсіби бағытталған технологияларды қолдану, кәсіби қызметке ұқсастырылған әдісті қолдану, өндірістік жағдайларды саралау «әлемдік экономика» мамандығы студенттерін кәсіби даярлауының маңызды компоненті болып табылады. Бұл кәсіби қызмет аясында танымдық мотивацияға ынталандырады, нәтижесінде студенттердің болашақ кәсіби қызметінде

жетістікке әкелетін тұлғалық қасиеттерді қабылдауына итермелейді. [3].

Болашақ мамандыққа деген қатынас көбіне оқу жұмысының сипатына байланысты, көптеген зерттеушілердің айтуы бойынша, осылай болашақ кәсіби қызмет қалыптасуы қажет. Оқу үдерісін ұйымдастыру тәлімгердің студент позициясынан маман позициясына, кейін «оқу қызметінің кәсіби қызметке трансформациялануына» өтуін қамтамасыз етуі қажет. [4].

#### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1.Третьякова Т. Н. Проблемы инновационного подхода к управлению профессиональной подготовкой студентов / Т.Н. Третьякова ; Юж.-Урал. гос. ун-т. Фак. сервиса и легкой пром-ти. - Челябинск : ЮУрГУ, 1999. - 179 с. : 79http

[\\_PRINT&P21DBN=CAT&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw\\_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR](http://www.printo.ru/print/PRINT&P21DBN=CAT&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=fullw_print&C21COM=S&S21CNR=&S21P01=0&S21P02=1&S21P03=A=&S21STR)

2. Государственный общеобязательный стандарт образования Республики Казахстан . Высшее образование, Бакалавриат Основные положения ГОСО РК 5.04.019-2011 [http://neu.kz/kz/system/files/documents/goso\\_rk\\_5.04.019-2011.pdf-2011](http://neu.kz/kz/system/files/documents/goso_rk_5.04.019-2011.pdf-2011)

3.Ксенжик Г.Н.«Инновации в системе высшего и послевузовского образования РК », Электронный научный журнал «edu.e-history.kz» № 5 01 Января 2016 г.<http://edu.e-history.kz/ru/publications/view/361>

4.Рыбалко Т.В.» Инновационные подходы в формировании основ нравственности и повышения качества подготовки школьников и студентов в Республике Казахстан», Журнал «Теория и практика инновационного менеджмента: отечественный и зарубежный опыт», Караганда , 2013 г стр.21-26 <http://articlekz.com/article/6359>

**Кукеева Ф.Т., Байзакова К.И.**

*КазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений, [flurar@mail.ru](mailto:flurar@mail.ru)*

## **ПЕРЕХОД ОТ ИНФОРМАЦИОННО-НАКОПИТЕЛЬНОЙ МОДЕЛИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА К ИННОВАЦИОННЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ**

XXI век - это век интеграции, как в экономике, так и в социальной сфере, в том числе и в образовании. Эти тенденции нельзя недооценивать, поэтому при подготовке специалиста мы обращаемся к многообразию существующих в мире ценностей,

норм, жизненных укладов и культур, т.е. гуманизации процесса обучения.

В настоящее время, кроме общих экономических показателей, огромное значение имеет уровень развития интеллектуальных ресурсов страны. В условиях становления глобального информационного пространства перспективы Казахстана будут зависеть от степени его готовности к вхождению в новую информационную и научно-образовательную систему с учетом своей специфики.

Внедрение компетентного подхода в систему высшего образования Казахстана требует совершенствования содержания, разработки новых методик и технологий образовательной деятельности и форм контроля за ее осуществлением.

В КазНУ им. аль-Фараби в соответствии с Болонским процессом разработаны образовательные программы на основе системы компетентно-ориентированных подходов, которые ориентированы на получение студентами знаний в процессе самостоятельного изучения материала, что позволяет дифференцировать и индивидуализировать обучение и реализовать индивидуальной траектории обучения.

Востребованность выпускника на рынке труда, в частности требования работодателей предполагают реализации компетентного подхода, который достигается через переход от традиционных форм передачи знаний к инновационным образовательным технологиям. Последние сочетают в себе не только разработку и новую подачу учебного материала, контроль над результатами полученных знаний, но в большей степени самообучение и самоконтроль, которые позволяют студенту более четко осознавать свои достижения и недостатки, корректировать собственную активность, а преподавателю – направлять деятельность обучающегося в необходимое русло.

Таким образом, в процессе обучения у студента необходимо формировать компетенции, которые позволят в будущем реализовать на практике полученные знания.

Учебный процесс может содержать определенное соотношение традиционных и инновационных форм обучения, состоящих из лекций, семинаров, практики и технологий активного обучения



Традиционные технологии, включающие лекции, семинары, практику не предполагают построения моделей изучаемого явления, процесса или деятельности. Активизация достигается здесь за счет отбора проблемного содержания обучения, использования особым образом организационной процедуры ведения занятия, применения технических средств, обеспечения диалогических взаимодействий преподавателя и слушателей. Обычно используемые виды занятий в рамках традиционных технологий: проблемная лекция, лекция-визуализация, лекция с заранее запланированными ошибками, лекция-беседа, лекция-дискуссия, лекция с разбором конкретной ситуации, лекция-консультация и т.д.

Семинарские/практические занятия проводятся при помощи неигровых технологий и методов: Кейс-метод, мозговой штурм, «конференция идей», контекстное обучение, группового решения задач (метод Дельфи, метод дневников, метод 6-6), развивающейся кооперации, деловые игры, имитационные игры, дебаты» и т.д.

Технологии формирования опыта профессиональных навыков включают практику по специальности, стажировки, заграничные стажировки. Все эти виды деятельности наиболее приближены к условиям реальной практики. К ним также следует отнести и технологии формирования научно-исследовательской деятельности студентов: научный семинар, НИРС, конкурсы студенческих исследовательских работ, гранты на выполнение самостоятельных исследований, научные стажировки, научно-исследовательская практика, научные публикации.

Таким образом, традиционные технологии являются наиболее доступными и часто используемыми в процессе обучения. Их применение целесообразно при условии достаточности используемых методов обучения для реализации набора конкретных компетенций.

Однако в условиях перехода общества на новый уровень политического и технологического развития, целью системы высшего образования является формирование у студентов опыта аналитического мышления, способности к творчески осмыслить изучаемый материал и делать логические выводы. Решение этой задачи требует применения инновационных технологий,

основанных на проблемном обучении, игровых формах занятий, проектирование и т.п.

В своей лекции «Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее» Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев в Казахском Национальном университете имени аль-Фараби отмечал, что «...первостепенная задача современной системы образования – это подготовка людей, обладающих критическим мышлением и способных ориентироваться в информационных потоках» [1].

Современные требования рынка к специалисту требуют увеличения процента творческой деятельности студента, развития у него умений самостоятельного поиска истины, что свидетельствует о меньшей востребованности информационно-накопительной модели учебного процесса.

Таким образом, меняются роли и преподавателя, и студента. Преподаватель, объясняя методику поиска источников, извлечения анализа и синтеза полученных знаний, все больший акцент делает на организацию условий для воспитания творческой активности и инициативы у студентов. Студент, в свою очередь, больше внимания уделяет самообразованию с целью реализовать полученные знания и навыки в практической профессиональной деятельности.

Стратегия «Казахстан 2050» призывает к тому, что «мы должны интенсивно внедрять инновационные методы, решения и инструменты в отечественную систему образования, включая дистанционное обучение и обучение в режиме онлайн, доступные для всех желающих» [2].

Современный этап модернизации системы высшего образования предъявляет высокие требования к подготовке специалистов высшей квалификации. Однако не все регионы Казахстана имеют возможность организовать подготовку студентов непосредственно в стационарных вузах.

В условиях модернизации высшего профессионального образования наблюдается улучшение информационное ресурсное обеспечение учебного процесса. Признавая важность технических возможностей современных компьютеров и средств телекоммуникаций, вместе с тем необходима разработка и внедрение корпоративной информационной образовательной среды в вузах, повышение эффективности методики

педагогического взаимодействия студентов и преподавателей в ходе реализации дистанционного обучения.

Традиционные лекции оказываются практически нереальной формой организации учебной деятельности в силу удаленности преподавателей и студентов, распределенного характера учебных групп и т.д. Для изучения теоретического материала используются иные технологии, учитывающие специфику дистанционного обучения. При этом качество усвоения теоретического материала может быть достигнуто за счет создания компьютерных обучающих программ и использования телекоммуникаций в учебном процессе.

Эффективность дистанционного обучения обеспечивается на различных этапах организации работ соблюдением следующих педагогических условий: установлением реальной обстановки с инновациями в сфере создания дистанционного обучения в вузе, потребности в дальнейшем развитии этой инновационной деятельности по развитию технологии дистанционного обучения, по обобщению передового опыта в сфере создания электронных информационно-образовательных продуктов.

Рассмотрим некоторые виды инновационных методов, используемых в режиме он-лайн.

**Видео-лекции.** Современные тенденции совершенствования профессиональной подготовки специалистов, использование инноваций в образовании в большой степени опираются на потенциал компьютерных технологий. Яркими примерами применения инновационных форм обучения являются современные технологии дистанционного образования, создание видео-лекций нового поколения, разработка и внедрение компьютерного тестирования для контроля качества обучения.

При проведении online-занятий для студентов можно использовать видеоконференции (с помощью специализированного оборудования Polycom), а также программы Skype и BigBlueButton(BBB). Использование BBB позволит обучающимся существенно улучшить сам процесс получения знаний, а интерактивный режим (чат и возможность задать вопрос преподавателю во время онлайн-лекции голосом) гарантируют заинтересованность слушателей в изучаемом предмете во время проведения занятия, а так же возможность

подстройки методики подачи материала под аудиторию по ходу лекции (в отличие от просмотра видеозаписей лекций).

Использование online-занятий могут применять та категория студентов, которые не могут находиться на занятии по уважительной причине; студенты для которых online-занятия — единственная возможность получить образование. К таким, например, относятся дети с ограниченными физическими возможностями или же те, кто не может выбраться из регионов для обучения.

При использовании видеоконференций студент имеет возможность прослушать лекцию в системе online, и задать вопрос преподавателю, на который может сразу получить ответ. Особенно это касается тех дисциплин, которые сложны для самостоятельного изучения и лекция не понятна для студента. Ведь главное назначение лекции – обеспечить теоретическую основу обучения, развить интерес к учебной деятельности, сформировать у обучающихся ориентиры для самостоятельной работы над курсом.

Опыт проведения лекционных занятий показывает, что основной содержательный комментарий остается за преподавателем, который имеет возможность моделировать и режиссировать познавательный процесс студентов, стимулировать осмысление вводимых понятий, терминов и применяемых методов, обозначать движение к поставленной цели, проектировать алгоритм ее достижения. Лекционные занятия при общей экономии учебного времени становятся более концентрированными с точки зрения содержания учебного материала и более наглядными и привлекательными с точки зрения формы его изложения.

Видео-лекция в реальном режиме времени (on-line-видео-лекция) – это видео-диалог преподавателя и слушателя, происходящий в реальном времени и позволяющий осуществлять «живое» общение в процессе обучения.

С помощью видео-лекции возможно непрерывное образование. Даже если студент не может в данное время посетить занятия.

Плюсы видео-лекции в режиме on-line: возможность у преподавателя условно зачесть посещение студентом занятия; возможность повышать образовательный уровень дома, если нет

возможности посетить занятия по уважительной причине; не нужно будет сдавать дополнительный материал, чтоб отработать пропуск; доступность образовательных услуг и информационных ресурсов в любом месте; постоянная связь с преподавателем, индивидуальное консультирование; техническая поддержка при работе с компьютерным оборудованием.

Минусы видео-лекции в режиме on-line: обязательное наличие компьютера, Skype, наушников, микрофона; низкая скорость Интернета, может быть искажен звук, изображение; нет возможности подкрепить теоретические знания, практическими умениями.

В этом случае лекция преподавателя записывается на видеопленку. Методом нелинейного монтажа она может быть дополнена мультимедиа приложениями, иллюстрирующими изложение лекции. Такие дополнения не только обогащают содержание лекции, но и делают ее изложение более живым и привлекательным для студентов. Несомненным достоинством такого способа изложения теоретического материала является возможность прослушать лекцию в любое удобное время, повторно обращаясь к наиболее трудным местам. Видео-лекции могут быть доставлены в учебные центры на видеокассетах или компакт-дисках.

Видео-лекция может транслироваться через телекоммуникации в учебные центры непосредственно из вуза. Такие лекции ничем не отличаются от традиционных, читаемых в аудитории. Недостатком этой технологии является ее дороговизна. Кроме того, вуз, осуществляющий учебный процесс, и региональные учебные центры могут быть разнесены территориально и по часовым поясам. Поэтому такие лекции целесообразно использовать при отсутствии учебно-методического материала по новым курсам или в том случае, когда какие-либо разделы курса, изложенные в методических пособиях, безнадежно устарели, либо отдельные особо трудные разделы курса требуют методической переработки преподавателем.

**Мультимедиа лекции.** Мультимедийная лекция является не слайд-фильмом, не попыткой заменить преподавателя компьютером, она представляет собой лекцию в полной мере. При такой форме организации учебного процесса преподаватель

по-прежнему остается главным действующим лицом, кроме того, у него появляется возможность в полной мере реализовать свой творческий потенциал, сделать лекцию более содержательной и насыщенной разнообразным информационным материалом. Подготовка мультимедийной лекции требует особого подхода к ее содержанию и структуре. Основополагающее значение при этом имеет подбор и подготовка учебного материала. Исходя из того, что объем знаний, необходимый для усвоения студентами, все возрастает, а время на его усвоение сокращается, то учебный материал необходимо уплотнять; следовательно, для лучшего его восприятия учебный материал должен быть очень хорошо структурированным. Особое внимание следует уделять вопросу визуализации знаний. Мультимедийная лекция позволяет осуществить проблемный и исследовательские подходы гораздо эффективнее.

Мультимедийные лекции позволяют: реализовать научный уровень требований, предъявляемых к вузовским лекциям; стимулировать учебно-познавательную деятельность студентов; оптимальным образом визуализировать учебный материал; обеспечить универсальность исполнения и вариативность представления учебного материала, отвечающего практическим потребностям преподавателя и обучаемых; рационально сочетать различные технологии предъявления учебного материала: синтез визуального (в том числе, мультимедийного) и вербального; обеспечивать контроль знаний.

Для самостоятельной работы над лекционным материалом студенты используют интерактивные компьютерные обучающие программы. Это учебные пособия, в которых теоретический материал благодаря использованию мультимедиа средств структурирован так, что каждый обучающийся может выбрать для себя оптимальную траекторию изучения материала, удобный темп работы над курсом и способ изучения, максимально соответствующий психофизиологическим особенностям его восприятия. Обучающий эффект в таких программах достигается не только за счет содержательной части и дружеского интерфейса, но и за счет использования, например, тестирующих программ, позволяющих студенту

оценить степень усвоения им теоретического учебного материала.

Немаловажным фактом является то, что проведение мультимедийных лекций не требует специальной подготовки преподавателя, освоить методику их проведения можно достаточно легко.

Современный этап развития высшей школы характеризуется устойчивой тенденцией к технологизации образовательного процесса.

Реализация образовательной модели подготовки компетентных специалистов наилучшим образом возможна в образовательной технологии, позволяющей эффективно выстраивать процесс обучения, управлять им, получать результаты в соответствии с запланированными целями, решать проблемы, непосредственно связанные с повышением качества образования.

Поэтому задача современного преподавателя – не только предоставить студенту знания в соответствии с утвержденным учебным планом, но и снабдить его жизненно важными навыками сбора необходимой информации, умением эффективно взаимодействовать с коллегами, сохранять и предоставлять результаты своей работы и использовать полученные компетенции в практической работе.

#### **Список использованной литературы**

1. Лекция Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева «Казахстан в посткризисном мире: интеллектуальный прорыв в будущее» в Казахском Национальном университете имени аль-Фараби, 2009 //
2. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» // <http://zerenda.gov.kz/a/45/on/read/4257/index.html>

**Макашева К.Н.**

*КазНУ имени аль-Фараби,*

*факультет международных отношений, m.klara@mail.ru*

## **К ВОПРОСУ О НАУЧНЫХ ПОДХОДАХ В ПРЕПОДАВАНИИ РЕГИОНОВЕДЕНИЯ**

В период глобализации и интернационализации, углубления международных контактов на всех уровнях, одновременно происходят процессы регионализации и сегментации, формирование региональных подсистем международных отношений. В связи с этим возникла специальность «Регионоведение», которая является новой перспективной специальностью, отвечающей потребностям настоящего времени.

Преподавание дисциплин в рамках специальности «Регионоведение» направлено на комплексное исследование стран региона в их взаимосвязи, международных отношений в регионе, соответствующих международных организаций и региональных объединений, а также - развития мировой и региональной политики, региональной безопасности.

В процессе преподавания дисциплин специальности акцент делается на комплексном восприятии региона как политической, экономической и культурной целостности, на понимании социально-экономических и политических тенденций в развитии региона, на знании конфликтогенного потенциала и возможности его урегулирования. Одним из наиболее важных блоков является блок курсов, посвященных вопросам теории и методологии исследования регионов, развивающих соответствующие навыки анализа.

Процесс познания во многом определяется методами, зависит от методологической позиции исследователя. Ее стержнем является научный подход, отражающий как бы стратегический взгляд на предмет изучения. Научный подход не может быть назван методом, то есть способом достижения нового знания. Но, опираясь на старое знание, он дает возможность оконтурить проблему. Интегральный характер комплексного регионоведения сопряжен с необходимостью применения подходов, созданных в разных науках. Некоторые



подходы, используемые в регионоведении, относятся к общенаучным (исторический, системный, экологический и т.д.), другие составляют специфику различных наук: территориальный – географических, воспроизводственный – социально-экономических и т.д. Исходя из времени возникновения и накопленного «стажа», научные подходы делятся также на традиционные (территориальный, комплексный, исторический, типологический) и новые (системный, экологический, проблемный, поведенческий).

Рассмотрим наиболее важные подходы в регионоведении.

Одним из таких подходов является *территориальный подход*, который предполагает анализ территории. Территория выступает в качестве арены жизнедеятельности человека и общества. С ней связаны все процессы природопользования, образования природных и антропогенных ландшафтов, территориальной организации общества, физико-экономико-географического районирования, расселения населения, размещения производительных сил и т.д.

Следует отметить, что территориальный фактор в региональном развитии рассматривается чаще всего с трех позиций: 1) как специфическое свойство пространства, влияющего на упорядоченность располагающихся в нем объектов; 2) как носитель разнообразных ресурсов и условий; 3) с точки зрения выполнения разнообразных функций – экономических, социальных, экологических, политико-национальных и т.п. Именно поэтому территория относится к числу важнейших аспектов регионоведческого и страноведческого анализа.

Территорию можно изучать на разных уровнях: глобальном, региональном (субрегиональном), страновом, районном, локальном, которые

связаны между собой, любая глобальная проблема не может рассматриваться без ее регионализации.

Территориальный подход получил развитие в принципе регионализма. Последний означает, что в рамках определенных естественных границ появляется специфическое единство взаимодействия природы, человека (населения) и его деятельности. Страна, регион – это не хаотическое скопление объектов, а территориальное образование взаимосвязанных

компонентов и процессов, обладающее относительной целостностью, хотя и не закрытостью. Это определенная пространственная организация.

Регионализм, в котором проявляется территориальный подход, нацеливает исследователя на изучение всех территориальных взаимодействий и выявление неповторимых черт стран и регионов. Я.Г. Машбиц отмечал, что регионализм отражает значительные природные, хозяйственные, социальные, этнокультурные различия между территориями (в том числе внутри стран) /1 /.

Не менее важным является *исторический подход* в регионоведении, который основывается на понимании территориальных объектов как пространственно-временной реальности, учете временного фактора в процессах территориальной организации общества, этапизации ретроспективы и т.д.

Исторический подход в регионоведении позволяет проследить ход формирования и становления изучаемых явлений и процессов (производственных, демографических, расселения населения, международного взаимодействия, этнических и т.д.), познать тенденции и закономерности их развития, вскрыть временной аспект территориальных систем разных рангов, сочетание эволюционного и революционного путей, мобильности и инерционности. Познание хода развития региона дает, в конечном счете, возможность объяснить особенности современного состояния регионов.

Таким образом, исторический подход в изучении стран и регионов включает выявление элементов предыдущих эпох в настоящем и их воздействия на современную «ткань» территории страны, регионов. Этот анализ может оказаться полезным для прогнозирования развития территорий.

Основой интегрального регионоведения является *комплексный подход*. Комплексный подход – это также и обеспечение свободной циркуляции методов познания действительности от одной отрасли знания к другой.

Характеристика природной основы жизни человека и развития общества, их взаимодействия, его региональных особенностей обуславливают связку «Регионоведение – физическая география».

История позволяет выявить генезис населения, хозяйства и природной среды, « генетический код» региона, населяющих его этносов, выявить черты и традиции прошлого в настоящем.

Этнография выводит на материальную и духовную культуру населения, его трудовые навыки и навыки приспособления к территории и ее природной среде, проблемы значения этносоциальных, этнокультурных, этноэкологических факторов в развитии общества, формировании наций.

Экономическая деятельность населения региона не может быть показана и проанализирована без комплекса экономических дисциплин. Для регионоведения особое значение имеет характеристика сочетания отраслевой и территориальной структур хозяйства, эффективности экономики, ее ресурсоемкости и энергоемкости.

Демография позволяет показать динамику населения, особенности современной демографической ситуации в региона.

Портрет региона никогда не будет достаточно полным без исследования таких аспектов, как политический климат, политические симпатии и антипатии населения, политическая культура, международные отношения, без выявления их связи с особенностями социально-экономического развития территории, составом населения, его традициями и т.д. Все это обуславливает тесное сотрудничество регионоведения с широким комплексом политических наук.

Перечень областей научного знания, научных дисциплин, взаимодействие с которыми придает регионоведению комплексный характер, обеспечивает комплексный подход к нему, можно продолжить. Но дело не в количестве и не в перечне дисциплин. Речь идет о синтезе знаний из привлекаемых дисциплин.

Возможность представить объект изучения в его единстве и целостности дает *системный подход*. В системном подходе заложена возможность рассмотрения частей «большой системы» в качестве подсистем. А это значит, что этот подход имеет огромный потенциал для регионоведения. Любой регион – это определенная целостность, система. Но одновременно он и элемент, подсистема каких-то больших систем. Регион внутри страны, при всей его автономности, может рассматриваться как подсистема по отношению к стране в целом. Международно-

политический регион является региональным элементом системы международных отношений и т.д.

С позиции общей теории под системой понимается совокупность элементов, находящихся в определенных отношениях друг с другом и со средой.

Система обладает следующими признаками:

- целостностью – наличием единой цели и функций;
- эмерджентностью – несводимостью свойств системы к сумме свойств отдельных элементов;
- структурностью – обусловленностью поведения системы ее структурными особенностями;
- автономностью – способностью создавать и поддерживать высокую степень внутренней упорядоченности;
- иерархичностью – соподчиненностью элементов системы;
- управляемостью – наличием внутренней и внешней системы управления;
- устойчивостью – стремлением к сохранению своей структуры, внутренних и внешних связей;
- территориальностью – размещением в пространстве;
- динамичностью – развитием системы во времени.

Воплощением системного подхода является системный анализ. Он решает конкретные задачи, представляя собой совокупность методик, приемов, способов, процедур, благодаря которым в изучении объекта вносится определенное упорядочение.

Острота, сложность современных социально-экономических, политических проблем, взаимодействия природы и человека обуславливают рост значимости и масштабы *проблемного подхода* в научном познании. Его особая важность для регионоведения определяется рядом следующих обстоятельств. Проблемы, как известно, возникают на разных уровнях: глобальном, региональном, страновом, локальном.

Глобальные проблемы – это те проблемы, которые затрагивают судьбы всех стран и народов, приводят к значительным экономическим и социальным потерям и требуют для своего решения сотрудничества в общепланетарном масштабе. Но глобальные проблемы не отменяют и не ослабляют регионоведение. Дело в том, что их осознание происходит сквозь призму локальных – региональных,

страновых и т.д. проблем, ибо локальные общественные процессы перерастают в региональные, а региональные – в глобальные. Поэтому без изучения последних невозможно понять глубинную суть глобальных явлений, которые и вычлняются-то в конечном счете из противоречий и проблем национального и регионального уровней. С другой стороны, глобальный подход ориентирует на сравнительные межрегиональные и межстрановые исследования, которые, опираясь на анализ различий, глубже высвечивают региональную специфику, что способствует выработке адекватной стратегии их разрешения на локальном уровне. Проблемный подход – это одно из самых несущих оснований региональной политики. Эффективность региональной политики во многом определяется выявлением проблем, т.е. барьеров, трудностей как концентрированного выражения противоречий, вычлнением из них ключевых, анализа причин обнаруженных трудностей.

Таким образом, стержнем методологической позиции исследователя является научный подход, отражающий стратегический взгляд на предмет изучения. Характер регионоведения связан с необходимостью применения подходов, созданных в разных науках. Некоторые подходы - исторический, системный, экологический и т.д. - относятся к общенаучным, другие составляют специфику различных наук: территориальный – географических, воспроизводственный – социально-экономических и т.д. Вместе с тем, научные подходы делятся также на традиционные (территориальный, комплексный, исторический, типологический) и новые (системный, экологический, проблемный, поведенческий). Независимо от того, к какой науке относится тот или иной подход, традиционный или новый, все они помогают комплексному восприятию региона как политической, экономической и культурной целостности, направлены на понимание социально-экономических и политических тенденций в развитии региона.

#### **Список использованной литературы**

1. Дегтярев А. А. Методологические подходы и концептуальные модели в интерпретации политических решений // Полис. 2003. № 1-3.

2. Белов Г. А. Политология: современные концептуальные подходы и методы исследования // Кентавр. 1993. № 5. С.17-19.
3. Боришполец К. Методы, методики и процедуры прикладного анализа международных отношений // Международные отношения: социологические подходы / Под ред. П. А. Цыганкова. М., 1998. 241 с.
4. Лебедева М. М. Мировая политика. М., 2003. 254 с.
5. Шабров О. Ф. Системный подход и компьютерное моделирование в политологическом исследовании // Общественные науки и современность. 1996. №2. С.47-50.
6. Международные отношения: социологические подходы / Под ред. П. А. Цыганкова. М., 1998. 312 с.
7. Мангейм Дж. Б., Рич Р. К. Политология. Методы исследования. М., 1997. Гл. 10. С. 292-328.
8. Когай Е. А. Системный подход в прогностическом исследовании социальных процессов. М., 1989. 213 с.

**Медуханова Л.А., Бекмухаметова А.Б.**

*КазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений, letter3@mail.ru*

## **ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У СТУДЕНТОВ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ «МИРОВАЯ ЭКОНОМИКА»**

Обучение по экономическим специальностям в высших учебных заведениях Казахстана и за рубежом ведется по широкому спектру направлений. В Классификаторе специальностей высшего и послевузовского образования РК называются такие экономические специальности: «Экономика», «Финансы», «Учет и аудит», «Статистика», «Менеджмент», «Маркетинг» и «Мировая экономика». В зарубежных вузах также ведется подготовка по схожим направлениям, наиболее распространенными среди которых являются «Экономика», «Экономика и финансы», «Экономика и финансы и менеджмент» и др. Каждое направление подготовки по экономическим специальностям имеет свои особенности, связанные с определенной областью экономической и тесно связанной с ней управленческой деятельностью.

Среди данных направлений относительно молодой и самостоятельной областью подготовки в Казахстане является обучение в вузах республики по специальности «Мировая

экономика». Следует отметить, что впервые данная специальность появилась в вузах страны в середине 90-х годов прошлого столетия и носила схожее название – «Международные экономические отношения», затем ее исключили из классификатора специальностей в 2002 году и вновь возродили в 2009 году.

Сравнительный анализ образовательных программ зарубежных стран показывает, что в их университетах нет специальности под названием «Мировая экономика». Подготовка по всем ступеням высшего образования осуществляется по более широкой специальности «Экономика» (как это было до недавнего времени и в Казахстане). Там, например, на первой ступени выпускают в основном «бакалавра экономики», «бакалавра экономики и менеджмента», «бакалавра экономики и финансов». В то же время в Европейской школе экономики (The European School of Economics) осуществляется подготовка бакалавра международного бизнеса, бакалавра международных финансов, бакалавра международного маркетинга [1]. А в США в Austin Community College в Техасе – «бакалавра наук в экономике (Международная экономика)» [2].

В настоящее время по специальности «Мировая экономика» обучение ведется в небольшом количестве вузов республики и связано такая ситуация во многом с особенностями набора знаний, умений и навыков, которым должен обладать выпускник по данной специальности. Предполагается, что в отличие от «просто» экономистов не все предприятия, организации или государственные органы нуждаются в специалистах, разбирающихся в специфике экономических взаимоотношений с иностранными партнерами, то есть обладающих соответствующими компетенциями.

Как известно, компетенция – это знания, навыки и личные, социальные и/или методологические способности и умения, необходимые в работе или в процессе обучения, в профессиональном и личностном развитии. Если говорить об особенностях компетенций специалистов в области международных экономических отношений, необходимо отметить, что бесспорным является то, что наряду с другими экономическими специальностями, базой профессионального обучения бакалавров, магистров и докторантов по мировой

экономике, прежде всего, выступают экономические дисциплины. На первый план выходит необходимость формирования и развития у обучающихся, прежде всего, экономического мышления. Эту функцию выполняют на младших курсах такие основополагающие экономические дисциплины как «Экономическая теория», «Статистика», «Микроэкономика», «Макроэкономика», «Финансы».

На старших курсах студенты-бакалавры продолжают развивать свое экономическое мышление и навыки, переходя к изучению теории и практики международной и внешнеэкономической деятельности (учебные дисциплины «Международная экономика», «Международный бизнес», «Международные валютно-финансовые отношения», «Мировая экономика», «Управление внешнеэкономической деятельностью» и др.). На этом этапе учебы взгляд на экономическую действительность у обучающихся по мировой экономике становится более широким и в то же время специфическим, позволяющим понимать, анализировать и оценивать экономическую деятельность людей на глобальном уровне, охватывающим сферу международного взаимодействия государств, частных компаний, отдельных лиц. Данная особенность выразилась в неформальном названии специальности – «экономист-международник», предполагающим, что это экономист, хорошо владеющий иностранным языком, умеющий выстраивать внешнеэкономические связи хозяйствующих субъектов, организаций или государственных органов.

В связи с этим возникает вопрос, какими именно навыками и умениями должны обладать экономисты-международники в отличие от обычных экономистов, работающих в различных отраслях национальной экономики. Разумеется, существует наработанный как в дальнем зарубежье, так и на постсоветском пространстве образовательный опыт в этой сфере. Выше названы основополагающие учебные дисциплины, формирующие профессиональные компетенции выпускников по специальности «Мировая экономика». Именно от них зависит в первую очередь уровень развитости и специфика профессионального экономического мышления выпускника по мировой экономике.



Вместе с тем, на наш взгляд, специфика особенностей знаний и умений, которым должен обладать такой выпускник, отчетливо проявляется в ходе изучения бакалаврами такой профильной дисциплины как «Международный бизнес». Несмотря на существование на сегодня самых разнообразных по структуре и содержанию учебников по международному бизнесу (как переведенных с английского языка, так и российских), все они включают в себя такие ключевые темы как политические, правовые и межкультурные аспекты ведения международных деловых операций. Как нам представляется, именно в знании этих аспектов, а также конкретного содержания и механизма осуществления международных экономических операций заключаются особенности подготовки экономистов по направлению «Мировая экономика». И если по другим экономическим специальностям обычно читаются такие курсы как «Предпринимательство», в которых не рассматриваются или особо не акцентируются межстрановые различия в ведении бизнеса, то в курсе «Международный бизнес» они выходят на первый план. Так, преподавание этого курса включает в себя изучение таких тем: «Правовые, политические и технологические аспекты международного бизнеса», «Межкультурные аспекты международного бизнеса», «Менеджмент транснациональных корпораций». Другая дисциплина, также концентрирующая внимание на межкультурных различиях в ведении бизнеса, это курс «Технология ведения переговоров».

В связи с этим интересным представляется тот факт, что в ряде университетов за рубежом, в частности в России, а также в Казахстане (например, в КазНУ им. аль-Фараби, Университете «Нархоз») подготовка по специальности «Мировая экономика» ведется на факультетах или кафедрах, осуществляющих параллельно обучение по специальностям «Международные отношения» и/или «Регионоведение». Такая ситуация, как представляется, имеет большое значение и вполне обоснована, так как ряд дисциплин носит родственный характер для всех названных специальностей. Такое «соседство» в обучении создает хорошую основу для формирования у студентов экономического мышления с позиций глобального взгляда на экономические явления и процессы, понимания ими

зависимости успешного ведения бизнеса с зарубежными партнерами от знания политических, правовых и культурных процессов, происходящих в конкретной стране и мире в целом. Выпускник по направлению «Мировая экономика» приобретает не только собственно экономические знания, но особый набор знаний и умений, позволяющих им смотреть на мир как единую глобальную систему, состоящую из множества разнообразных и уникальных политико-правовых и культурных образований (сообществ людей).

Можно сделать вывод, что все ключевые компетенции выпускников по специальности «Мировая экономика» вполне допустимо объединить в 4 основные группы:

- 1) общие знания, умения и навыки, присущие экономисту;
- 2) особые знания и умения в области международной экономической деятельности и мировой экономики как единой глобальной системы;
- 3) знание и владение иностранными языками;
- 4) знание и понимание особенностей политико-правовых систем стран мира, межкультурных аспектов взаимоотношений, умения выстраивать отношения с представителями разных стран мира.

Соответственно, формирование и развитие такого особого набора профессиональных компетенций экономиста-международника требует включение в число профессиональных как обязательных, так и элективных дисциплин, во-первых, собственно экономических дисциплин (базовых и профильных), во-вторых, разных иностранных языков и, в третьих, дисциплин из области международных отношений, регионоведения и международного права. Преподавание именно последних дисциплин как раз решает задачу формирования 4-й группы вышеназванных профессиональных компетенций экономистов-международников.

При этом, следует заметить, что помимо преподавания таких дисциплин в ходе учебного процесса, не меньшее значение для формирования набора профессиональных компетенций у студентов по специальности мировая экономика имеют различные научные, культурные и другие общественные мероприятия, проводимые в рамках всех вышеназванных специальностей. Так, например, на факультете международных

отношений КазНУ им. аль-Фараби ведется подготовка по четырем специальностям – «Международные отношения», «Регионоведение», «Международное право» и «Мировая экономика», что позволяет решать обозначенные выше задачи по формированию особых профессиональных компетенций у будущих экономистов-международников. В условиях глобализации мирохозяйственных связей, усиления интеграционных процессов в различных регионах мира специалисты в области мировой и международной экономики должны обязательно обладать всеми названными выше группами ключевых компетенций.

Для более ясного понимания профессиональных компетенций экономистов по специальности «Мировая экономика» можно обратиться к ГОСО РК по данной специальности (бакалавриат). В соответствии с ним, сферой деятельности выпускников является мировое хозяйство и система международных экономических отношений: международное движение товаров и факторов производства, международные валютно-кредитные и финансовые отношения, внешнеэкономическая деятельность предприятий, организаций и учреждений, международные экономические связи государственных органов управления.

Объектами профессиональной деятельности бакалавра являются международные фирмы и организации, отечественные компании, осуществляющие внешнеэкономические операции, транснациональные компании, совместные предприятия, коммерческие банки, инвестиционные компании и фонды, представительства зарубежных и отечественных фирм, органы государственного регулирования экономики, межгосударственные учреждения и организации, научно-исследовательские организации, средние и средние профессиональные учебные заведения.

Содержание профессиональной деятельности включает:

- изучение состояния и тенденций развития мировых товарных, валютных и финансовых рынков;
- анализ эффективности внешнеэкономической деятельности предприятий и фирм;

- выработка рекомендаций и предложений по повышению конкурентоспособности предприятия, фирмы, организации;
- составление технико-экономического обоснования проектов с участием иностранных партнеров;
- подготовка и участие в заключении международных контрактов.

Все названные виды профессиональной деятельности предполагают выход на мировые рынки, различного рода коммуникации и сотрудничество с иностранными партнерами, которые могут стать успешными не только на основе владения компетенциями собственно экономиста. Обязательным является владение компетенциями профессионала в области широко понимаемых международных отношений.

Таким образом, особенностью обучения студентов по специальности «Мировая экономика» является то, что выпускники должны получить фундаментальное общеэкономическое образование в сочетании с хорошим знанием и пониманием международных, в том числе правовых и межкультурных особенностей экономической (хозяйственной) деятельности в сочетании со свободным владением иностранными языками. Именно такой набор компетенций отличает специалиста в области международных экономических отношений от выпускников по другим экономическим специальностям.

#### **Список использованной литературы**

1. Европейская школа экономики, Лондон  
[//http://www.eselondon.ac.uk/bachelor-s-degree/](http://www.eselondon.ac.uk/bachelor-s-degree/);
2. Austin Community College,  
Texas/<http://www.tarleton.edu/centraltexas/pdfs/2009-2010>

**Г.А.Мовкебаева, Б.М.Балаубаева**

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,*

*халықаралық қатынастар факультеті, gmovkebaewa@mail.ru*

## **МАГИСТРАНТТАРДА ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ЫҢҒАЙЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ**

Білімді толықтыру үдерісін жеделдетіп отырған қазіргі жаһанданушы әлем оқу-әдістемелік мәселелерде туындайтын бағыттар мен шешімдерді іздеу, магистр тұлғасын қалыптастыру үшін заманауи әдістемелерді қолдану, оқытудың ықпалды тәсілдерін жасап шығару, білім берудің инновациялық әдістерін пайдаланумен байланысты.

Жаңадан бастаушы маман бастапқы білім, кәсіби біліктілік пен қабілеттерге, жаңа мәселелерді шешуге қатысты шығармашылық пен зерттеуші іс-тәжірибеге, сонымен қатар әлеуметтік-бағалаушы қызметке ие болуы тиіс. Соңғы екі білім беру құраушылары студенттердің өзіндік жұмыстары үдерісінде қалыптасады.

Тек білім алуға бейімделген білім беру – бұл жоғары оқу орнының кешегі күні. Өзгермелі әлемде білім беру жүйесі түлек бойында бастамашылдық, жаңашылдық, икемділік, тұтастық, динамизм және құрылымдық қасиеттерін қалыптастыруы тиіс. Болашақ кәсіби маман ғұмыр бойына өзін-өзі жетілдіруге, жаңа технологияларды игеру мен оларды қолдану мүмкіндігін түсіну, жеке шешім қабылдай алу, әлеуметтік және болашақ кәсіби саласына бейімделу, мәселелердің жауабын табу және ұжымда жұмыс істей алу, қайта құру немесе күйзеліс кезеңдеріне дайын болып, одан тез арада шығуға ұмтылуы тиіс.

Соңғы уақытта жоғары мектептегі мамандарды дайындауда біртіндеп құзыреттілік моделін жүзеге асыруға көшуде, бұл магистранттың өзіндік жұмысын ұйымдастыру барысында және халықаралық қатынастар мен аймақтану мамандарының кәсіби құзыреттілігіне қойылатын заманауи талаптар арасындағы карама-қайшылықты шешу қажеттілігін арттырады. Біліктілік пен құзыреттіліктер білім беру нәтижесінің әлеуметтік және жеке-тұлғалық феноменін жақындастырушы қасиет ретінде рөл атқарады. Десек те, аталмыш тәсілдің анықтамасы бірдей

сипаттамаға ие болмаса да, көптеген зерттеушілердің ұстанымдары бір-бірімен үйлеседі.

Халықаралық қатынастар және аймақтану мамандықтары бойынша кәсіби құзыреттілікті халықаралық және аймақтық үдерістерді институционалдандыру жүйесі үдерістерін; халықаралық және аймақтық үдерістерді институционалдандыру жүйесінің негізгі теориялық-әдістемелік тәсілдерін игеру; заманауи геосаяси құрылымы мен оның динамикасын сараптау қабілеттерін меңгеру; дәлелді тұжырымды жасай отырып, фактілік мәліметтерді табу, жинау және бастапқы жалпылау қабілеттіліктерін салыстыру; және кросс-ұлттық сараптама жүргізуді игерту арқылы қалыптастыруға бағытталған курстар әзірленген.

Білікті маман еңбек нарығында бәсекеге қабілетті, қажетті ақпаратты еркін бойына сіңірген және іргелес салаларға бейімделген болуы керек. Ол кәсіби өсуге ұмтылып, ұдайы өзгермелі талаптарға үйренуге қабілетті болуы тиіс [1].

Құзыреттілік тәсіл – білім беру мазмұнының жаңашалануымен, білім беру үдерісін ұйымдастыру технологиялары мен жолдарын оңтайландыру, сонымен қатар, білім беру нәтижелері мен мақсаттарын қайта ой-елегінен өткізуге байланысты өзекті мәселе. Құзыреттілік тәсіл – оқытушылық, өзін-өзі анықтау, әлеуметтендіру, жеке бастылықты дамыту және өзін-өзі жетілдіру секілді білім берудің мақсат векторларына басыңқы бағытталу деп түсініледі.

Мұндай тәсіл білім беру жүйесін тек қана тұлғаның қоғамдық қызметке кіріктірілу қажеттілігімен емес, сондай-ақ сол қоғамның тұлға потенциалын қолдану қажеттілігімен ұштасатын заманауи қоғам сұраныстарына сай дайындау сапасын қамтамасыз етуді бейімдейді. Одан бөлек маман даярлау нәтижелілігін қамтамасыз ету – мамандануға сәйкес кәсіби дайындық моделін құрастыру дегенді білдіреді. Маманды даярлаудың әрбір жеке кезеңі арнайы тәсілді, технология мен құралдарды анықтауды талап ететіні сөзсіз.

Құзыреттілік тәсіл адамға кәсіби өмірде табысты болуға көмектесетін қасиеттерді қалыптастыруға бағытталған. Білім беру моделін жаңашаландырумен байланысты міндеттерді жүзеге асыру үшін оқыту барысында құзыреттілік тәсіл маңызды, оқу барысында тек кәсіби білім беріп қана қоймай,

сонымен қатар студенттер мен магистранттарда кәсіпкерлік қырын қалыптастыратын, тұлғалық қабілеттерін жетілдіретін және еңбек нарығында сұранысқа ие негізгі талап – мәдени құзыреттіліктерді дамытуға жәрдем ететін біліктіліктерді құрастыру қажет.

Оларды қалыптастыру барысында білімнің когнитивті құрылымдары жүйесінің қалыптасуы, сонымен бірге оны кәсіби қызметте пайдаланудың шарты болып табылатын магистранттардың өзін-өзі реттеудің индивидуалды стилі маңызды рөл ойнайды.

Магистранттар мен студенттердің өмірлік әлеуеттерін, құндылықтық бейімділіктерін зерттеу, олардың жаңа әлеуметтік талаптар мен инновациялық потенциалға үйрену деңгейін ашуға мүмкіндік беретіндіктен аса өзекті танылады. Жас ұрпақта қандай құндылықтық негіз қалыптасуынан, көп жағдайда, қоғамның болашақ жағдайы тәуелді болып саналады.

Құзыреттіліктің қалыптасуының тиімділігі педагогикалық формалар жиынтығын (визуалдық дәріс, мәселелік дәріс, кейс-стади, презентация арқылы семинар сабағы, магистранттардың өзіндік жұмысы, өндірістік тәжірибе) және жобалық әдіс, презентация даярлау, мәселелік тапсырмаларды шешу, құрылымдандыру әдісі, іскерлік ойын, рөлдік ойын, конференция, пікір-талас, дөңгелек үстел және т.б. «интерактивті технологиялар» деген ортақ атаудағы топқа біріктірілетін әдістерді қолданудың нәтижесінде жүзеге асырылады.

Соңғыларының мақсаты, бір жағынан магистранттардың танымдық белсенділігіне бастама жасау, оларды тілдесудің кәсіби маңызды сәттеріне бейімделуге үйрету болса, екінші жағынан, барлық қажетті құзыреттіліктерге ие толыққанды тұлға қалыптастыру.

Өзіне бәсекелестік және оқытушылық қырларды қосатын ойын түріндегі процесс оқытудың басқа формаларына қарағанда қызметке әлдеқайда күштірек серпін береді. Әлеуметтік бейімделген технологияларды шартты түрде екі топқа бөлуге болады: 1) қолдану барысында көшбасшылық рөлді оқытушы алатын технологиялар; 2) оқушылардың өз беттілік нәтижелі оқу қызметінің технологиялары.

Құзыреттілікке оқытудың бір формасы – білікті түрде шешілуі тиіс мәселе, міндет және басты функцияларды суреттеу секілді маманның қызмет моделі түрінде ұсынылуы мүмкін іскерлік ойын болып табылады.

Кәсіби қызметтің пәндік және әлеуметтік мазмұнын қайта құру құзыреттілік тәсілдің ауқымды жүзеге асырылуына қосымша мүмкіндіктер береді, оның ішінде: білімнің жүйелік және пәнаралықтығын қамтамасыз етеді; магистранттарға болашақ қызметінің сценарийін оның функцияларына сәйкес құруға жағдай жасайды; оқытудың мазмұнының толыққанды көрінісін беруге мүмкіншілік береді.

Іскерлік ойында келесідей көзделетін мақсаттар мен міндеттер айқын бөлінген:

- Оқу қызметінің пәндік және әлеуметтік мәнін модельдеуде;
- Оқу қызметінің пәндік және іс-әрекеттік бөлігін біріктіруде;
- Өз бетінше шешім қабылдау және қажетті тәжірибе жинауға жағдай жасау;
- Оқу үдерісінің шығармашылық сипатын жаңғырту;
- Байланыс және оқу іс-әрекетінің өзіндік бағалануы мен рефлекссті сарапталуында.

Іскерлік ойынға дайындық кезінде магистранттар іскерлік тілдесудің арнайы біліктерін көрсетеді, оның ішінде: өзін-өзі ұсыну; ұжымды таныстыру, мәселелік сұрақтарды таңдау және құрастыру; қойылған сұрақтарға сай реакция таныту; өз пікірін дәйектеу; кәсіби маңызды сәтте бейімделу қабілеті; алынған ақпаратты талдау сындарымен сәйкестендіру.

Таныстыруға келетін болсақ, ол магистранттарға мамандық бойынша жалпы білімді тереңдетуге және тек мазмұнын ғана көрсетіп қоймай, сонымен бірге білімі қызметтің ғылыми әзірленген түрлерімен сәйкес пәннің толық бейнесін өзіндік синтездеу қабілетін қалыптастыруға көмектеседі.

Таныстыру жаһанданудың жана кезеңдеріне бейімделуге жәрдем беретін біліктілікті қалыптастырудың әр түрлі салаларын қамтиды, әсіресе келесідей құраушы бөліктер:

- Жеке құзыреттілік, яғни маманға өз бетінше жұмыс жасай алатындығын көрсететін білім алудың жеке тәжірибесі. Мәліметті дайындау, оны құрылымдау және аудиторияға ұсыну



барысында магистрантта іскерлік тілдесудің кәсіби білімдері мен психологиялық құраушылары арасындағы байланыс нығайып, дами түседі.

- Әлеуметтік құзыреттілік және әлеуметтік жауапкершілік – көзқарастар мен пайымдаулардың айырмашылығын анықтай білу, сонымен қатар басқаша пікірдегі адаммен толерантты және сыйлы түрде диалог жүргізе білу.

- Көмектес құзыреттілік – ақпаратпен жұмыс істеудің жалпы базалық техникаларын білу.

Курсты тыңдау барысында магистранттармен аталғандардың қолданылу және игерілу критерийін анықтау формалар мен әдістер жиынтығының тиімділігін және біліктілік қалыптастырылу деңгейін бағалауға мүмкіндік береді. Курста құрал ретінде біліктілік қалыптастырылуының өзін-өзі бағалау анкетасы, курстық жобалардың сарапшы бағасы, магистранттармен тәжірибелік тапсырмалардың орындалу бағасы және т.б. пайдаланылады.

Бағалаудың сыни-бейімділік тәсілі төмендегідей мүмкіндіктер береді:

- Игерілген және игерілмеген білімді, қабілет пен құзыреттілікті анықтауға;

- Әр магистранттың жеке білім беру траекториясын құрастыруға және оқу үдерісінің жекешеленуін арттыруға;

- Игерілмеген құзыреттілік пен мазмұндық тараулардың сараптамасын жүргізуге.

Магистранттардың құзыреттілігі мен қабілетін бағалау моделі жеке тұлғалық бағытталған, құрылымдық-функционалды, квалиметрикалық амалдар жүйесін ұсынады: а) мақсаттың жүзеге асырылуын көрсететін мақсаттық құраушы: кәсіби құзыреттілікті оқытушы талаптары мен магистранттың жеке факторларымен сәйкестендіре құрастыру; б) курстың оқу бағдарламасын түсіну және тапсырмаларын нақтыландыруға бағытталған мазмұндық құраушы; в) білім беру үдерісінің жүзеге асырылу талаптарын анықтайтын және біліктілікті арттыруға, оқыту әдісі мен формаларын уақытылы түзетуді жеңілдететін процессуальдық құраушы; г) бірқатар кәсіби құзыреттілік пен келешек оларды игеру мен тереңдетуге бағытталған мотивациялық бейімделушілік құрастыруды таразылауға мүмкіндік беретін нәтижелік құраушы.

Жүйелік және тұлғалық-қызметтік тәсілдердің сәйкестігі оқылатын курстың магистранттармен игерілу үдерісін жалпылай бағалау мүмкіндігін жеңілдетеді.

Бағалау мотивациялық-мақсаттық, технологиялық-мазмұндық және қорытынды-бағалаушылық құраушы бөліктерді біріктіретін; магистранттың субъектілік тәжірибесіне бағытталған, зерттеушілік қызметке белсенді стимул жасайтын, оқытудың жоспарлы қорытындысы, қайта іске қосылу, кіріктірілу, бейімделу; жалпы дидактикалық және зертеудің арнайы принциптерін, білім беру процесінің методикалық жүргізілуін есепке алуды талап ететін модель аясында жүзеге асырылады [2].

Моделдің тиімді жұмыс жасауына қажетті және жеткілікті саналатын талаптар: 1) кәсіби дайындықтың барлық кезеңдерінде магистранттардың ақпараттық-зерттеу ортасына қатыстырылуы; 2) магистранттардың зерттеу жұмысын оқытудың инновациялық технологиясын қолдану арқылы белсендендіру; 3) магистранттарды өзін-өзі оқыту қызметіне бейімдеу.

Бағалау шкаласының деңгейін анықтайтын көрсеткіштер ретінде: зерттеу қызметіне мотивациялық-құндылық қарым-қатынас; зерттеу қызметіне қажетті зерттеу білімі мен білігінің сәйкестігі; зерттеушінің кәсіби маңызды тұлғалық қасиеттері.

ЖОО магистранттардың өзіндік жұмыстарына құзыреттілік тәсілді жүзеге асыру кәсіби дайындықтың тиімділігіне жол ашады және келесідей шарттарды сақтау арқылы жүзеге асырылады:

- Магистранттардың өзіндік жұмыстарға мотивациялық-құндылықтық қарым-қатынасын олардың ішкі, сыртқы және процессуалды мотивациялары арқылы қамтамасыз ету.

- Магистранттардың оқу іс-әрекетін болашақ магистрдің кәсіби қызметіне жоспарлы өтуді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін кәсіби бейімделген міндеттер жүйесін оқу курстары ретінде жобалау;

- Магистрлердің оқу қызметінің өзіндік ұйымдастырылуын әдістемелік қамтамасыз етуді телебайланыс технологияларының мүмкіндіктерін қолданумен жүргізу;

- Магистранттардың өзіндік жұмыстарын бақылауды болашақ магистр тұлғасының кәсіби қалыптасу процесінің мониторингі негізінде бақылау.

Осылайша, оқыту тәсілдерінің өзгеруі барысындағы заманауи кезеңінде оның мазмұны да өзгеріске ұшырайды деп тұжырым жасауға болады. Оқыту кезінде магистранттарда танымдылық белсенділігін бастамашы ететін, олардың кәсіби маңызды жағдайлардағы тілдесуге бейімделуіне үйрететін технологияларды қолдану аса маңызды. Барлық қажетті біліктіліктерге ие автономды тұлға қалыптастыруға мүмкіндік беретін инновациялық технологияларды жасап шығару қажет.

Қарастырылып отырған мақала өзінің кәсіби саласында ғана құзыретті емес, сондай-ақ өздігінен шешім қабылдауға қабілетті, өзінің таңдауы үшін жауапкершілікке ие, шығармашылық қасиетімен, бастамасымен және белсенді өмірлік ұстанымы бар магистрлерді дайындау міндеттерінен туындаған.

#### **Список использованной литературы**

1. Трущенко Е.Н. Организация самостоятельной работы студентов вуза на основе компетентного подхода к профессиональной подготовке специалистов. Автореферат дис... к. п. н. Московский государственный гуманитарный университет им. М. А. Шолохова.- Москва. 2009. - С.15

2. Баймухамбетова Б. Ш. Формирование готовности магистрантов к исследовательской деятельности: (направление «Педагогика»): дис. ... канд. пед. наук. – Челябинск, 2011// <http://www.disserscat.com/content/formirovanie-gotovnosti-magistrantov-k-issledovatel'skoi-deyatelnosti>

**Мырзахметова А.М., Назарбекова С.Т.**

*КазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений,  
myrzakhmetova@mail.ru*

## **ИННОВАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ВУЗЕ**

В современном мире абитуриенты, студенты, магистранты, докторанты имеют возможность выбирать любой вуз в любой стране мира в соответствии со своими желаниями, потребностями и возможностями. Поэтому казахстанские вузы должны

отвечать международным стандартам и стремиться давать качественное образование.

В старой традиционной системе организации учебного процесса в качестве способа передачи информации используется односторонняя форма коммуникации. Суть ее заключается в трансляции преподавателем информации и в ее последующем воспроизведении обучающимся. Основным источником обучения является опыт педагога. Обучающийся находится в ситуации, когда он только читает, слышит, говорит об определенных областях знания, занимая лишь позицию воспринимающего [1].

Кредитная технология предполагает резкое увеличение доли самостоятельной работы студентов, магистрантов и докторантов в процессе обучения. Задача преподавателей в современном вузе – научить студентов эффективно и качественно работать самостоятельно.

К сожалению, иногда преподаватели дают студентам сложные, запутанные, несоразмерные по объему и времени задания для внеаудиторной работы, не объясняя сути, ссылаясь на то, что студенты должны освоить материал самостоятельно. Таким образом, они просто снимают с себя часть педагогической работы, что совершенно неправильно.

Наша цель как преподавателей – научить студентов и магистрантов активно и последовательно работать в течение всего семестра и учебного года на лекциях, семинарах, в полной мере усваивать учебный материал, уметь самостоятельно находить информацию и эффективно работать с учебной, справочной и научной литературой. Преподаватель должен быть не просто учителем, но и мудрым наставником.

Как известно, существует два подхода к преподаванию – традиционное обучение, где активную роль играет преподаватель, и современный подход, где активную роль играет студент. Современный подход к обучению предполагает повсеместное использование интерактивных и инновационных методов преподавания, когда существует постоянный контакт преподавателя и аудитории, студенты активно участвуют в обсуждении вопросов изучаемого курса.

И тот и другой подход имеют свои преимущества и недостатки, но преимуществ у новых технологий, несомненно,

больше. Преимущества традиционного подхода заключаются в том, что преподаватель сам дает много учебной информации, а студенту легче получать учебный материал. Недостатки старого подхода в том, что студент часто пассивен на семинарах и практических занятиях, нет мотивации и творческого подхода к учебе.

Костяком интерактивных подходов являются интерактивные упражнения и задания, которые выполняются учащимися. Основное отличие интерактивных упражнений и заданий в том, что они направлены не столько на закрепление уже изученного материала, сколько на изучение нового [2]. Современная педагогика богата целым арсеналом интерактивных подходов:

- Творческие задания;
- Работа в малых группах или в парах;
- Обучающие игры и разминки;
- Использование профессиональных ресурсов (приглашение специалиста, экскурсии);
- Социальные проекты, соревнования;
- Интерактивная лекция, работа с наглядными пособиями, видео- и аудиоматериалами;
- Обсуждение сложных и дискуссионных вопросов и проблем;
- Кейс-метод;
- Презентации.

Использование современных инновационных методов образования развивает компетентностный подход обучения и расширяет возможности выработки ключевых компетенций специалиста. Ключевые компетенции – это совокупность базовых знаний, общих (универсальных) умений, личностных качеств, позволяющих достигать положительных результатов в профессиональной и других областях жизнедеятельности. Ключевые компетенции, мы полагаем, представляют высшую ступень в иерархии компетенций, так как они имеют междисциплинарный характер, проявляются в разных сферах [3].

Компетентностный подход предполагает переориентацию на студенто-ориентированный характер образовательного процесса с обязательным использованием ECTS как меры

академических успехов студентов и модульных технологий организации образовательного процесса [4].

Инновационные методы обучения имеют следующие преимущества:

- индивидуальный подход к каждому студенту;
- активность всех студентов группы на занятии;
- свободное и заинтересованное обучение студентов;
- более глубокое понимание и освоение материала;
- фиксирование и закрепление знаний, навыков и способностей;
- развитие пожизненных навыков, необходимых для обучения;
- повышение интереса к учебе;
- мотивация студентов на сбор, анализ и обобщение материала;
- улучшение взаимосвязи изучаемых дисциплин, повышение междисциплинарной культуры.

Интерактивные методы обучения несут в себе и определенные риски:

1. иногда предшествующее обучение не способствует должной подготовке студентов;
2. увеличивается время на обучение, что возможно, отражается отрицательно на других дисциплинах;
3. частичная потеря контроля над студентами, если они работают в группах, кто-то может больше работает, а кто-то меньше;
4. возможно уменьшение объема приобретаемого знания из-за того, что больше времени затрачивается студентами на анализ одной конкретной проблемы.

Современное обучение – это проблемное обучение – то есть вид обучения, направленный на создание и разрешение проблемных ситуаций.

Проблемное обучение предполагает:

1. Активное изучение проблемы через постановку задач и поиск ответов и решений.
2. Приобретение и использование научных методов познания, последовательное и поэтапное изучение проблемы от простого к сложному, от абстрактного к конкретному, анализ и синтез, и т.д.

3. Изучение проблемы для того, чтобы понимать и систематизировать знания, а не для простого аккумуляции фактов.

4. Умение рассуждать и мыслить критически и творчески.

5. Попытки самостоятельно и в команде предлагать разные варианты решения проблемы, искать новые подходы.

6. Формирование и использование системного видения проблемы, целостного подхода к задаче.

7. Навыки продуктивного сотрудничества в командах, при этом активное участие всех и каждого в исследовательской работе.

Все интерактивные формы обучения могут быть использованы для организации самостоятельной работы студентов и магистрантов в преподавании самых разных дисциплин.

Остановимся на некоторых формах организации самостоятельной работы обучающихся.

**Презентации.** Можно давать задание, чтобы студенты и магистраты готовили презентации как индивидуально, так и в группах.

Например, в процессе преподавания практически всех дисциплин студенты и магистранты могут и должны готовить презентации. Ясно, что преподаватель не в состоянии осветить на лекциях все вопросы, поэтому мы даем задание студентам самостоятельно подготовить презентации по отдельным темам.

Мы делим студентов на команды по 3-4 человека, даем темы и разъясняем, что план презентации должен включать обязательно следующие пункты:

1. Общая характеристика проблемы.
2. История и теория вопроса.
3. Практический анализ вопроса в динамике по годам.
4. Роль и место данной проблемы в изучаемом предмете.
5. Проблемы и пути решения анализируемой проблемы.

В команде студенты ищут информацию, собирают материалы, интересные факты, свежие статистические и практические данные, каждый готовит свой вопрос, потом все объединяются, анализируют и обобщают информацию, после чего делают единую презентацию. Кроме того, студенты должны подготовить по 3-4 вопросы по своей презентации и

здать их группе для контроля усвоения материала. Это необходимо, чтобы студенты из других команд внимательно слушали друг друга. Можно подготовить тесты, головоломки или кроссворды по своей презентации. Затем преподаватель оценивает работу команды и работу всей группы, которая слушала презентацию. Можно также дать студентам план работы, определить вектор для сбора и изучения материала, потом каждый на СРСП самостоятельно защищает свою презентацию. Для проведения презентаций на занятиях используется LCD - проектор.

**Сравнительный анализ и SWOT- анализ.** В процессе преподавания магистрантам и студентам старших курсов мы можем дать задание провести сравнительный анализ и SWOT-анализ изучаемой проблемы.

Сравнительный анализ предполагает, что студенты анализируют и сравнивают то, как решаются подобные вопросы в разных странах или в других отраслях изучаемой дисциплины.

SWOT- анализ предполагает, что студенты и магистранты анализируют и выявляют сильные стороны, слабые стороны, возможности и угрозы (strongaspects, weakness, opporunitiesandthreats) изучаемой научной проблемы.

Преподаватель может дать план такого анализа, студенты, как и в случае с презентацией, собирают и обрабатывают данные, справочные материалы, факты, тщательно анализируют, обобщают и делают сравнительный анализ, после представляют его в виде презентации в слайд-шоу. На занятиях используется LCD - проектор.

**Кейс-метод.** Кейсы – это самый яркий вид проблемно-ориентированного и личностно-развивающего обучения. Кейсы – это учебные материалы для дискуссий и самостоятельной работы студентов и магистрантов, основанные на реальных событиях, происходивших в реально существующих организациях, фирмах, компаниях. Это задание содержит в себе событие или проблему, которые имели место в реальной жизни, которую студенты (магистранты) должны попытаться решить самостоятельно.

Во время подготовки кейса необходимо:

- собрать огромную информацию из разных источников;
- выбрать стиль изложения;



- разработать хронологически выдержанную структуру кейса;
- закрутить фабулу кейса с интригой, проблемой;
- вычленив нужное и заполнить ключевыми фигурами;
- написать кейс и отредактировать его;
- представить кейс в виде презентации в слайд - шоу.

Кейс, как и презентации, дает возможность вовлечь в работу как можно большее число студентов, заинтересовать их и мотивировать. Важна мотивация – возможность применять теоретические знания на практике. Кейс можно предоставить в бумажном, электронном виде, в виде слайдов, аудио-видео-записей, или комбинированно.

Аудитория может быть разная: подготовленная и активно работающая, или слабо подготовленная и равнодушная. Лучше давать кейс в подготовленной и сильной аудитории. Раздаточный материал можно давать в начале занятия, постепенно во время всего занятия, или в конце занятия, тогда студенты не будут знать плана работы.

При обучении с использованием кейс метода, лучше разделить студентов на группы по 3-4 человека, давать им однотипные задания, строго регламентировать время для обсуждения. В конце преподаватель должен дать полную и объективную оценку работы всех участников дискуссии.

В хорошо подготовленной аудитории студентам 4 курса и магистрантам можно дать задание самостоятельно подготовить кейс на 4-6 страниц в виде «вопросов-ответов». Команда из 3-4 человек, которая разрабатывает кейс в течение двух недель, собирает, обрабатывает, анализирует информацию, капитан команды распределяет вопросы, задание между членами команды и все работают. Каждый член команды делает свой объем работы, потом все собираются, komponуют всю информацию в единый кейс и преподносят его для обсуждения в виде презентации на слайдах. На занятиях используется LCD - проектор.

Интерактивные методы обучения предполагают проблемно-ориентированное обучение, и лично-ориентированное обучение. Они развивают, как способность самостоятельно мыслить, так и умение работать в команде. В процессе обучения преподаватель должен играть роль тренера и наставника, он

должен помогать студентам находить информацию, критически мыслить и творчески работать.

#### **Список использованной литературы**

1. Интерактивные методы обучения в образовательных учреждениях высшего профессионального образования [Электронный ресурс] / Режим доступа: [http://apu-fsin.ru/service/omumr/material\\_int\\_form.html](http://apu-fsin.ru/service/omumr/material_int_form.html)

2. Интерактивные подходы [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki>

3. Двучичанская Н. Н. Интерактивные методы обучения как средство формирования ключевых компетенций. Электронное научно-техническое издание «наука и образование», №4, 2011: <http://technomag.edu.ru/doc/172651.html>

4. Косолапова М.А., Ефанов В.И., Кормилин В.А., Боков Л.А. Положение о методах интерактивного обучения студентов в техническом университете: для преподавателей ТУСУР – Томск: ТУСУР, 2012. – 87 с.: [www.tusur.ru/export/sites/ru.tusur.new/ru/education](http://www.tusur.ru/export/sites/ru.tusur.new/ru/education)

**Ондаш А.О., Ондашұлы Е.**

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, халықаралық қатынастар факультеті және заң факультеті, ainikon84@mail.ru*

## **ТҮРЛЕНДІРУДІҢ ҚАЗІРГІ ШАРТТАРЫНА СӘЙКЕС ЭКОНОМИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ**

Білім беру үрдісінің тиімділігі, көп жағдайда, пәнді оқыту әдістемесімен анықталатыны көпшілікке мәлім.«Әдістеме» сөзі ежелгі грек тілінен зерттеу жолы, теория, ілім ретінде аударылады. Сондықтан да, бұл нақты оқу пәніне үйрету амалы. Қазіргі заманда экономикалық ғылым саласындағы әдістеменің рөлі мен мағынасы үдемелі өсу үстінде. Егер жаратылыстану ғылымдары саласында білім беру қоғамдық өмір динамикасы салдарынан өзгерістерге аз түссе, экономикалық білім беру қоғамдық дамудың өзгерістеріне тікелей байланысты. Сол себепті экономиканы оқыту әдістемесін жетілдіру мәселесі өте өзекті болып отыр. Әдістеме, сөздің тура мағынасында, тәрбиелеу мен үйретудің әдістерін оқыту ілімі.Белгілі бір оқу пәнін үйрету үрдісі оқыту әдістемесінің пәні болып табылады. Оқыту әдістемесініңмақсаты үйретудің заңдылықтарын және оқытушылардың іскерлігіне қойылатын талаптардың негізінде орнатылған тәртіптерді зерттеу болып табылады. Басқаша

айтқанда, әдістеме белгілі бір әдістердің жиынтығы, осы әдістер арқылы оқытушыға қойылатын талаптар іске асырылады [1]. Қоғамдық ғылымдарды оқыту әдістемесі оқытудың жоғарғы теориялық деңгейін, қатаң ғылымилықты, ақпаратты баяндаудың айқындылығын, әрі қонымдылығын қамтамасыз етуге бағытталған. Белгілі бір амалдар жиынтығы секілді оқыту әдістемесізерттелінетін ғылымның мазмұнымен және оның әдістемесімен тығыз байланысты. Көптеген мысалдарға сүйене отырып, әдістеме мен оқыту әдістерінің өзара тығыз байланыстылығына көз жеткізуге болады. Осылайша, мысалы, әдістеменің толық өңделуі мүмкін емес және ең жағымсыз жолмен дәрістер мен семинарлардың әдістемелік деңгейінде байқалады және керісінше. Әдістеме, үйрету мен тәрбиелеудің ілімі ретінде, білім беру мен оқытудың жалпы теориясының бөлігі – мазмұн, әдістер мен оқыту формалары мәселелер кешенін құрайтын дидактиканы білдіреді. Дидактика педагогиканың органикалық құрамдас бөлігі ретінде әрекет етеді, адамдарды тәрбиелеу, оқыту және білім беру – оның пәні болып табылады. Жеке пәндерді оқытудың жеке әдістері педагогикалық ғылымның жалпы жүйесінің бөлімдері болып табылады. Олар нақты пәндерді оқытудың ерекшеліктеріне сәйкес дидактика мен педагогиканың негізгі принциптерін қолданады [2].

Әдістемеге ол, не бұл ғылымды зерттеу мен оқытудың заңдылықтарымен тығыз байланысты. Әдістеменің осы қызметіне тоқтала отырып, әдістемені үйрету және оқыту үрдісі барысында берілген ғылымның мазмұны, оның іс-жүзіндегі мағынасы, оның тәрбиелік мәні, оның басқа ғылымдармен байланысын анықтауға болатын форма ретінде қарастырсақ болады.

Әрбір жеке ерекшелік, көп жағдайда, жалпы мағынаға ие екендігі де белгілі. Сол себепті, қоғамдық ғылымның әрбір оқыту әдістемесі барлық қоғамдық ғылымның әдістемесіне қатысты ерекше бола отырып, сол уақытта жеке әдістерге сәйкес жалпы мазмұнға да ие болады. Әдістеме дидактиканың принциптерінің жүзеге асырылуын қамтамасыз етуге бағытталған, соның ішінде:

- теорияның практикамен байланыстарын;
- мамандарды дайындаудағы бірізділік пен жүйелілік;

- студенттердің оқудағы дербестігі, белсенділігі және зерделілігі;
- жеке білім ізденушілікті ұжымдағы оқу жұмысымен біріктірілуі;
- ойлаудың дерексіздігі мен оқытудағы көрнекіліктің үйлесімі;
- білімді игерудің орнықтылығы;
- ғылыми білімдердің қолжетімділігі;
- оқу үрдісінің барлық формаларында тәрбие мен оқытудың бірегейлігі [1].

Әдістеменің ғылыми негіздері оқу-тәрбие жұмыстарының барлық негіздерін қамтиды. Жоғарғы оқу орнындағы оқу тәжірибесінде қоғамдық ғылымдарды оқытуда оқу үрдісінің келесідей өзін-өзі ақтаған формалары қалыптасқан: дәрістер, студенттің өзіндік жұмысы, семинар сабақтары, кеңес берулер, есеп сынақтары, емтихандар, аудиториядан тыс формадағы әр түрлі жұмыстар. Кез келген пәнді жүргізу барысында оқытудың тиімділігі және оқу деңгейі «оқытушы-студент» арасындағы байланысқа қарай анықталады. Бұл ретте экономика жоққа шығарылмайды. Оқытушы мен студенттер арасындағы байланыс кезінде туындайтын шығармашылық қалыпты басқа затпен алмастыру мүмкін емес. Оқу тәжірибесінде қоғамдық ғылымдарды оқытуда оқу үрдісінің келесідей өзін-өзі ақтаған формалары қалыптасқан: дәрістер, студенттің өзіндік жұмысы, семинар сабақтары, кеңес берулер, есеп сынақтары, емтихандар, аудиториядан тыс формадағы әр түрлі жұмыстар. Бұл формалардың ешқайсысы басқаларын алмастыра алатындай әмбебап ретінде мойындалмайды. Оқу үрдісінің формалары өзара әрекеттестікте, өзара шарттастықта және логикалық бірізділікте болады. Бір жұмыс формасының әдістемесі басқасына елеулі ықпал етеді. Осылайша, оқытушының сабақ-дәріс ретінде ғылыми білімді жеткізу мақсатында аудиториямен ауызша байланыс орнату формасы ең өзекті болып отыр. Бұдан бөлек, студенттерге фактілер мен олардың өзара байланысын жеткізу үшін оларға мәселені сараптауды және берілген мәселені жақсы жағына өзгерту жолдарын іздестіру жолдарын жүзеге асыруды ұсынуға болады. Қазіргі оқу дәрістерін 4 түрге бөлу қалыптасқан:

1. Алған білімді еске түсіруге немесе тұтас білімді қалыптастыру үшін жаңа аз зерттелген ақпаратпен танысуға бағытталған кіріспе дәріс.

2. Ақпаратты мәселе немесе мәселелер кешені ретінде, бір немесе басқа жағдайға әр түрлі көзқарастар кешені ретінде беретін проблемалық дәріс.

3. Пәндік дәріс зерттелуші теориялық курстың бір бөлігі болып табылады. Оған белгілі бір сұрақтар және шолу ақпараты тән.

4. Студенттердің білімдерін жүйелеу, күрделі мәселелерге назар аударту, өзіндік жұмыс бойынша ұсыныстар жасау және қолданылатын әдебиеттер жөнінде ақпарат беру басты мақсаты болып табылатын нұсқаушы дәріс [2].

Семинардың негізгі функциялары келесілер бола алады:

- оқу-танымдық функциясы – бекіту, өрістету, дәрісте және өзіндік жұмыс барысында алған білімді бекіту, өрістету және тереңдету.

- үйретуші функция – көпшілік алдында сөйлеу, саралау қабілетін дамыту және ақпаратты жинақтау мектебі.

- ынталандырушы функция өзіндік шығармашылық қабілеттерін байқап көруге және белсенді әрі мақсатты жұмысқа дайындалуға стимул тудыруды білдіреді.

- тәрбиелеуші функция – дүниетаным және сенімді, өзіндік тәрбиені, батылдықты, ғылыми ізденушілікті, бәсекелестікті қалыптастыру.

- бақылаушы функция білім деңгейін және студенттің өзіндік жұмысының сапасын тексеруді мақсат етеді [3].

Дәрістер мен семинарлардан басқа тағы шәкірттердің өзіндік жұмысы. Оқытушының өзіндік жұмысты ұйымдастыру және басқарудағы рөлі келесіні қамтиды: дәріс, тәжірибелік, семинар сабағы, кеңесу барысында өзіндік жұмысқа үйрету; өзіндік жұмысты басқару: өзіндік жұмыстың тапсырмасын дайындау және жеткізу, тиімділігі мен сапасын арттыруда көмек көрсету; өзіндік жұмысты бақылау: тікелей, сондай-ақ жанама бақылау-тексеру іс-шаралары арқылы: өзіндік жұмысты түзету: топтық немесе жеке. Шәкірттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру және басқару күрделілігі бірқатар факторлармен түсіндіріледі, оның негізгілері:

- экономикалық артықшылықтың жиі ауысуы;

- кітапханалар қорының экономикалық ғылым бойынша заманауи сапалы оқулықтар мен оқу құралдарымен толық жасақталмағандығы;

- бұл жұмыстың өзгешелігі (кестеден тыс, оқу орнынан тыс);

- өзіндік жұмысқа қойылатын ұйымдастырушылық және әдістемелік талаптардың бірыңғай болмауы [4].

Бүгінгі таңда нақты бір тақырыпқа байланысты материалды үйрету, бекіту және қорытындылау мақсатында оқыту үрдісін жақсарту үшін біріктірілген сабақ өткізу қажет. Сабақ барысында шәкірттердің әрекет түрлерін ауыстыруы, техникалық құралдарды (слайд көрсету, кинофильмдер) қолдануы, зерттелген материалды бекітуге арналған тапсырманы орындауы ескеріледі.

Оқыту қызметінде қолданылатын пәнаралық білім, икемділік, ептілік студенттің оқуда тыс әрекетінде де көрініс табады, интеграция пәндерді ұштастыруға, ортақ жанасу нүктесін табуға, пәннің мазмұнын тереңірек және кең көлемде ұсынуға көмектеседі.

Біріктірілген сабақ басқа пәндердің тек эпизодтық материалдарын қамтитын пәнаралық байланыстың дәстүрлі қолданылуынан ерекшеленеді. Біріктірілген сабақтың сараптама құралы көп жоспарлы объекттер болып табылады, олардың болмысы туралы ақпарат әр алуан оқу құралдарында көрсетілген. Жалпы ғылыми түсінікте, санатта, тәсілдемеде жаңа сапалы білімнің пайда болуына алып келеді.

Біріктірілген сабақтың құрылымы қарапайым сабақтардан келесідей ерекшеленеді:

- біріншіден, оқу материалының шектік айқындығы мен ықшамдылығы;

- екіншіден, сабақтың әр кезеңінде біріктірілетін пән материалының логикалық өзара байланыстылығы мен өзара шарттылығы;

- және де, сабақта қолданылатын оқыту материалының кең ақпараттық сыйымдылығы [2].

Бұндай сабақтарды жоспарлау және ұйымдастыру барысында оқытушы келесі шарттарды ескеру қажет:

1. Біріктірілген сабақта екі-үш пәндердің білім топтамасы біріктіріледі, сондықтан біріктірілген сабақтың негізгі мақсатын айқындау өте маңызды. Егер жалпы мақсат анықталса, онда

пәндер мазмұнынан тек оның іске асуына қажетті мәлімдемелер алынады;

2. Интеграция шәкірттердің сабақ барысында әр алуан әрекеттерге ауысып отыруы есебінен, олардың шамадан тыс оқуынан шаршауын басады. Жоспарлау барысында шәкірттердің әр алуан іс-әрекет түрлерінің оңтайлы ауырлықты мұқият анықтау қажет.

3. Біріктірілген сабақ өткізу барысында әр түрлі пәннен беретін оқытушылар іс-әрекеттерін мұқият үйлестіру қажет [3].

Білім беру үрдісінің тиімділігі оқыту әдіс-тәсіліне байланысты екендігі мәлім. Жүйеленген әдістерді кең қолдану және студенттердің оқу пәнін меңгеруін жазбаша бақылау, тікелей оқыту үрдісінде оқытушының рөлін ресми түрде азайтады. Сондай-ақ, дайындық деңгейі мен оқыту тиімділігі тікелей оқытушы-студент арасындағы өзара қарым-қатынасқа тәуелді.

Оқыту үрдісінде екі тарап та шығармашылық рөл ойнауы қажет. Студент нақты бір есепті шешуге үйренеді, ал олардың экономикалық ойлау қабілеті қарастырылған мәселенің құрбаны болып келетін жаттанды үйренуден қашу керек. Студент тек үлгі бойынша жасалған емес, сондай-ақ шынайы экономикалық үрдістерді ұғына білу қажет.

Студенттерді дайындау барысында олардың өзіндік жұмысы айтарлықтай рөл атқарады, әсіресе, алдында айтылып кеткендей, реферат, курстық және басқа да зерттеу жұмыстарын жасауда өз бетінше іздену қабілетін арттыру. Бұл жағдайда кафедра қызметінің маңыздылығын асыра бағалау қиын.

Егер белгілі бір шарттар бойынша оқыту үдерісіне Ғаламторды белсенді түрде енгізсе, оқу және қосымша әдебиеттерді қолдану үлкен әсерге ие болуы мүмкін. Бұл жағдайда, студент пен оқытушы арасындағы қатынас шегі кеңістікте де, уақытта да кеңейеді [4].

Таңдау арқылы алынған курстар мен арнайы курстардың ұсынысы тек өз мүддесіндегі мақсатқа айналмауы қажет. Біріншіден, қандай да таңдау дайындықтың негізгі желісінде болуы қажет. Екіншіден, таңдалатын пәндерді меңгеру көлемі мен күрделілігі бір деңгейлі, сондай-ақ бір ортақ оқыту пәнінің балама жағы ретінде таңдау қажет. Аудиторияда студенттердің көп бөлігінің ұлттық және мәдени дәстүрлері ескерілген кезде,

стандартты теоритикалық жағдайларда жалпы немесе жеке мемлекеттің ұлттық экономика құбылысын жоғары дәрежеде сараптай алған кезде оқыту мақсаты іске асады[5].

Осылайша, жоғарыда айтылған форманың ешбіреуі, әмбебап ретінде мойындалмайды, яғни басқаларын алмастыруға қабілетті емес. Сондықтан, әдістемелек көзқарас бойынша кейбір кафедралардың оқыту үрдісін негізсіз ауыстыра отырып, олардың жеке тізбектерін жасанды түрде ажыратуы дұрыс деп қабылданбайды. Оқыту үрдісінің формалары өзара байланыс, өзара шарттылық және логикалық реттіліктен тұрады. Бір жұмыс формасының әдісі басқасына айтарлықтай ықпал етеді.

Оқытудың сандық арақатынасы және әдістердің әртүрлі рөлі геометриялық прогрессия бойынша өзгеруі мүмкін екенін ескеру қажет. Осылай, жоғарғы курстарда студенттердің семинар сабақтары мен өзіндік жұмыстарының рөлі артады. Оқыту әдістеріне, сондай-ақ оқыту жоспары бойынша пәнге бөлінген уақыт саны, заманауи техникалық құралдармен оқытуды және оқыту аудиторияларын жабдықтауды қамтамасыз ету және т.б.

Сәйкесінше, күндердің күнінде қағида тұрғысынан барлық пәндер интеграциялық ойлармен, тапсырмалармен сусындалған жаңа мектеп және жоғары оқу орнының бағдарламалары пайда болуы мүмкін.

#### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1. Граф, В. Основы самоорганизации учебной деятельности и самостоятельная работа студентов / В. Граф, И. Ильясов, В. Ляудис. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 2011.
2. Коменский, Я. А. Педагогическое наследие / Я. А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И. Г. Песталоцци - М.: Педагогика, 1989.
3. Русецкая Т. П. Современные технологии обучения в высшей школе / Т. П. Русецкая. - М.: МИТСО, 2008.
4. Смирнов С. Еще раз о технологиях обучения // Высшее образование в России / С. Смирнов. - 2010. - № 8.
5. Калашникова Е. Ю., Коновалова И. А., Ловянникова В. В. Методика преподавания экономических дисциплин в современных условиях модификации // Молодой ученый. — 2013. — №12. — С. 901-903.



**Ондаш А.О., Ондашұлы Е.**  
*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, халықаралық қатынастар  
факультеті және заң факультеті,  
ainikon84@mail.ru*

## **ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ОҚЫТУДЫҢ БЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕРІ: МАЗМҰНЫ МЕН ЕНГІЗУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Қазіргі заманғы қарқынды дамып жатқан қоғамға бейімделе алатын мамандарды дайындау үшін жоғарғы оқу орындарының білім беру жүйесіне кең ауқымды педагогикалық инновацияларды белсенді түрде енгізу қажет. Білім беру үрдісіне жаңа әдістерді енгізу мәселесінің пайда болуы мынадай себептерге байланысты:

- ғылымдардың дамуымен, соның ішінде қоғамдық өмірдің түрлі аспектілерін қамтитын қолданбалы салаларын қоса алғанда, соның салдарынан жоғарғы оқу орындарының түлектері кәсіби қызметі барысында негізгі дағдыларының маңызды атрибуттары ретінде гипотеза жасау, болжамдарды дамыту, оптимальды және сол уақытта тривиальды емес шешімдерді табу, жобалау, модельдеуді іске асыра алуы;

- Заманауи бәсекеге қабілетті еңбек нарығын қалыптастырумен, жоғарғы оқу орнында білім алу кезінде-ақ түлектерді болашақ кәсіби мамандығын таңдауға ынталандыратын және оқу, өндірістік, диплом алды тәжірибелер кезінде қажетті құзыреттерді бекіту.

- Әлеуметтік саланың, қызмет көрсету саласының ырғақты жақсаруы, себебі олар жаңа әдістерді, тәсілдерді, технологияларды, әр түрлі саладағы формаларды үздіксіз дамыту, мәселелерді шешу үшін тиімді әдістерді табу қажеттілігін талап етеді.

Өтіп жатқан өзгерістерге назар аудара отырып, қазіргі заманғы білім беру жүйесі арнайы инновациялық даму режиміне өту керек, бірқатар зерттеушілердің айтуы бойынша, ол дәстүрлі білім берудің үздік дәстүрлерін сақтап қалып және сол уақытта назарға басқа елдердегі кәсіби оқу жүйелерін дамыту үрдістерін қабылдау қажет, оларға халықаралық нормалар мен стандарттарға сәйкес отандық тәжірибе жатады. Педагогикалық инновациялардың бірнеше анықтама тұжырымдамасы бар, атап

айтқанда ол педагогикалық аумақтағы инновацияларды білдіреді, тұрақты элементтерінің ( инновациялық ) және беру ортада енгізу, прогрессивті өзгерісті мақсатты болып табылады және оның жекелеген құрамдас сипаттамаларын жақсарту және тұтастай алғандағы білім беру жүйесі. Білім беру саласындағы инновациялық технологияларды дамытуда, талантты ғалымдар мен педагогтар елеулі үлес қосты. Олардың арасында И.П. Подласы, А.Д.Симоненко, А.А.Шапкин, А.И.Андреев, А.А.Сластенин және басқалар бар.

Оқытудың инновациялық әдістері интерактивті және компьютерлік технологияны қамтиды. Интерактивті оқыту технологиялары дәрістер (академиялық, әлеуметтік, кәсіптік, интерактивті, т.б.) мен семинарларды (пікірталас, білім беру пікірталастар, жоба негізделген оқыту және басқа да технологиялар) қамтиды. Компьютерлік технологиялар оқу жинау, өңдеу, сақтаудан және оқушы және керісінше оқытушы туралы ақпарат тасымалдануынан тұрады.

Тұлға ретінде дамыған студенттің кешенді маңызды ерекшеліктерін үйрену инновациялық технологияларды қолданумен қатар, нақты процесінің өтуін қарастырады және сол үшін өзін-өзі ынталандыру үшін жағдай жасау қажет. Нәтижесінде, студент те білім беру жүйесінің субъектісі болып қана қоймайды, ол мамандықты меңгеру барысында өз ішкі қабілетін аша алатын адам болып шығады.

Бұл мәселені шешудің бір жолы ретінде диалогқа негізделген студенттердің танымдық белсенділігін арттырушы, ынталандырушы белсенді оқыту әдістерін қолдану болып табылады, оқушылардың белсенділігін жоғары деңгейі болып табылады, ол проблеманы шешу барысында еркін пікір алмасу тегін қамтиды. Сондықтан мұндай “білім беру тәжірибесі” бүгінгі үздік оқу-әдістемелік әдіс ретінде танылған [1, б. 4]. Осы талаптарға сай оқыту әдістеріне эвристикалық оқыту, ми шабуылы, проблемалық оқыту, дебаттар, кросс-талқылау, жоба әдісі, шешім ағаш, рөлдік, іскерлік ойындар, бизнес себеті, форум, пікірталас, қабат дауыс, әдістемелік стратегиялар (Бортовой журналда ), стратегия (бірлесіп оқыту), талқылау және т.б. жатады.

Әлемдік білім беру тәжірибесінде белсенді оқытуды ұйымдастыруда кең танымалдылыққа ие болған 90-шы

жылдардың ортасында шығарылған «Сын-пікірдің оқу және хат арқылы дамуы» педогогикалық технологиясы болып табылады. Оның авторлары – америкалық оқытушылар Дженни Д. Стилл, Кертис С. Мередит, Чарлз Темпл және Скотт Уолтер.

Дж. А. Браус пен Д. Вуд сын-пікірді ойлауға объективті сын беріп, дұрыс ақыл ойға сәйкес логикалық іс әрекет жасауға, дүниеге әр түрлі көзқараспен қарап өз нанымдарынан бас тартуға, мәселені шешудегі жаңа мүмкіндіктер табуға көмектесетін «дұрыс, рефлекссті ойлау» деп түсіндіреді. Америкалық педагог және «Сын-пікірдің оқу және хат арқылы дамуы» бағдарламасының волонтеры Д.Клустер сын-пікірді ойлаудың сипаттамаларын бес негізгі пункттерге бөледі:

- Біріншіден, сын-пікірді ойлау өзіндік ойлау дегенді білдіреді, сын-пікірді ойлау тек индивидуалды сипатта ғана бола алады.

- Екіншіден, ақпарат жібермелі болып табылады, яғни, сын-пікірді ойлаудың соңғы шешімі емес.

- Үшіншіден, сын-пікірді ойлау шешілуі керек мәселенің анықталуы мен оған сұрақ қою арқылы басталады.

- Төртіншіден, сын-пікірді ойлау сендірмелі аргументацияға талпынады.

- Бесіншіден, сын-пікірді ойлауда әлеуметтік ойлау бар. Кез келген ой басқалармен бөліскен кезде тексеріліп шыңдалады» [2, б. 37]. Шындығында, нақты дәлел, заңдар, тарихи сандар және оқиғаларды білу мен маңыздылығын теріске шығару қиын, дегенмен ақпаратпен дұрыс жұмыс жасау қабілеттілігі, негізгі ойды анықтау, олардың арасындағы байланысты көру, дұрыс емес ақпаратты алып тастап немесе бұрыстығын дәлелдеу, оны сараптап, оған баға беру қабілеттері де маңызды болып саналады. Дәл осындай әдіс студенттерді болашақта өзгеруші әлемнің шарттарына сәйкес тәжірибелік істерді дұрыс жасауға дайындайды.

Қойылған талаптарға сәйкес қарастырып отырған әдіс үш деңгейден тұрады: «Шақыру» –«Түсіну» –«Ойлау». Олар студенттерге өз бетімен оқу мақсатын анықтауға, ақпаратты белсенді түрде іздеп, білген ойды сараптауға мүмкіндік беретін негізгі технологиялық модель болып табылады. Сын-пікірді ойлаудың технологиялық дамудың бірегей және бірігуші деп есептеуге болады, өйткені онда ойлауды дамытуға көмектесетін,

байланыс қабілеттіліктерін біріктіретін, өзіндік жұмыс істеу қабілетін өндіретін көптеген инновациялық әдістер құрастырылған. Әдістер мен қабылдау арсеналдарының үлкендігінің арқасында кез келген оқытушы өзінің көзқарасына сәйкес нақты педогогикалық жағдайға орынды ақпарат таңдай алады. Яғни, әр оқытушы бұл технологиямен өзінің кәсіби шеберлігін дамыта алады.

Инновациялық технологияны қолдануды жақтаушылардың, соның ішінде «Сын-пікірдің оқу және хат арқылы дамуыды» жақтаушылардың көптігіне қарамастан, әлемде, жекелей алғанда Қазақстанда олардың белсенді түрде тәжірибеге енуіне біраз кедергілер бар. Р. Л. Кричевскидің ізімен біз жаңа енгізулерге қарсыласу әдістерінің келесі себептерін көрсетеміз:

- Экономикалық: жұмыссыздықтан қорқу, жұмыс күнінің, еңбекақының қысқарылуы, еңбек интенсификациясы және оны төлеудің дамушы редуциялануы;

- Жекелей: дағдыланған еңбек әдістерін сынауды жеке бас реніші ретінде қабылдау, күшті қайта оқуға жұмсау қалауының болмауы, белгісіздік алдындағы қорқыныш, жаңа енгізулердің салдары мен мағынасын түсінбеу, педогогикалық шығармашылықты жоғалту;

- Әлеуметтік: қалыптасқан әлеуметтік байланыстарды, өз дәрежесін сақтауға деген ұмтылыс, функциональды міндеттемелердің өзгеру қаупі және орындалған жұмыстан қанағаттану дәрежесінің төмендеуі, инновация енгізген кездегі жаңа жұмысқа көңіл толмау [3, б. 121]. Білім саласындағы жаңа енгізулер, әсіресе, жоғарғы оқу орындарындағы жеке тұлғаның қалыптасуына көмектесетін белсенді оқыту әдістерінің жүзеге асыру барысындағы карама-қарсы субъективті және объективті факторларға қарамастан, өзіндік даму құқығы, жеке инициатива, жеке шығармашылық ойлар қалыптасады. Оқытудың инновациялық технологиялары білім беру парадигмасына бағытталған жеке реализация мүмкіндіктерімен қамтамасыз етеді, себебі олар гуманизация және гуманитаризация мәселелерін жаңа мемлекеттік білім беру стандарттарына сәйкестендіреді.

Осылайша, педогогикалық инновацияларды игеру жоғарғы оқу орындарының педогогикалық құрамдарының маңызды тапсырмасы болып табылады. Оқу барысындағы эвристикалық,

шығармашылық мақсаттарды орнықтыру мамандарды дайындаудың барлық жүйесінде салмақты қайтақұруларды талап етеді. Үйрету әдістерінің жаңа әдістерін, оқу мазмұнын дұрыстау, оқу уақытын студенттердің өзіндік жұмыстарды орындау жұмысымен дұрыс сәйкестендіру қажет. Сонымен қатар оқытушыларды қайта даярлау мен олардың жеке жоспарларының мазмұнын өзгертуіне де назар аудару қажет.

### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1. Грудзинская Е. Ю. Активные методы обучения в высшей школе. Учебно-методические материалы по программе повышения квалификации «Современные педагогические и информационные технологии» / Е. Ю. Грудзинская, В. В. Марико // Нижний Новгород: Издательство Нижегородского государственного университета им. Н. И. Лобачевского, 2007. - 182 с.

2. Кластер Д. Что такое критическое мышление? / Перемена: Международный журнал о развитии мышления через чтение и письмо, 2001. - № 4. - С. 36–40.

3. Хасия Т. В. Педагогические инновационные технологии в вузе / Актуальные вопросы современной педагогики: материалы международной заочной научной конференции (г. Уфа, июнь 2011 г.) / под общ. ред. Г. Д. Ахметовой. Уфа: Лето, 2011. - С. 120–122.

**Оспанбаев Ж.А.**

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,*

*халықаралық қатынастар факультеті, zhandos\_01kz@mail.ru*

## **ЭКОНОМИКАЛЫҚ ПӘНДЕРДІ ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІ**

Қазақстан үшінші мыңжылдыққа күрделі өзгерістермен аяқ басты. Ол өзгерістер әлемдік шаруашылық жүйесінің жаһандануымен, отандық экономиканың және білім беру саласының жедел модернизациялануымен байланысты орын алуда. Әлемдік қоғамдастықтың бір мүшесі ретінде мұндай тенденцияларды Қазақстанның білім беру жүйесінен, сондай-ақ тұтас экономиканың даму барысынан да байқауға болады.

Ақпарат ғасыры ретінде мойындалған ХХІ ғасырда білім беру мен тәрбиелеудің біртұтас жүйесі де күрделі өзгеріске ұшырауда. Сондықтан да аталған саладағы өзгерістерді

алғашқылардың бірі болып меңгеріп, оларды оқыту әдістемесінде ұтымды пайдалана білу педагог мамандардың қызметіне де орасан зор талаптар қойып отыр. Білім берудегі жаңа ақпараттық, сондай-ақ инновациялық технологиялардың қажеттілігін, яғни оған деген сұраныстың орын алуын келесідей артықшылықтарымен негіздеуге болады:

1. Периферияда орналасқан оқу орындарының оқыту деңгейі бойынша артта қалушылығын жоюға септігін тигізеді.

2. Әлемдік білім беру кеңістігінің дамуына, білім беру қызметінің экспорты мен импортына, әлемдік интеллектуалдық, шығармашылық, ақпараттық және ғылыми-педагогикалық әлеуеттің бірігуіне қолайлы жағдайды қалыптастырады.

3. Оқытудың жаңа тиімді технологиясын жасауға, білімнің сапасын және қол жетімділігін арттыруға, оқытудың дистанционды, виртуалды, тренингтік және басқа да инновациялық әдістерінің дамуына мүмкіндік береді.

Оқытудың жаңа ақпараттық және инновациялық технологиялары және оларды қолданудың мүмкіндіктері В.С. Гершунский, В.М. Левина, Е.И. Машбиц, Г.К. Нұрғалиева, Е.С. Полат, В.Г. Разумовский, А.К. Мынбаева және т.б. ғалымдардың еңбектерінде зерттелген[1]. Аталған еңбектер білім беру процесінде жаңа ақпараттық, инновациялық технологияларды қолданудың психологиялық, педагогикалық мүмкіндіктерін ашып көрсетеді.

XXI ғасыр – ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Білім беру жүйесін ақпараттандыру білім беру үшін үлкен перспективалар ашады. Соңғы жылдары компьютерлік, телекоммуникациялық техника мен технологиялардың қоғам өмірдегі рөлі мен орнында түбегейлі өзгерістер болды. Ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды игеру қазіргі заманда әрбір жеке тұлға үшін оқу және жазу қабілеті сияқты сапалармен бірге қажетті шартқа айналды. Әрбір елдің технологиялық даму дәрежесіне оның экономикалық қуаты мен халқының тұрмыс деңгейі ғана емес, сол елдің әлемдік қоғамдастықта алатын орны, басқа елдермен экономикалық және саяси ықпалдасу мүмкіндіктері, сондай-ақ ұлттық қауіпсіздік мәселелерін шешуіне байланысты. Сонымен қатар, әлдебір елде қазіргі технологияның дамуы мен қолданылу

деңгейі оның материалдық базасының дамуымен емес, негізінен қоғамды парасаттандыру деңгейімен, оның жаңа білімді туындату, игеру және қолдана білу қабілетімен анықталады.

Экономикалық пәндерді оқытуда білім берудің дәстүрлі технологияларын қолдану, алдымен студенттердің экономика және онымен іргелес ғылымдар саласы бойынша білімдерді экстенсивті жинақтаумен ғана байланысты болады. Бірақ, өте кең көлемдегі оқу және ғылыми мәліметтерді меңгеру қазіргі әлеуметтік-экономикалық жағдайда болашақ мамандардың кәсіби және өмірлік қалыптасуы үшін жеткілікті болып отырған жоқ[2]. Сондықтан, ақпараттық технологияларды меңгеру дағдылары нарық жағдайында бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастырудағы міндетті талапқа айналып отыр. Оқытудың жаңа инновациялық технологияларын қолдану ғылыми білімді меңгеру және бекіту процестерін оңтайландыруға мүмкіндік береді[3]. Себебі, студенттің тапсырманы орындау жылдамдығын, тұлғалық ерекшелігі мен даярлық деңгейіне сәйкес тиімді жаттығуы оқу процесін дараландыруға және ізгілендіруге жағдай жасайды.

Экономикалық пәндерді оқытуда кеңінен қолданылатын инновациялық оқыту әдістерінің ішінде SWOT-талдау, «635» әдісі, «515» әдісі, «шешімдер ағашы» әдісі мен «Балық сүйегі» әдісін атап өтуге болады[4]. SWOT-талдау әсіресе, бүгінгі күннің өзекті мәселелерін таразылап, оны шешу жолдарын қарастыруға қолайлы. Ол ағылшынның strengths (күшті жақтары), weaknesses (әлсіз жақтары), opportunities (мүмкіндіктер), threats (қауіп-қатерлер) түсініктері арқылы компанияның әлеуетін, мемлекеттік саясаттың тиімділігін, сондай-ақ басқа да күрделі әлеуметтік-экономикалық мәселелердің шешімін табуда кеңінен қолданылатын әдіс болып табылады. Ал, «635» әдісінде студенттер 6 адамнан топқа бөлініп, 5 минуттың ішінде 3 идея ұсынуы керек және ол идеяларын жазбаша, сызба немесе сурет түрінде жеткізеді. Әдістің мақсаты, студенттердің қандай да бір идея ойлап тауып, оны кескіндеп материалды жеткізе білу қабілетін жетілдіру болып табылады. Сол сияқты, «515» әдісінде оқытушы студенттерге мәселе қояды, студенттер 5 минут ішінде жазбаша түрде 15 идея ұсынуы қажет. Оның мақсаты қалыптасқан жағдайдан шығу жолдарын үйрету болып табылады. Әрине,

бұдан да басқа инновациялық оқыту әдістері өте көп. Енді, осы әдістердің ішінде SWOT-талдауға мысал келтіріп көрейік.

SWOT-талдауымыздың тапсырмасы ретінде Қазақстанның Кеден одағына мүшелігінің экономикалық қауіпсіздікке әсерін талдаймыз.(1 сурет)

Бүгінде экономикалық ғылымдағы теория мен тәжірибені байланыстыру жоғары оқу орындарының оқу жоспарларындағы бірқатар мәселелердің шешімін табуы талап етуде:

- еліміздегі және әлемдегі әлеуметтік-экономикалық дамудың қазіргі кезеңіне сәйкес тұлғаның ғылыми дүниетанымын қалыптастыру;
- әрбір тұлғаның өмірдегі өз орнын тауып, кәсіби жағынан өзін-өзі айқындауына жағдай жасау;
- тұлғаның қазіргі жағдайда өз бетімен шешім қабылдауы, өз қабілетіне сәйкес әлеуметтік жағынан бейімделуі;
- әр түрлі әлеуметтік құрылымдармен өзінің қарым-қатынасы, коммуникативтік дағдылары мен іскерліктерінің пайда болуы.

<p style="text-align: center;"><b>күшті жақтары</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Отандық тауар өндірушілер үшін жаңа нарықтар ашылады.</li> <li>2. Шекаралас аймақтар арасында әлеуметтік-экономикалық қатынастар жандана түседі.</li> <li>3. РФ мен Беларусь мемлекеттерімен сауда-экономикалық қатынастар жаңа деңгейге көтеріледі.</li> <li>4. ҚР-ның өзге елдермен шекарасы Кеден одағының шекарасы болып табылатындықтан сапасыз тауарлардың елге енуіне жол берілмейді.</li> </ol>	<p style="text-align: center;"><b>әлсіз жақтары</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Отандық өндіріс тауарлары басқа екі елдің тауарларымен сапа жағынан тең бәсекеге түсе алмайды.</li> <li>2. Кеден одағының барлық аймақтарына тарайтын отандық тауарлардың ассортименті шектеулі.</li> <li>3. Кеден одағының басқа мүшелерімен салыстырғанда Қазақстан дайын өнімге қарағанда шикізат тауарларын өндіруші болып табылады.</li> </ol>
<p style="text-align: center;"><b>мүмкіндіктері</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Өңдеуші өнеркәсіпті интенсивті дамыту мүмкіндігі бар, сол арқылы көршілес елдер нарығына ену.</li> <li>2. Кеден одағының аясында Бүкіләлемдік Сауда Ұйымына мүшелікке қабылдану.</li> <li>3. Кеден одағының басқа мүше-елдеріне инвестиция салуда отандық инвесторлар үшін жеңілдетілген шарттардың болуы.</li> </ol>	<p style="text-align: center;"><b>қауіп-қатерлер</b></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1. Шекарадан тексеруші ету режимінің болуы трансұлттық қылмыстың дамуына жол ашуы мүмкін.</li> <li>2. Отандық өңдеуші өнеркәсіптің дамымауы салдарынан отандық капитал шетелге кетуі мүмкін.</li> <li>3. Тауар экспансиясы садарынан отандық тауар өндірушілер нарықтағы үлесін кемітуі мүмкін.</li> </ol>

1-сурет. Қазақстанның Кеден одағына мүшелігінің SWOT-талдауы

Оқытудың инновациялық технологиялары білімдерді әр түрлі формада, әр түрлі күрделі деңгейде ұйымдастыруға,



қажетті модульге тез арада қол жеткізуге, қолайлы жылдамдықпен бірнеше рет қайталап отыруға мүмкіндік береді. Оқу үдерісіндегі ақпараттық технологиялар табиғи және дәстүрлі жағдайда қол жетпейтін көрнекіліктерді қолдануға, мотивацияны жоғарылататын материалдарды жақсы меңгеруге көмектесе алады. Жаңа ақпараттық технологияларды білім беру процесінде қолдану білімнің жаңа сапалық деңгейіне қол жеткізеді, себебі бұл потенциалдық мүмкіндік ақпараттық технологияның мәнінде жатыр.

Компьютерлік модельдеу объект пен құбылысты түрліше жағдайда, әр түрлі көзқараста зерделеуге мүмкіндік туғызады. Ал мультимедиялық технологияны пайдалану жаңа материалды игеруде адамның барлық сезім мүшелерін жұмылдыра отырып, зерттеліп отырған объектінің әсем әрі көрікті бейнесін қалыптастыра алады. Ұсынылып отырған материалды тиімді меңгеруге мүмкіндік беретін ассоциативті байланыстарды қалыптастырады.

Қорыта айтқанда, соңғы жылдары оқытудың ақпараттық, инновациялық технологияларының дамуы оқыту формаларын айтарлықтай молайтуда: конференциялар, ғылыми жарыстар, еркін пікірталастар, оқуға байланысты кездесулер, саяхат сабақтар және т.с.с. кеңінен қолданылуда. Оқытудың жаңа инновациялық, ақпараттық технологиялары тұлғада жекеленген пәндік білімдермен қатар, интеграцияланған білімдерді қалыптастыруға бейім. Оқытудың инновациялық-педагогикалық технологияларын білім беру мазмұны сабақтастығының сақталуына, оқушылардың жас, жеке және психологиялық ерекшеліктеріне байланысты таңдап, тәжірибеде сынап қараудың маңыздылығын атап айтқан жөн. Сөз соңында, қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше толыққанды жан-жақты педагог-маман болу мүмкін емес деген қорытынды жасауға толық негіз бар.

#### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1. Ә. Мұханбетжанова, А. Қасымова. Білімді интеграциялау процесінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдану. «Білім/Образование» журналы №4 (22) 2006 ж 11-13 бб.
2. Т.С. Сарбасова. Методика преподавания экономических дисциплин Учебное пособие. Алматы, 2008.
3. Т.С. Сарбасова, А.Қ. Сарбасова, Л.А. Бимендиева. Білім беру саласының әлеуметтік-экономикалық мәселелері. Оқу құралы. Алматы, 2007.

4. А.К. Мынбаева, З.М. Садвакасова. Инновационные методы обучения, или как интересно преподавать. Учебное пособие. Алматы, 2009.

## СЕКЦИЯ 2 «РЕФОРМА ОБРАЗОВАНИЯ: НАЦИОНАЛЬНЫЙ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ»

---

**Байзакова К.И., Кукеева Ф.Т.**  
КазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений, ftugar@mail.ru

### **ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КАЧЕСТВА И НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В КОНТЕКСТЕ ОПЫТА США И ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН**

В условиях, когда Республика Казахстан ставит своей задачей стать составной частью мирового образовательного пространства, учитывая, что система высшего образования воспринимается нами как важный стратегический ресурс перспективного развития страны, необходимо изучить опыт зарубежных стран в области подготовки квалифицированных специалистов. Как отмечал Президент Казахстана Н.А. Назарбаев, «образование из категории национальных приоритетов перешло в категорию международных» [1].

Современное казахстанское общество требует подготовки высококвалифицированных специалистов-международников для работы в различных ведомствах и учреждениях РК, занимающихся внешнеполитической деятельностью: МИД РК, посольства и консульства РК; государственные и негосударственные ведомства, связанные с внешнеполитическими проблемами, а также в международных организациях.

Обучение должно привить казахстанским студентам требуемые профессиональные знания, способности и методы с учетом меняющихся потребностей профессионального рынка труда, подготовить их к научной и творческой работе, к критическому применению их знаний и к формированию ответственности за свою профессиональную деятельность в

условиях свободного, демократического и правового государства.

Как отмечал глава государства Н. Назарбаев в Стратегии «Казахстан-2050», наша молодежь «должна учиться, овладевать новыми знаниями, обретать новейшие навыки, умело, и эффективно использовать знания и технологии в повседневной жизни» [2].

Сотни выпускников нашего университета успешно прошли обучение в ведущих европейских и американских вузах. Это придает уверенность и оптимизм в наши возможности адаптироваться к требованиям мирового образовательного пространства.

Особенностью и спецификой данной специальности являются высокие требования, предъявляемые к международникам, которые должны быть всесторонне развитыми личностями, обладающими большим запасом знаний и навыков в различных сферах, высоким уровнем профессиональной подготовки, способными ориентироваться в сложнейших ситуациях международной жизни.

В настоящее время качество образования приобретает социальный характер и связано с возможностями наилучшей реализации возможностей и способностей человека, с получением достойного места работы и вознаграждением за квалифицированный труд. Качество образования связано с наиболее эффективной реализацией имеющегося национального потенциала страны. Качество образования становится ведущим инструментом не только внутренней национальной политики, но и значимым фактором международного престижа страны.

Что же можно использовать из опыта зарубежных стран в условиях реалий казахстанской системы высшего образования и с учетом существующей нашей нормативной базы?

Интересно рассмотреть опыт США по аккредитации вузов. В США нет единой системы образования. В конституции США ничего прямо не говорится об образовании. Поправка 10 – образование дело каждого Штата. Тем не менее, федеральное правительство играет роль лидера, предлагает новые идеи, но при этом не диктует. Это очень важно. Департамент по делам образования и культуры занимается общим руководством как бы «издали». Национальный Сопроводительный Комитет

консультирует Президента, Правительство и проверяет на соответствие аккредитирующие организации.

Таким образом, в США децентрализованная система. У каждого Штата своя политика в области образования. При всем отличии имеется сходство: насколько хорошо в Штате развиты институты лицензирования, выдачи сертификатов. Условия получения лицензии в разных Штатах разные.

Как в таком случае можно создать общие стандарты?

Важное значение имеет *Аккредитация*. В разработке аккредитации принимают участие многочисленные комитеты, некоммерческие организации.

Аккредитация в США началась более 100 лет назад. Две профессиональные группы занимались аккредитацией: в вузах и в школах. Они определяли критерии и стандарты. Они были не связаны, но их критерии были близки:

- добровольность
- негосударственность
- самооценка
- оценка коллег
- мониторинг

Эта система до настоящего времени не сильно изменилась. Более важное значение аккредитация в США принимает после второй мировой войны, когда для солдат сделали льготы по бесплатному обучению. Естественно, солдаты хотели идти в лучшие вузы. Если *аккредитирующее агентство* определяло, что вуз хороший, то правительство платило за обучение этих солдат. Таким образом, после второй мировой войны аккредитация в США была нужна, чтобы убедиться, что федеральные деньги потрачены на качественное обучение солдат.

В США существует два вида аккредитации: институциональная и специализированная. Соответственно существует 6 региональных агентств, проводящих институциональную аккредитацию и множество специализированных аккредитирующих агентств.

Как участвует федеральное правительство? Оно признает *аккредитирующие агентства*, посещает вузы с проверками, наблюдает за тренингом профессорско-преподавательского

состава, затем пишет отчет, предоставляет правительству рекомендации.

Организовать аккредитирующее агентство не сложно, но главное для него попасть в перечень национального федерального правительства. В настоящее время более 60 аккредитирующих агентств входит в перечень федерального правительства. Если вуз имеет аккредитацию аккредитирующего агентства, которое входит в список правительства, то он может получать государственные гранты, а его студенты имеют право получать федеральную стипендию. Но есть элитные вузы, которым не нужна аккредитация, поскольку у них есть свои финансы, свой престиж.

Профессора университетов активно участвуют в работе региональных аккредитирующих агентств и специализированных агентств, в качестве добровольцев. Члены университета участвуют в различных комитетах как частные лица и как сотрудники университета. Как правило, это - уважаемые люди. Любой профессор считает за честь работать в аккредитирующем агентстве.

В состав регионального аккредитирующего агентства входит обычно 5 человек: ректор, президент, 2 инструктора, главный финансист. Во избежание конфликта интересов существует принцип независимости, т.е., например, не посылают проверять тех, кто обучался в проверяемом вузе.

Комитет рассылает вузам заранее информацию - кого они проверяют и вузы могут высказать свои жалобы.

Федеральное правительство требует наличие институциональной аккредитации. Прохождение специализированной аккредитации решается самим вузом, например, чтобы поднять престиж определенных специальностей.

Если при аккредитации вуз получает негативную оценку, то Комитет лишает их лицензии. 18-24 месяцев дают вузу на исправление ошибок.

Процесс аккредитации прозрачный, любой имеет доступ к информации. Даты и часы проведения заседаний Комитета публикуются.

Что касается *критериев аккредитации*, то существует много типов. Их определяют эксперты. Затем собираются профессиональные организации и определяют стандарты, а

аккредитирующие агентства пытаются их адаптировать. Это гибкая система. Обобщая, можно назвать десять часто встречающихся критериев:

- 1) успех и достижения обучающихся (по трудоустройству, по тому, сколько доходят до конца)
- 2) качество учебных планов
- 3) качество профессорско-преподавательского состава
- 4) учебное оборудование
- 5) мобильность студентов
- 6) служба поддержки учащихся в области трудоустройства, обеспечение медицинской страховкой, квартирами, общежитиями и т.п.
- 7) как проходит набор студентов, доводимость, академический календарь.
- 8) как долго студенты должны обучаться
- 9) жалобы студентов и насколько вуз серьезно к ним относится
- 10) учет полученных федеральных денег.

Что самое трудное в прохождении аккредитации? В целом это процесс гибкий. Вузы пишут свои специализированные цели, аккредитирующее агентство проверяет - насколько их достижения соответствуют этим целям.

Для казахстанских вузов интересен опыт того, как в США проверяют *достижения студентов*? Во-первых, это зависит от типа вуза, сколько у него миссий, сколько специальностей. Общественные науки очень сложно оценить по качеству подготовки в отличие от конкретных специальностей. Главное при оценке успехов студентов - это то, как сам вуз оценивает качество своих студентов.

Достижения студентов определяются в зависимости от специальности. Например, по специальности «История» все студенты пишут дипломную работу. Ее отсылают внешним экспертам, которые определяют уровень знаний методологии, истории, исследовательского подхода, содержание и т.д. По специальности «Бизнес», как правило, проводится тестирование и по нему делается анализ достижений. У студентов специальности «Физика» оценивают их практику исследовательской работы. Студенты специальности

«Политология» после выпуска проходят устный опрос, на основе которого делается анализ.

Другим критерием является *трудоустройство*.

Еще одной формой проверки достижения студентов является создание группы по оценке конечного продукта. Например, если несколько преподавателей преподают один и тот же предмет, то они принимают один экзамен и сравнивают итоги экзаменов. Составляется идентичный набор вопросов на экзамен. Экзамен проходит в письменной форме, комбинированной, иногда устно.

Комиссия также смотрит на статистику университета: успешность экзаменов: сколько студентов сдали на «отлично», сколько человек сдали с первого раза.

При оценке качества профессорско-преподавательского состава, нужно учитывать, что в американских вузах преподавателей сначала на 6-7 лет принимают на работу временно. Только затем они могут быть приняты на постоянную работу. До подписания контракта каждый преподаватель должен пройти контроль по следующим критериям: качество преподавания, научные публикации и вклад в общественное дело в университете и там где он проживает.

Создается комиссия, которая принимает решение. В *США решение* о повышении в должности *представляет собой* многоступенчатый процесс: факультетский уровень, общеуниверситетская комиссия. Интересно то, что после рекомендации декана есть еще один уровень – оценка преподавателей университета.

У молодых преподавателей есть ментор, при взаимопосещениях помогают друг другу.

Для повышения в должности и получения права на постоянную работу есть основные критерии: оценка коллег; оценка студентов; профессиональное развитие. Каждый преподаватель подвергается такой процедуре. При получении права на постоянную работу переоценка проводится через 5 лет.

*Что касается мобильности студентов*, то в среднем американский студент переводится 2 раза. При этом важны четкие требования и правила к транскрипту. Некоторые вузы очень жестко выбирают дисциплины и могут не признать кредиты студента, который к ним переводится. Вуз сам решает принимать или нет эти кредиты. Как правило, главное мнение -



это мнение принимающей стороны. Между государственными колледжами есть соглашения о переводах. Если переводится студент из частного колледжа, то ему дают полную распечатку всех изученных дисциплин. При трансфере самое важное удостовериться - аккредитован ли вуз агентством, признанным федеральным правительством.

Чтобы привлечь к себе новых студентов американские вузы уделяют серьезное внимание *службе поддержки учащихся* в области трудоустройства, обеспечения квартирами, общежитиями и т.п. Индивидуальный подход к каждому студенту – это менторские услуги. Каждому студенту уделяется большое внимание. Все службы поддержки и все преподаватели работают со студентами. Например, опираясь на своих партнеров, вуз помогает найти жилье, пристроить маленьких детей на время занятий, решить бытовые вопросы и т.п.

При аккредитации комиссия обращает внимание на *жалобы студентов* и на то насколько вуз серьезно к ним относится. В большинстве американских вузов имеются офисы по защите прав потребителей (студентов). Офис рассматривает жалобы студентов, помогает решить конфликтные ситуации, связанные с финансами.

*Научно-исследовательская работа*, как преподавателей, так и студентов также входит в число критериев аккредитации. Многие американские вузы имеют специальные фонды для исследовательских работ преподавателей за рубежом. Для вуза важно знать, какими научными направлениями занимаются преподаватели, и как им помочь в проведении исследований за рубежом.

Подробного изучения заслуживает опыт американских вузов в отношении научной работы студентов. Вузы уделяют большое внимание стратегическому распределению студентов. Студенты работают с руководителем, у которого уже есть исследовательский грант. Тезисы студента при выпуске основываются на этой конкретной работе с профессором.

И, наконец, при аккредитации проводится *контроль над полученным федеральным финансированием*. Федеральное правительство выделяет значительное финансирование для малоимущих.

Учитывается ли при аккредитации *международный компонент*? Конечно. Международный аспект университета очень важен. Цель университета – соответствовать требованиям глобализации.

Что касается опыта внедрения научных исследований в учебный процесс, то рассмотрим опыт европейских стран.

В европейском образовательном пространстве в последние годы проявляются важные инновационные тенденции. Несмотря на различия в сложившихся системах образования перед европейскими странами и странами СНГ стоят схожие задачи. Европейские страны также стоят перед необходимостью серьезных реформ высшего образования, связанных с процессами глобализации. Ответом на эту необходимость стал так называемый Болонский процесс, т.е. процесс гармонизации архитектуры высшего образования и создания единого образовательного пространства на основе Болонской декларации 1999 г. [3].

Одной из целей Болонского процесса является увеличение международной конкурентоспособности европейского высшего образования. Также среди задач Болонского процесса важное место занимает активная научно-исследовательская работа.

Опыт европейских вузов свидетельствует о больших возможностях творческого подхода каждого вуза одновременно с усилением гармонизации образования. Другой особенностью этой реформы является учет потребностей общества в конкретных специалистах в условиях рыночной экономики.

Наличие научно-исследовательских подразделений должно стать непременным атрибутом университета. При этом в научно-исследовательскую работу должны активно вовлекаться студенты и магистранты. Обучение должно подготовить казахстанских студентов-международников к научной и творческой работе, к критическому применению их знаний и к формированию ответственности за свою профессиональную деятельность в условиях свободного, демократического и правового государства.

Международное сотрудничество факультета международных отношений КазНУ им. аль-Фараби с зарубежными вузами и международными организациями направлено на развитие научных исследований по актуальным проблемам

международных отношений и международного права. Формы сотрудничества различны: научные стажировки преподавателей, приглашение иностранных профессоров для чтения лекций, проведение совместных научных исследований, конференций на основе грантов, соруководство докторантами.

Факультет стремится максимально использовать возможность сотрудничества с зарубежными вузами в рамках программы PhD. Наряду с соруководством иностранные профессора участвуют в проведение конференций, круглых столов, с рядом зарубежных профессоров ведется подготовка на получение исследовательских грантов.

Сотрудничество с Европейским Союзом, НАТО, ОБСЕ, посольствами зарубежных стран и с ведущими зарубежными вузами позволяет факультету международных отношений в рамках небольших грантов вести научные исследования по актуальным вопросам внешней политики Республики Казахстан.

Сотрудничество с международными организациями и фондами также способствует функционированию на факультете ресурсных и исследовательских Центров.

Как отмечал глава нашего государства Н. Назарбаев в своем Послании к народу Казахстана «Новый Казахстан в новом мире», «мы вполне можем активно участвовать в масштабных международных научно-исследовательских проектах. Это даст нам возможность интегрировать усилия наших ученых с зарубежным научно-исследовательским сообществом по стратегическим инновационным направлениям» [4].

Поэтому одной из новых форм международного сотрудничества факультета стало проведение традиционной Летней школы, начиная с 2004 года. Получение грантов Госдепартамента США и Департамента публичной дипломатии НАТО позволило привлечь к участию в Летней школе ведущих зарубежных ученых и специалистов для повышения квалификации молодых преподавателей, аспирантов, докторантов из казахстанских и центральноазиатских вузов, специализирующихся в области международных отношений.

Таким образом, международное сотрудничество факультета способствует повышению у преподавателей требуемых профессиональных знаний, способностей и методов с учетом меняющихся потребностей профессионального рынка труда.

Проблемы, стоящие перед факультетом международных отношений, в целом являются характерными для других гуманитарных специальностей.

В качестве предложений

1) Необходимо постоянно расширять число преподавателей, вовлеченных в научные исследования, а для этого надо совершенствовать механизмы стимулирования их научной деятельности. Так, например, на факультете международных отношений одной из форм стимулирования является направление молодых преподавателей на научные стажировки, летние школы, семинары в зарубежные вузы.

2) Наряду с международными грантами, следует расширить финансирование научных исследований

3) На основе опыта зарубежных вузов целесообразно было бы ввести систему предоставления университетских грантов для преподавателей на конкурсной основе. Такие гранты могли предусматривать не только финансирование, но и освобождение от учебной нагрузки вплоть до 6 месяцев.

Таким образом, в условиях, когда Республика Казахстан ставит своей задачей стать составной частью мирового образовательного пространства, необходимо дальнейшее изучение опыта зарубежных стран, расширение международного сотрудничества, как для углубления научных исследований, так и для внедрения их результатов в учебный процесс.

#### **Список использованной литературы**

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева «Стратегия вхождения в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира»: приоритеты и пути их реализации. – Алматы, 2006

2. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» // <http://zerenda.gov.kz/a/45/on/read/4257/index.html>

3. Совместное заявление европейских министров образования (Болонская декларация) Болонья, 19 июня 1999 // <http://base.garant.ru/2564382/#ixzz46m01mPIr>

4. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» // <http://zerenda.gov.kz/a/45/on/read/4257/index.html>

**Байкушикова Г.С., Кузембаева А.Б.**  
*КазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений,  
gulnara.baikushikova@gmail.com*

## **РАЗВИТИЕ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ ВО ФРАНЦИИ**

Интеграционные процессы в европейских государствах в области политики и экономики существенным образом затронули сферу образования, вызвав необходимость реформировать национальные системы высшей школы и привести их к некому единому, положительно апробированному стандарту. Этот процесс сближения и гармонизации образовательных систем европейских стран, получивший название «Болонский процесс», призван создать благоприятные условия для свободного передвижения и трудоустройства дипломированных специалистов, а также стимулировать академическую мобильность. Болонский процесс, таким образом, следует рассматривать как объективную необходимость в странах Западной Европы и это несмотря на то, что в каждой из этих стран продолжают сохраняться многовековые и во многом уникальные традиции высшей школы.

Инициаторами интеграционного процесса в области высшего образования в 1998 г. выступили министры образования Великобритании, Германии, Италии и Франции. В 1999 г. двадцать девять европейских государств подписали Болонскую декларацию. Сегодня Болонский процесс объединяет 46 стран. Основными целями этого движения считают:

- введение двухуровневой системы подготовки (бакалавр - магистр);
- внедрение системы учета учебной работы студентов, аналогичной ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System - Европейская система перевода и накопления кредитов);
- введение системы, обеспечивающей сопоставимость дипломов;

- развитие мобильности студентов, преподавателей и исследователей;
- обеспечение качества высшего образования.

Сообразуясь с этими задачами, каждая страна, присоединившаяся к Болонскому процессу, реформирует свою высшую школу. При этом существенно меняется традиционная организация обучения, упраздняются некоторые национальные дипломы и степени, что вызывает неоднозначную оценку в вузовской среде и в обществе в целом. В настоящее время создание европейского пространства высшего образования не завершено. Несмотря на достаточно четко сформулированные задачи, Болонский процесс представляется явлением в большой степени аморфным и спорным, преследующим слишком масштабные цели и вызывающим небезосновательные опасения сломать национальные образовательные традиции, которые складывались во многих европейских странах веками.

Франция – одна из тех стран, где система высшего, и особенно, университетского образования, с одной стороны, вписывается в общеевропейскую модель высшей школы, а с другой стороны, обладает многими уникальными, присущими только ей, чертами. Университеты во Франции прошли долгий и трудный путь становления. Часто оказываясь в центре политических потрясений и экономических перемен, они переживали периоды упадка и возрождения. При этом государственная политика в этом вопросе всегда основывалась на принципе, что высшее образование - это общественное благо, и потому нуждается в государственном финансировании и опеке. Видимо поэтому, современный французский университет отличается относительной доступностью и массовостью. В немалой степени этому способствует наметившаяся еще в 60-е годы стратегия на профессионализацию университетского образования. Появление при университетах институтов, осуществляющих краткосрочную подготовку специалистов с дипломом технолога, позволило университетам в какой-то мере конкурировать с престижными, но малодоступными Высшими школами (*Grandes écoles*).

Еще до Великой французской революции 1789 года, стало понятно, что существующие учреждения высшего образования

не совсем справляются со своими обязанностями, и уже в этот период были приняты первые решения о создании так называемых высших школ, которые стали более специализированными, чем университеты. Так, в XVIII веке созданы высшие инженерные школы – Школа мостов и дорог, открытая в 1747 году, и Школа горного дела, которая возникла в 1783 году. Эти школы весьма престижны во Франции вплоть до сегодняшнего дня Великая французская революции только усугубила разделение системы высшего образования на систему высших школ, с одной стороны, и университетов, с другой.

В 1806 году Наполеон принял решение создать императорский университет. В нем велось общее преподавание самых разных дисциплин без четкой специализации. Одновременно продолжился процесс создания новых высших школ для того, чтобы готовить управленцев и специалистов высшего уровня для конкретных должностей. Так была создана знаменитая сегодня Политехническая школа, которая стала готовить гражданских и военных инженеров. После Великой французской революции было также принято решение о создании Высшей нормальной школы, которая ведет подготовку преподавательских кадров.

Эта школа действует до сегодняшнего дня, и ее выпускниками были многие представители интеллектуальной и культурной элиты Франции.

Таким образом, исторически сложилась специфическая система, не имеющая ничего общего ни с англо-саксонской, ни с немецкой образовательными традициями, поскольку, с одной стороны, были созданы и продолжали действовать университеты, а с другой, возникла система высших школ.

Структура высшего образования Франции является достаточно специфической. За пределами Франции она часто рассматривается как сложная, поскольку имеет две параллельные системы высших учебных заведений. С одной стороны это высшие школы, поступление в которые происходит на конкурсной основе через посредство вступительных экзаменов. С другой стороны, во Франции существует система университетов, куда все желающие могут поступить свободно.

Созданные в начале XIX века, высшие школы существуют параллельно с университетами и сильно от них отличаются:

- зачисление в высшие школы происходит только по результатам вступительных экзаменов,
- высшие школы - небольшие учебные заведения, ежегодный набор может составлять около 30-50 человек,
- перечень специальностей, по которым можно получить образование, в высших школах меньше, чем в университетах,
- в них налажены очень тесные связи с предприятиями (некоторые из них по сути являются ведомственными вузами),
- образование в высших школах платное.

Тщательный отбор кандидатов обеспечивает высокий уровень профессиональной подготовки; выпускники этих школ возглавляют крупные предприятия и входят в управленческую элиту Франции и других стран.

Высшие школы могут быть частными или государственными.

Существует несколько типов высших школ:

#### ***Высшие инженерные школы***

Во Франции насчитывается около 240 инженерных школ. Зачисление проводится на основе конкурсного отбора после двухлетних специализированных подготовительных отделений. Полная длительность обучения для получения диплома инженера составляет 3 года. Если у иностранного студента уже есть высшее инженерное образование, полученное на родине, он может претендовать на зачисление на 2-й курс обучения из трёх. Для получения диплома французского инженера иностранный студент должен отучиться в инженерной школе не менее двух лет. Инженерные школы предлагают учебные программы двух типов:

- по программе Grande Ecole: 3 года обучения. Зачисление на этот тип программы проходит по результатам вступительных экзаменов после двухлетнего обучения в университете или двухлетних подготовительных отделений Classes préparatoires;
- по новой программе Bachelor-Master: 3 года обучения для получения диплома бакалавра, затем 2 года - для получения диплома магистра. На 1-й курс по такому типу обучения иностранные школьники могут поступать сразу после окончания школы.

#### ***Высшие коммерческие школы и школы бизнеса***



Высшие коммерческие школы и школы управления Ecoles Supérieures de Commerce или ESC (примерно 230) предлагают учебные программы, наиболее соответствующие современной экономической ситуации и новым методам управления. Патронаж над школами осуществляют местные Торгово-промышленные палаты. Учебным планом предусмотрены обязательные профессиональные стажировки на предприятиях. Школы являются единственным возможным путем для тех иностранных студентов, которые хотели бы получить не только престижный диплом в области менеджмента, управления и финансов, но и получить значительный карьерный рост. Качество обучения в этих школах и их соответствие международным стандартам образования подтверждается аккредитациями EQUIS, AACSB и AMBA. При выборе школ советуем вам ознакомиться с различными мировыми и европейскими рейтингами. Так же, как и инженерные школы, школы бизнеса предлагают учебные программы двух типов:

- по программе Grande Ecole: 3 года обучения. Зачисление на этот тип программы проходит по результатам вступительных экзаменов после двухлетнего обучения в университете или двухлетних подготовительных отделений Classes préparatoires;

- по новой программе Bachelor-Master: 3 года обучения для получения диплома бакалавра, затем 2 года - для получения диплома магистра. На 1-й курс по такому типу обучения иностранные школьники могут поступать сразу после окончания школы. Зачисление производится только по результатам конкурсных экзаменов, например, SAI (для уровня магистратуры).

### ***Высшие педагогические школы (Ecoles normales supérieures)***

Существует 3 высших педагогических школы (ENS Paris, ENS de Cachan, ENS de Lettres et Sciences Humaines (объединилась с ENS de Lyon в начале 2010 года)), которые не выдают дипломы, но готовят к сдаче кандидатского экзамена для работы преподавателем (Agrégation, только для граждан ЕС) или для поступления в аспирантуру (Doctorat). Параллельно студенты готовят в партнёрских университетах университетские дипломы Licence 3, Master 1 или Master 2 Recherche. Зачисление в школы проходит по конкурсу, обучение длится 4 года.

Иностранные студенты могут пользоваться финансовой поддержкой при определенных условиях, например, претендовать на стипендию.

Иностранные студенты могут поступать только после трёх-четырёхлетнего обучения у себя на родине. ENS специально организует выездные конкурсные экзамены, по результатам которых предлагает стипендию для зачисленных кандидатов (Sélection Internationale de l'ENS).

### *Другие высшие школы*

- Во Франции существует 4 Высшие ветеринарные школы (Ecole nationale vétérinaire, ENV): в Алфорте, в Лионе, Нанте и Тулузе. Продолжительность обучения в них составляет от 4 (базовое образование) до 7 лет после специализированного двухгодичного подготовительного отделения и вступительных экзаменов (количество мест ограничено, принимают 400 абитуриентов в год). Регистрационный взнос при административной записи составляет около 770 евро.

- Национальная школа администрации (ENA, Ecole Nationale d'Administration): иностранные кандидаты могут претендовать на очень ограниченный круг учебных программ и только уровня магистратуры.

- Институты политических наук (IEP, Instituts d'Etudes Politiques: Sciences Po).

- Национальная школа хартий (ENC, Ecole Nationale des Chartes): одна программа обучения по специальности «Архивист-палеограф» (ежегодный набор составляет около 15-20 человек) и магистерские программы по историографии, архивоведению, археологии и истории.

- Высшая национальная школа информационных наук и библиотек (ENSSIB, École nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques).

Как видно из вышесказанного, одной из характерных особенностей высших школ является очень избирательная система зачисления. В отличие от университетов в высшую школу поступают после сдачи конкурсных экзаменов или, реже, по конкурсу досёе.

В высшие коммерческие школы и школы управления Ecoles Supérieures de Commerce или ESC на магистерский уровень обучения принимают по результатам вступительных экзаменов

TAGE-MAGE (на французском языке) или GMAT (на английском языке):

Подготовка к конкурсным экзаменам в инженерные школы осуществляется в течение 2 лет на специализированных подготовительных курсах (CPGE: Classe Préparatoire aux Grandes Ecoles), куда можно поступить, имея диплом о среднем образовании. Некоторые высшие школы имеют собственные двухгодичные подготовительные курсы.

Таким образом, сразу после окончания средней школы поступить в высшую школу нельзя.

Несмотря на то, что государство финансирует некоторые высшие школы, обучение в них платное (за некоторым исключением). Стоимость обучения составляет от 500 до 20 000 евро в год и выше (в инженерных школах по программе Diplôme d'ingénieur - 596 евро в год).

Наиболее важным документом воплощающий принципы Болонского процесса во французском законодательстве - это декрет о реализации принципов европейского пространства высшего образования в системе высшей школы Франции» (Décret №2002-482 du 8 avril 2002 Application au système français d'enseignement supérieur de la construction de l'Espace européen de l'enseignement supérieur) [1], который стал ключевым документом, определяющим новую структуру высшего образования во Франции по модели LMD (licence-master-doctorat (лиценциат– магистратура – докторантура)), и где изложены основные составляющие новой реформы:

1.Трехступенчатая структура высшего образования (лиценциат, магистратура, докторантура), предполагающая получение степени после каждого образовательного цикла;

2. Организация обучения по семестрам и блокам дисциплин (модулям);

3. Использование системы накопительных кредитов по типу ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System - Европейская система перевода и накопления кредитов);

4. Приложение к диплому (Diploma Supplement (DS)) для обеспечения в рамках международной мобильности понимания пройденного обучения и полученных квалификаций.

Для сравнения в табличной форме приведены новая структура учебных циклов по модели LMD и традиционная,

существовавшая во французских университетах до начала Болонского процесса.

### **Традиционная и новая (LMD) модели университетского образования во Франции**

Образовательные циклы	Документы об образовании и продолжительность обучения	
	До реформы LMD	После реформы LMD
I цикл	Диплом об общем университетском образовании (DEUG) 2 года	Диплом I цикла высшего образования с присвоением степени лиценциата (licence) 3 года
II цикл	Диплом и степень лиценциата (licence) 1 год Диплом мэтриз (maitrise) 1 год	Диплом II цикла высшего образования с присвоением степени магистра (master) 2 года
III цикл	Диплом об углубленном высшем образовании (DEA) – Диплом о специализированном высшем образовании (DESS) 1 год Диплом и степень доктора наук (doctorat) 3 года	Диплом и степень доктора наук (doctorat) 3 года

Основные цели реформирования французских университетов в рамках Болонского процесса следующие:

- провести структурную перестройку университетского образования в соответствии с общеевропейским стандартом высшего образования (бакалавриат – магистратура – докторантура);

- обеспечить как профессиональную, так и исследовательскую направленность подготовки посредством четкого разграничения профессионально ориентированных и научно-исследовательских образовательных программ;

- предоставить учащимся возможность выбора специализации в рамках образовательной программы, построенной на основе модульного принципа;

- предоставить выпускникам университетских технологических институтов (IUT) и секций по подготовке техников высшей квалификации (STS) возможность продолжить обучение по программам лицензиата.

Университетское образование в стране остается, в целом, доступным и массовым, за счет, преимущественно, государственного финансирования университетов, дотаций со стороны региональных органов управления, собственных доходов, полученных за счет внедрения результатов научной деятельности и студенческих взносов.

В целях повышения престижности и конкурентоспособности французских университетов, как в стране, так и за рубежом, во Франции был принят Закон о правах и ответственности университетов (Loi №2007-1199 du 10 août 2007 relative aux libertés et responsabilités des universités) [2], который затрагивает такой важный аспект Болонского процесса, как автономия вузов. Рассмотрение данного закона говорит об ослаблении внутриуниверситетской коллегиальности и о явном усилении контроля над научной, учебной и административной деятельностью университета со стороны внешних представителей.

#### **Список использованной литературы**

1 Décret n°2002-482 du 8 avril 2002 portant application au système français d'enseignement supérieur de la construction de l'Espace européen de l'enseignement supérieur //

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000771048>

2 Loi n° 2007-1199 du 10 août 2007 relative aux libertés et responsabilités des universités //

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000824315>

**Исова Л.Т.**

*КазНУ имени аль-Фараби,*

*факультет международных отношений, Laura\_71@list.ru*

## **МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ СТУДЕНЧЕСКОГО КРУГЛОГО СТОЛА «ЗЕМЛЯ - НАШ ОБЩИЙ ДОМ»**

Компетентностный подход предполагает готовность самостоятельно выявлять и констатировать новые явления в международных отношениях, мировых политических процессах и отечественной политике, а также грамотно формулировать соответствующие выводы и заключения. Для студента-международника, который уметь использовать информацию для составления научных докладов и рефератов, важно не только знать методологию научного познания, принципы и структуру организации научной деятельности, но и владеть основными методами и приемами публичного выступления, техникой дискуссии, умение поддерживать внимание аудитории доводить собственные выводы, предложения, аргументы до специалистов и неспециалистов. Как одна из инновационных форм взаимодействия позволяющих акцентировать внимание на позицию педагога, круглый стол имеет большие возможности для обсуждения сложных и актуальных на текущий момент вопросов в профессиональной и сфере, обмена опытом и творческих инициатив.

Идея круглого стола заключается в представлении широкого спектра мнений по выбранной теме. Цель «круглого стола» - раскрыть широкий спектр мнений по выбранной для обсуждения проблеме с разных точек зрения, обсудить неясные и спорные моменты, связанные с данной проблемой, и достичь консенсуса.

При подготовке студенческого круглого стол на тему «Земля - наш общий дом» можно вставить нижеследующие цели и задачи данного проекта:

- развивать научно – творческую активность студентов;
- активизировать участников на решение конкретных актуальных проблем;
- формировать интерес у студентов к глобальной экологической проблеме мира;

- стимулировать общественно-значимых инициатив будущих специалистов;

- развивать научный потенциал студентов посредством привлечения исследовательской деятельности.

*План реализации данного проекта:*

Круглый стол организуется и проводится на кафедре международных отношений;

- Круглый стол является одним из этапов совместной исследовательской деятельности преподавателей и студентов;

- Для участия в круглом столе студентам необходимо заполнить заявку и выслать ее на электронную почту кафедры;

- Мероприятие направлена на поддержку научно-исследовательских проектов студентов в области международных отношений;

- Материальные расходы проведения круглого стола осуществляется финансовым департаментом университета на основании приказа Ректора.

Круглый стол предполагает:

1. готовность участников к обсуждению проблемы с целью определения возможных путей ее решения.

2. наличие определенной позиции, теоретических знаний и практического опыта.

Неотъемлемые составляющие круглого стола:

1. неразрешённый вопрос;

2. равноправное участие представителей всех заинтересованных сторон;

3. выработка приемлемых для всех участников решений по обсуждаемому вопросу.

4. При проведении «круглого стола» для достижения положительного результата и создания деловой атмосферы необходимо:

- Предусмотреть оптимальное количество участников;

- Обеспечить работу технических средств для аудио- и видеозаписи.

- Установить регламент выступлений.

- Обеспечить соответствующее оформление аудитории (желательно, чтобы «круглый стол» был действительно круглым и коммуникации осуществлялись «лицом к лицу», что

способствует групповому общению и максимальной вовлеченности в дискуссию.)

Обычно выделяют три этапа в организации и проведении «круглого стола»: подготовительный, дискуссионный и завершающий (постдискуссионный).

I Подготовительный этап включает:

- выбор проблемы (проблема должна быть острой, актуальной, имеющей различные пути решения). Выбранная для обсуждения проблема может носить междисциплинарный характер, она должна представлять практический интерес для аудитории с точки зрения развития профессиональных компетенций;

- подбор модератора (модератор руководит «круглым столом», поэтому должен на высоком уровне владеть искусством создания доверительной атмосферы и поддержания дискуссии, а также методом наращивания информации);

- подбор дискуссионщиков. Состав участников «круглого стола» может быть расширен путем привлечения представителей органов исполнительной власти, профессиональных сообществ и других организационных структур;

- подготовка сценария (проведение «круглого стола» по заранее спланированному сценарию позволяет избежать спонтанности и хаотичности в работе «круглого стола»).

Сценарий предполагает:

- определение понятийного аппарата (тезауруса);

- краткую содержательную вступительную речь модератора, в которой объявляется тема и спектр затрагиваемых в ее рамках проблем, контекст желаемого обсуждения;

- перечень вопросов дискуссионного характера (до 15 формулировок);

- разработку «домашних заготовок» ответов, подчас противоречивых и неординарных с использованием репрезентативной выборки информации;

- заключительную речь модератора;

- оснащение помещения стандартным оборудованием (аудио- видеотехникой), а также мультимедийными средствами с целью поддержания деловой и творческой атмосферы;



- консультирование участников (позволяет выработать у большинства участников определенные убеждения, которые в дальнейшем будут ими отстаиваться);

- подготовка необходимых материалов (на бумажном или электронном носителях): это могут быть статистические данные, материалы экспресс-опроса, проведенного анализа имеющейся информации с целью обеспечения участников и слушателей «круглого стола»

II Дискуссионный этап состоит из:

- выступления модератора, в котором дается определение проблем и понятийного аппарата (тезауруса), устанавливается регламент, правила общей технологии занятия в форме «круглого стола» и информирование об общих правилах коммуникации.

- К общим правилам коммуникации относятся рекомендации:

- избегай общих фраз;
- ориентируйся на цель (задачу);
- умей слушать;
- будь активен в беседе;
- будь краток;
- осуществляй конструктивную критику;
- не допускай оскорбительных замечаний в адрес собеседника.

- Ведущий должен действовать директивно, жестко ограничивая во времени участников «круглого стола»:

- проведения «информационной атаки»: участники высказываются в определенном порядке, оперируя убедительными фактами, иллюстрирующими современное состояние проблемы.

- выступления дискуссионщиков и выявления существующих мнений на поставленные вопросы, акцентирования внимания на оригинальные идеи. С целью поддержания остроты дискуссии рекомендуется формулировать дополнительные вопросы:

- ответов на дискуссионные вопросы;
- подведения модератором мини-итога по выступлениям и дискуссии: формулирование основных выводов о причинах и

характере разногласий по исследуемой проблеме, способах их преодоления, о системе мер решения данной проблемы.

III Завершающий (постдискуссионный) этап включает:

- подведение заключительных итогов ведущим;
- выработку рекомендаций или решений;
- установление общих результатов проводимого мероприятия.

SWOT анализ факультета «международных отношений» КазНУ имени аль-Фараби, где проводится «круглый стол»:

<p><b>S (strength) - сильные стороны</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Международная аккредитация в 2012,2014 гг.</li> <li>- Высокий научный потенциал;</li> <li>- Высокий образовательный уровень;</li> <li>- Тесное сотрудничество с международным образовательным сообществом;</li> </ul>	<p><b>W (weakness) – слабые стороны</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Недостаточное количество выделяемых грантов на обучение;</li> <li>- Обеспеченность учебно-методической литературой на государственном и английском языках;</li> <li>- Нехватка аудиторного фонда для проведения специализированных занятий;</li> <li>- Недоразвитая сеть студенческих круглых столов, дебатных клубов и других форм организаций и самоуправления</li> </ul>
<p><b>O (opportunity) – благоприятные возможности</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Осуществления реализации совместных научных международных программ</li> <li>- Обеспечение вклада в реализации внешнеполитической деятельности Республики Казахстан;</li> <li>- Высокая востребованность кадров на международном уровне;</li> <li>- Заинтересованность ВУЗ-ов партнеров из стран дальнего и</li> </ul>	<p><b>T (threat) – угрозы</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Утечка обучающихся в зарубежные ВУЗы;</li> <li>- Потеря заинтересованности преподавателей ВУЗа (утечка научных идей);</li> <li>- Повышение стоимости обучения.</li> </ul>

ближнего зарубежья; -                   Заинтересованность зарубежных посольств и представительств	
---	--

Проведение тематических круглых столов для будущих специалистов-международников, способствует к развитию навыков научной работы, к повышению мотивации студентов к осуществлению научной работы, а также совершенствованию навыков научно-исследовательской работы, развивает конструктивный диалог и неформальное общение молодых ученых, повышает их информационный уровень.

**Кульбаева А.Т., Идрышева Ж.К., Алипкызы Р.**

*КазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений, katkasksk@mail.ru*

## **СКАНДИНАВСКАЯ СИСТЕМА ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В КОНТЕКСТЕ ЕДИНОГО ЕВРОПЕЙСКОГО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА**

Образовательная система является одним из составляющих аспектов успешного государства. В статье авторами рассматриваются образовательные системы стран Северной Европы.

Со времени образования единого европейского образовательного пространства система высшего образования скандинавских стран претерпела серьезные изменения. При этом сохранились некоторые национальные особенности на фоне существенной унификации образовательного процесса в соответствии с принципами Болонской декларации, подписанной странами Северной Европы в числе первых.

Учрежденное в 1999 г. Болонской декларацией Единое европейское пространство высшего образования стало новым шагом на пути все более широкой глобализации современного образовательного процесса. Реформы в высшем образовании европейских стран привели к отказу от многих специфических

черт национальных образовательных систем, однако открыли новые горизонты для всех вовлеченных в научно-образовательную среду вообще, и для студентов в частности.

Несмотря на сходство и процесс унификации, который страны Северной Европы как учредительницы единого европейского пространства высшего образования всемерно поддерживают, следует отметить, что системы образования в представленных странах тем не менее отличаются друг от друга. Сохранение специфики высшего образования там свидетельствует о приверженности североевропейских стран культивированию традиций, связанных с многолетним становлением самих государств и развитием в них различных политических, экономических, социальных и других сфер, в том числе и образовательной системы.

В Финляндии реализуется всеобщее 12-летнее образование, начинается которое с 6-7 лет, причем каждый ребенок имеет право на предварительное начальное образование, начинающееся за один год до начала обязательного образования. Предварительное начальное образование может быть получено в школе или детском саду, семейном детском саду или в другом подходящем месте. Это решает муниципалитет. Государство гарантирует бесплатное основное образование. Сюда входят обучение, учебники, тетради, основные канцелярские принадлежности, а также питание в школе.

После получения обязательного образования в возрасте 16-17 лет ребенок делает выбор в пользу либо получения профессионального образования, после которого можно начать работать по специальности; либо продолжить обучение в лицее или гимназии, где идет серьезная подготовка к поступлению в высшую школу [1].

Гимназии, готовя будущих студентов, также ориентируют их либо на получение высшего профессионального образования на уровне бакалавриата в политехниках, где в отличие от университетов научные исследования не ведутся, либо на обучение в традиционных университетах, которых в Финляндии 10. Учеба в таких университетах отличается своим академическим подходом, студенты с первых курсов знакомятся с методологией проведения исследований, пишут

много самостоятельных, в том числе курсовых работ. Обучение в бакалавриате составляет 3 года, после его окончания можно поступить в магистратуру.

Политехники отличаются от традиционных университетов своей профессиональной направленностью, там упор делается на практику, применение знаний и навыков в реальных условиях, в программу учебы входят практики и курсы по обмену, поэтому учеба в бакалавриате там длится несколько дольше — до 4-х лет.

В обоих видах финских вузов существует прием в магистратуру. Особенностью университетской магистратуры является обязательный двухгодичный очный ее характер, защита магистерской диссертации, чаще всего магистратура является обязательной ступенькой перед поступлением в докторантуру. Что касается магистратуры в политехнике, то обучение там ведется в очно-заочной форме полтора-два года, и обязательное наличие опыта работы по специальности. Если проводить аналогии с образованием в РК, то это, скорее, больше соответствует повышению квалификации без защиты диссертации.

Получить же докторскую степень в Финляндии можно только в исследовательских университетах, обучаясь там еще 3,5 — 4 года.

Одной из особенностей высшего образования в Финляндии является возможность обучения не только на государственных финском и шведском, но и на международном английском языках. Причем преимущественное обучение на английском ведется в бакалавриате политехник, где практически все программы переведены на этот язык. В исследовательских же университетах обучение в бакалавриате проводится на государственных языках. Что касается магистратуры, то возможность обучения на английском присутствует во всех вузах [2].

Высшее образование Финляндии вполне конкурентоспособно, многие вузы страны входя в различные международные рейтинги. Так, 7 университетов Финляндии входят в первые четыре сотни рейтинга QS, причем Университет Хельсинки, старейший вуз страны, занимает там по данным на 2015-16 гг. 97 место. Кроме того, Университет

Хельсинки занимает 67 место в Шанхайском рейтинге ARWU и 76-е в Times Higher Education [3].

В Норвегии обязательная образовательная программа предполагает десятилетнее обучение, то есть получение начального, неполного среднего и полного среднего образования. Преподавание в норвежских школах ориентировано на индивидуальное развитие способностей и навыков учеников.

Для подготовки к получению высшего образования каждый норвежский гражданин имеет право три года обучаться в школе высшей ступени среднего образования, где изучаются как общие теоретические, так и специальные практические курсы, для поступления в высшее или профессиональное учебное заведение.

Почти вся система высшего образования в Норвегии сосредоточена в государственных руках. В Норвегии 7 университетов и 25 университетских колледжей, а также специализированные университеты и государственные институты искусств аккумулируют до 90 % студентов. Если проводить аналогии с нашей системой высшего образования, то задачи и форма функционирования университетских колледжей напоминает специализированную систему филиалов: государственные университетские колледжи созданы для децентрализации образования и повышения его доступности. Как и в обычных университетах там предлагаются бакалавриат и магистратура, проводятся научные исследования, а также готовятся исследователи с помощью докторантуры и постуниверситетского обучения.

Длительность обучения в норвежских вузах различна, однако в большинстве своем сводится к формуле 3+2+3 со структурой: бакалавр, магистр, доктор наук. Таким образом, степень бакалавриат проходится, в основном, за 3 года, степень магистр — за 1-2 года обучения, а степень доктора можно получить только по завершении магистратуры и защиты своего исследования после еще 3 лет обучения [4].

Университет Осло в рейтинге QS за 2015-2016 гг. занимает 135 место, в Шанхайском рейтинге 2015 г. - 58, в рейтинге Times Higher Education - 135, еще 2 вуза (университеты Бергена

и Норвежский университет науки и технологии) входят в топ-400 рейтинга QS [3].

Образовательная система Швеции находится под контролем Министерства образования страны, и специально созданные комиссии разрабатывают учебные программы, единые по всей стране. Основной чертой современной системы образования Швеции является ее демократичность.

По окончании школы более 97 % учащихся продолжают обучение в гимназии, учебные программы которых имеют различную направленность: профессиональную, техническую или академическую (социальные и естественные науки).

История высшего образования в Швеции насчитывает уже более 500 лет, но устремлена она в будущее, поэтому практически во всех вузах страны можно обучаться на английском языке.

Несмотря на немногочисленность шведского населения (около 10 миллионов человек) в стране насчитывается около 60 вузов, большинство из которых государственные. Классические университеты, как и в Финляндии имеют многолетнюю, а то и многовековую историю: Стокгольмский (год основания 1871, знаменит тем, что именно в нем кафедру математики получила С. Ковалевская, 3-я в Европе женщина-профессор, 182 место в рейтинге QS за 2015-2016 г., 77-е — в Шанхайском, 136-е — THE), Лундский (год основания 1666, в рейтинге QS за 2015-2016 гг. занимает 70 место, в рейтинге Times Higher Education — 90-е), Уппсальский (год основания 1477, с его именем связаны Карл Линней и Андерс Цельсий, в топ-листе QS за 2015-2016 гг. занимает 102 место, в ARWU занимает 61, в Times Higher Education — 81 [3]) и некоторые другие.

Шведская и норвежская системы высшего образования очень похожи, ведь до 1905 г. это были две части одного государства. Нынешнее же существование в едином пространстве европейского высшего образования эту похожесть лишь подчеркивает. Все же особенностью шведского образования является своеобразная система начисления кредитов (по 20 в семестр). В зависимости от сложности дисциплины начисляется от 20 до 60 зачетных единиц. 80 зачетных единиц, получаемых обычно в течение двух лет обучения, дают право на получение диплома высшей школы

(högskoleexamen). Для получения степени кандидата философии (kandidatexamen) нужно набрать 120 кредитов, что будет соответствовать нашей степени бакалавра. Если же студент освоит не менее 160 кредитов, часто за 4 года обучения, и защитит дипломную диссертацию, то он получит степень магистра (magisterexamen). Таким образом, длительность обучения в шведском вузе по ступеням бакалавриата и магистратуры может варьироваться от 4 до 6 лет в зависимости от избранной специальности (обучение по специальностям право, медицина, педагогика, искусство может быть более длительным).

Что касается докторских программ, то в Швеции возможно обучение в докторантуре, однако существует две разновидности дипломов. Можно получить степень лицензиата (Licentiate Degree) при освоении 120 кредитных единиц за 2 года, а можно получить степень доктора (4 года, 240 кредитов) после защиты докторской диссертации, в основе которой должны быть научная работа и полученные результаты исследования [5].

Шведское образование завоевывает все новые позиции в общеевропейском пространстве высшего образования, прежде всего в силу его ориентированности в будущее, а также возможности бесплатного обучения для граждан ЕС. Конкурентоспособность шведских вузов достаточно высока: кроме обозначенных в топ-400 рейтинга QS за 2015-2016 гг. входят еще 5 шведских университетов.

Датская система образования предоставляет возможность доступа к школе, старшей школе, а также большинству видов высшего образования. Датская система образования действует с 1994 года.

Первичное образование в Дании называется «den Danske Folkeskole» (датская средняя школа). После выпуска из Folkeskolen, существует несколько путей дальнейшего образования, включая Гимназию (академически ориентированную старшую школу), Высшую подготовительную экзаменовку (Højere Forberedelseseksamen или HF), Высшую Техническую Экзаменационную Программу (HTX, Højere Teknisk Eksamen), с упором на математику и инженерию, а также Высшую Коммерческую Экзаменационную Программу



(Højere Handelseksamen, abbreviated HNX), с упором на торговлю и бизнес [6].

По так называемой бинарной структуре институты высшего образования Дании делятся на 2 сектора:

- сектор университета
- сектор колледжа, т.е. профессионально ориентированный сектор высшего образования.

Университетский сектор включает 12 университетов (4 из которых входят в топы рейтинга QS, ARWU и Times Higher Education за 2015-2016 гг.: Университеты Копенгагена (69, 35 и 82 соответственно), Аархуса (107, 73, 106), Аалборга, Южной Дании [3]), некоторые из них – это университеты, состоящие из нескольких факультетов, тогда как другие специализируются в областях, таких как строительство, образование, ветеринария, агрономия, фармакология и бизнес. Частные высшие учебные заведения в Дании запрещены. Сектор колледжа включает около 100 специализированных институтов высшего образования, предлагающих профессионально ориентированные программы:

- Колледжи, предлагающие программы среднего цикла, в основном, бакалаврские степени.
- Профессиональные колледжи, предлагающие программы сокращённого цикла, в основном, 2-летние академические профессиональные степени. Тем не менее такие программы дают возможность студентам продолжить свое образование в университетах.

Степень бакалавра как в университетах, так и в колледжах, в зависимости от выбранной специальности дается после освоения установленной Министерством просвещения программы трех или четырех-летнего курса в 180-240 кредитов (ECTS) и обязательной защиты исследовательской работы.

Желающие продолжить свое образование в Дании имеют такую возможность в университетах на магистерских или кандидатских программах, чаще всего двухгодичного обучения, по окончании которых защищается магистерская диссертация по результатам независимой исследовательской работы. Диплом об окончании таких кандидатских программ дает студентам право на выполнение своей профессиональной и научной работы, а также право на поступление на программы по получению степени доктора философии.

Также как и во всем континентальном европейском университетском образовании, докторская степень присваивается после трех лет научно-исследовательской работы, участия в научно-исследовательских курсах, преподавания и защиты диссертации [7].

Единое европейское образовательное пространство привнесло в национальные образовательные системы свои требования, которые обеспечивают равные возможности для обучения всем гражданам стран, включившихся в Болонский процесс. Для всех вузов Скандинавии общими являются не только унифицированная система оценки знаний учащихся (ECTS) или совместимая с ней национальная (см. табл.), но и все расширяющееся преподавание на английском языке, увеличивающее объем участие в академическом обмене, нацеливание на привлечение как можно большего числа иностранных студентов .

Дания	Нет национальной кредитной системы, ECTS используется в некоторых вузах. Многие вузы используют собственную кредитную систему
Норвегия	Национальная система передачи и накопления кредитов совместима с ECTS. ECTS используется многими вузами с целью международного сотрудничества.
Финляндия	Национальная система передачи и накопления кредитов совместима с ECTS. ECTS используется в некоторых вузах.
Швеция	Национальная кредитная и накопительная системам действует параллельно с ECTS.

Таким образом, ознакомившись с системами высшего образования стран Северной Европы, можно отметить, что данная модель зарекомендовала себя с самой лучшей стороны, совмещая широкие возможности выбора для желающих учиться с давними учебными традициями, динамической и инновационной культурой в исследованиях и методиках обучения. Каждая из стран предлагает высочайшие стандарты образования, подтвержденные международными рейтингами (в топ-400 QS североевропейских вызов – 23, в топ-500 ARWU – 23, в топ-400

Times Higher Education — 26 [3]), активное применение на практике полученных теоретических знаний, тесную связь университетских программ с запросами современной профессиональной среды, междисциплинарные исследования, а также активную разработку студентами заданий исследовательского характера. Все это позволяет выпускникам вузов Северной Европы успешно конкурировать на насыщенном рынке труда со своими сверстниками из других стран.

#### **Список использованной литературы**

1. Система образования и рынок труда в странах Северной Европы. // [\[http://labourmarket.ru/Pages/actuals/sbornik/st7.html\]](http://labourmarket.ru/Pages/actuals/sbornik/st7.html)
2. Система высшего образования в Финляндии. // Портал Allterra education. // [\[http://www.allterra.ru/finland/Universiteti-Finlyandii.html\]](http://www.allterra.ru/finland/Universiteti-Finlyandii.html)
3. Результаты рейтингов вузов опубликованы на официальных сайтах данных рейтингов: QS [\[http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2015\]](http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2015)
4. Высшее образование в Норвегии. // Портал Norsk.h14.ru. [\[http://norsk.h14.ru/norge/edu.html\]](http://norsk.h14.ru/norge/edu.html)
5. Высшее образование в Швеции. // Портал Вгляд на Швецию из России. [\[http://eugeo.ru/vysshee-obrazovanie-v-shvecii/\]](http://eugeo.ru/vysshee-obrazovanie-v-shvecii/)
6. Из материалов интервью с президентом Европейской ассоциации гарантии качества в высшем образовании Ахимом Хопбаком. // Аккредитация в образовании. - 2013. - №61. - С. 8-11.
7. Сугрובה Е.Н. Высшее образование в Дании. // Наука и образование. Научное издание МГТУ им. Н.Э. Баумана. [\[http://technomag.edu.ru/doc/56545.html\]](http://technomag.edu.ru/doc/56545.html)

**Махмеджанова Л.Н., Әліпбаев А.Р., Бюжеева Б.З.**

*КазНУ имени аль-Фараби,  
факультет международных отношений, [lmakhmed@gmail.com](mailto:lmakhmed@gmail.com)*

## **ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Вхождение Казахстана в единое европейское образовательное пространство, а также присоединение к Болонскому процессу требуют корректировки деятельности высших учебных заведений, структуры их образовательных программ. В условиях становления двухуровневой системе высшего профессионального образования разработка образовательных стандартов

приобретает особую актуальность. Встает вопрос о необходимости расширения и углубления процесса совершенствования образования в Казахстане в разрезе уровня образования [1]; углубления методологической базы подготовки магистрантов; модернизации и расширения учебного обеспечения преподавания; внедрения новых технологий и форм работы в образовательный процесс; привлечения магистрантов к научно-исследовательской работе кафедр.

Новая концепция в сфере высшего образования обусловили переход на двухуровневую систему подготовки бакалавров и магистров по направлению «Мировая экономика», введение новых стандартов ГОСО РК, стандартизацию высшего экономического образования в духе Болонского процесса. Сегодня отмечается повышенный интерес к экономическому образованию в Казахстане и Болонский процесс послужил двигателем, заставившим переосмыслить и выявить недостатки существующей системы экономического образования и разработать пути совершенствования, а также изменить методики преподавания экономических дисциплин в соответствии с современными тенденциями.

Вследствие перехода к экспериментальным образовательным программам обучения необходимо совершенствование методик преподавания экономических дисциплин. Усовершенствованные методики преподавания экономических дисциплин позволят сформировать более широкое представление о проблемных ситуациях, о типах и моделях принятия решений в данных ситуациях. А так как профессия экономист предполагает не только наличие определенного теоретического материала, но также и способность анализировать экономические процессы, проводить оценку современного состояния и дальнейшего развития ситуации, получать и применять новую информацию.

Несмотря на то, что присоединение Казахстана к Болонскому процессу дает положительный эффект, оно также влечет за собой некоторые препятствия. К одному из таких препятствий можно отнести непонимание работодателями разницы между специалистом, магистром и бакалавром, что также нарушает одну из позиций болонской конвенции о трудоустройстве выпускников вузов.

Вследствие этого, на наш взгляд, необходимым на данном этапе становится приведение к допустимому виду учебных программ и четкое разграничение компетенций магистра и бакалавра [2]. Важно обеспечить необходимую глубину подготовки специалистов в области преподавания экономических дисциплин, что не представляется возможным без создания магистерской программы, которая бы в полной мере соответствовала объему фундаментальных и практических знаний, необходимых для аналитика и исследователя.

Усовершенствованные методики преподавания экономических дисциплин позволят сформировать более широкое представление о проблемных ситуациях, о типах и моделях поведения в данных ситуациях, так как профессия экономист предполагает не только наличие определенного теоретического материала, но также и способность прогнозировать ситуации и пути их исхода, получать и применять новую информацию.

В процессе перехода к двухуровневой системе возникла необходимость совершенствования методик преподавания, переоценки приоритетов, так как в работе студенты могут столкнуться с непредвиденными ситуациями, когда могут потребоваться все их умения и возможности. Новые методики помогут подготовить их к таким ситуациям, выработать алгоритмы поведения, умение мобилизовать собственные ресурсы.

Сегодня традиционный метод преподавания по типу лекция-семинар перестает быть востребованным, возникает необходимость вовлекать в процесс обучения самих студентов. В качестве инструмента для нового методического обеспечения могут быть использованы информационно-коммуникационные технологии, с помощью которых преподаватель имеет возможность транслировать гораздо больше информации посредством электронных таблиц, графиков, презентаций, которые ранее не использовались часто из-за нехватки времени или места.

Лекции – важная часть процесса обучения, но их главной проблемой остается пассивность аудитории. Применение информационно-коммуникационных технологий становится решением этой проблемы, делая лекцию более презентабельной и разнообразием материала привлекая внимание студентов.

Применение интерактивных средств обучения позволяет активизировать возможности студентов, а использование учебной и вспомогательной литературы в электронном формате помогает раздвинуть границы общения студентов с преподавателем.

Работа студентов на семинарах может стать продуктивной с использованием информационно-компьютерных технологий [3]. Теперь студенты не ограничены в поиске необходимой информации, которую они также могут представить свои ответы с помощью иллюстраций, графических пояснений.

Необходимость трансформации методик преподавания связана с внедрением государственного образовательного стандарта, преподаватели столкнулись с необходимостью сокращения аудиторных часов при сохранении объема материалов.

Если раньше преподавание шло по типу лекция-семинар, то сейчас много времени и тем отдается студенту для самостоятельного изучения материала. Такой метод работы позволяет студенту охватить более широкий объем материал, чем тот, который дается на лекциях, вырабатывать внимательность, способность к анализу, умение выделять основную мысль.

Выполнение заданий по самостоятельно изучаемым темам призвано сформировать у студентов креативный подход к проблеме и ее решению. Следовательно, это требует усовершенствования учебно-методической основы. Многие учебники по экономике уже устарели и не подходят в качестве источников информации, необходимы также новые методические рекомендации по выполнению самостоятельной работы.

Однако, роль лекций по сравнению с самостоятельной работой не становится менее значительной, так как преподаватель играет направляющую роль, поясняя основные моменты, которые студент не может понять самостоятельно в силу отсутствия опыта и знаний.

Таким образом, переход к новым стандартам обучения требует совершенствование методик преподавания экономических дисциплин. Изменения должны затронуть не только процесс передачи информации от преподавателя к студентам, но и учебно-методическую основу изучаемых курсов, а ИКТ могут стать оптимальным инструментом к новым методикам, быстро адаптироваться к меняющимся экономическим ситуациям и

позволят вступить Казахстану в современное образовательное сообщество.

#### **Список использованной литературы**

1. Закон об образовании РК с изменениями на 2016 г// <http://www.zakon.kz/141156-zakon-respubliki-kazakhstan-ot-27.html>, (Дата обращения 26.03.2016).
2. Л.Г.Чередниченко, М.В.Дубовик. «Болезни роста» в преподавании дисциплин «Микроэкономика» и «Макроэкономика» – продвинутый уровень// <http://www.kstu.ru/servlet/contentblob?id=55571>, (Дата обращения 26.03.2016).
3. Шеховцова Ю. А. Методика мониторинга инвестиционной безопасности государства// Экономика, управление, финансы: материалы VI междунар. науч. конф. (г. Краснодар, февраль 2016 г.). — Краснодар: Новация, 2016. — С. 1-5

**Мурзабекова Г.Ж., Нурдаuletова Л.М.**

*Колледж «Әділет» Каспийского общественного университета,  
Gulzia67@mail.ru*

### **РЕЖИМ РАЗВИТИЯ – ОСНОВНОЙ ФАКТОР МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТЫ**

Уровень развития современного казахстанского общества полностью зависит от образовательных учреждений, на которые возлагаются очень важные задачи – обучать, воспитывать, развивать и готовить то поколение, которое востребованы в современном мире.

В современной жизни, в период реформирования образования, меняется статус педагога. Меняются требования к уровню его профессионализма, к его профессионально-педагогической компетентности. В настоящий момент востребован педагог компетентный, творческий, способный мобилизовать свой личностный потенциал и принимающий все преобразования в системе образования.

Профессиональное развитие педагога – это длительный процесс, целью которого является формирование человека как мастера своего дела, настоящего профессионала. И для того чтобы это профессиональное развитие проходило на высоком уровне – необходимо проводить методическую работу. Чтобы

усовершенствовать и добиться оптимального построения методической работы, необходимо хорошо понимать саму ее сущность, ее основное назначение, ведущие задачи и функции, правильно формулировать наиболее важные, принципиальные требования к ее организации и осуществлению.

В образовании идет сложный процесс поиска содержания, форм и методов, структуры методической работы. Это обусловлено поиском нового стиля, новых форм общения с людьми в личностно-ориентированном образовании. Для того, чтобы решить сложные задачи, методисту необходимо очень хорошо изучить педагогический коллектив – это станет основой создания методической работы с педагогами. Результатом же методической работы должно явиться становление индивидуальной, авторской, высоко эффективной системы педагогической деятельности, когда каждый педагог овладевает умением осуществлять проблемный анализ (видеть не только свои достижения, но и недостатки в своей работе) и на основе его данных моделировать, планировать свою деятельность, получать намеченные результаты. Методическая работа должна быть максимально гибкой, способствовать развитию творчества, инициативы, повышать качество образовательного процесса. Вот этому и способствует поиск нового содержания, форм и методов работы с педагогами и их внедрения в процесс.

Методическая работа занимает особое место в системе управления колледжа «Эділет», так как прежде всего способствует активизации личности педагога, развитию его творческой деятельности. Все формы методической деятельности направлены на повышение квалификации и мастерства воспитателя. Постоянная связь содержания методической работы с результатами работы педагогов обеспечивает непрерывный процесс совершенствования профессионального мастерства каждого педагога. В тоже время методическая работа в колледже носит опережающий характер и отвечает за развитие и совершенствование всей работы с учащимися, в соответствии с новыми достижениями в педагогической и психологической науке. Важнейшими направлениями методической работы являются: оказание реальной, действенной и своевременной помощи педагогам;



оказание педагогической помощи педагогам в поисках эффективных методов работы с учащимися, реализации личных склонностей и творческих интересов с целью наиболее полного самовыражения личности педагога, совершенствование педагогического мастерства обобщение ППО.

Формы организации методической работы динамичны. Они изменяются, обновляются в зависимости от многих факторов, основные из которых:

- государственная политика в сфере образования, законодательные акты и документы;
- методическая грамотность преподавателей, их уровень педагогической культуры;
- материально-технические возможности организации методической работы;
- активность преподавателей, их инновационная подготовленность, уровень профессиональной готовности руководителей к осуществлению методической работы;
- конкретная ситуация в коллективе колледжа, в отношениях между преподавателями, преподавателями и учащимися, преподавателями и руководителями.

От правильного и грамотного подбора форм методической работы зависит компетентность педагогов и качество образования в современном образовательном учреждении.

С целью повышения результатов педагогической работы в колледже «Эділет» проводятся традиционные формы работы: педагогические советы, семинары, семинары-практикумы, консультации, открытые просмотры, деловая игра, участие педагогов в МО города, наставничество, конкурсы, выставки, и нетрадиционные формы:

Коучинг — средство содействия, помощи другому человеку в поиске его собственных решений или его продвижения в любой сложной ситуации.

«Коучинг–сессия» — интерактивное общение, развивающее консультирование, дискуссия (вопрос — ответ).

Использование интернет — ресурсов — обучение на основе информационных технологий. Участие в конференциях и совещаниях разного уровня — эффективный способ передачи информации среди групп общественности, редакций СМИ.

Обучающие семинары — продуктивная форма повышения квалификации педагогов, основное внимание на которой уделяется повышению их теоретической подготовки.

Тренинг - направлен на саморазвитие личности, может быть как отдельной самостоятельной формой работы с кадрами, так и использоваться как методический прием и т.д.

В колледже с момента основания существует “Школа молодого педагога”, ее цель повышение педагогического мастерства. Результатом можно было считать аттестацию педагогов (в период работы аттестацию прошли все педагоги). Работа ШМП касалась молодых педагогов. В этом учебном году было разработано положение о “Площадке успешности” для аттестующихся на 2 и 1 категории и положение о “Мастер классе” аттестующих на высшую категорию, это тоже очень хорошая форма работы с педагогами. В рамках педагогического фестиваля мы проводим очень много различных мероприятий – конкурсы, фотовыставки, фоторепортажи и др. В этом году как итог работы педагогического фестиваля планируем создать в методическом кабинете “галерею педагогов” - с целью роста удовлетворенности и популяризации своей профессий. В колледже наряду с Методическим Советом ( у нас этот - орган, который объединяет всех общей заботой о сегодняшнем и завтрашнем дне, побуждает к поиску, творчеству, создает в коллективе атмосферу доверия, взаимопонимания и уважения) создан Проектный совет с целью разработки стратегии деятельности колледжа в режиме развития (в этом учебном году мы планируем разработать проекты по обобщению ППО, по внедрению индивидуальных компьютеров, по разработки портфолио педагога) В течение этого учебного года в колледже работали проектные центры, с целью анализа и организации работы по основным направлениям деятельности, и разработки и внедрению нововведений, обеспечивающих режим развития колледжа. У педагогов есть темы углубленного изучения, они соответствуют темам самообразования. В колледже «Эділет» есть хороший стимул для работы в инновационном режиме, 5 педагогов на сегодняшний день работают в данном режиме, ими разработаны концепции и план действий (педагоги входят в творческую группу “Режим развития- это инновация ”) цель работы данной группы – координация взаимодействия

педагогов и специалистов по исследовательской деятельности (итог – формирование педагогом своего авторского стиля).Так же у нас создана служба мониторинга - сбора необходимой информации, проведение аналитико – диагностической деятельности, организация практико-ориентированного исследования. И еще одна форма работы, которую мы практикуем в колледже «Эділет» это стендовая защита – цель умение составлять и анализировать поэтапно структуру занятия и свою деятельность.Вся методическая работа ведется в соответствии с годовым планом, который всегда составляется на основе анализа работы за прошедший период и диагностики выполнения программы каждой группой, наблюдений педагогического процесса.

Таким образом, выбор содержания методической работы осуществляется на основе развития каждого из направлений подготовки педагогов, сближения, взаимопроникновения всех направлений.Осваивая новые знания, педагог может подняться на новый, более высокий уровень профессионального мастерства, стать более богатой, творческой личностью.

#### **Список использованной литературы**

1.Копилка педагогических идей. Работа с кадрами / Н. С. Голицына — М.: «Издательство Скрипторий 2003», 2006. С. 80.

2.Пискунова Е. В. Профессиональная педагогическая рефлексия в деятельности и подготовке педагога/ Вестник Томского государственного педагогического университета, 2005, № 1.

3.Козырева, О. А. Формирование культуры самостоятельной работы педагога в структуре моделирования и апробации системы принципов педагогического взаимодействия / О. А. Козырева, Т. И. Кучко, Е. Ю. Шварцкопф // Вестник КузГПА. — 2012. — 11 (25). — 9 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://vestnik.kuzspa.ru/articles/111/> [дата обращения 19.04.2014]

**А. Нұрахын, М.А . Ауган, Р. Бейсенбаева**

*Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,  
халықаралық қатынастар факультеті, alikhannurakhyn@gmail.com*

## **АЗИЯ-ТЫНЫҚ МҰХИТ АЙМАҒЫНДА БІРЫҢҒАЙ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІН ҚҰРУ: КРЕДИТТЕР ТРАНСФЕРІ МЕН БІЛІКТІЛІКТЕРДІ ӨЗАРА МОЙЫНДАУ**

Болон процесі аясында, әсіресе Еуропа елдерінде орын алып жатқан интернационализация үрдістері соңғы кездері біздің мемлекетімізге назар аудартуда. Сонымен қатар, Азия-Тынық мұхит аймағында да болып жатқан өзгерістерді де қарастырмауға болмайды. АТА тез және алысқа барматын, экономикалық және әлеуметтік өзгерістер, халықаралық экономикалық бәсекелестіктің өсуі, дәстүрлі экономикадан білімге негізделген нарықтық экономикаларға және бағытталған әлеуметтік жүйелерге көшу кезеңін бастан кешуде. Әлеуметтік-экономикалық және мәдени-тарихи шарттардың алуантүрлілігі аймақтағы жоғары білім беру жүйелеріне де өз әсерін тигізеді.

АТА-тағы интеграцияланған білім беру кеңістігінің қалыптасуына ұлттық үкіметтер, ведомстволар мен университеттерден басқа, көптеген үкіметаралық және үкіметтік емес ұйымдар да әсер етеді. АТА-тағы бірыңғай білім беру кеңістігін құру бойынша белсенді жұмыс, ЮНЕСКО (Бангкокта орналасқан аймақтық штабы); Азия-Тынық мұхиты экономикалық ынтымақтастық (АТЭС); Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ОЭСР), және де субөңірлік бірлестіктер (АСЕАН, АСЕАН+3, Қытай, Корея Республикасы мен Жапония үшжақты механизмі) сынды ұйымдар аясында және екіжақты негізде де атқарылып отыр.

АТА мемлекеттері декларацияларды мен 1998 ж. Жоғары білім беру жөніндегі дүниежүзілік конференцияның ұсыныстарын оң бағалады, бұл ұсыныстар қатарына төмендегідейлер жатады:

- жоғары білім берудің сандық кеңейтілуі, «массификациясы»;

- жеке және қашықтықтан жоғары білім берудің рөлін күшейту;

- сапа, сапаны бағалау және академиялық озық бағалау;
- кредиттер трансфері мен біліктіліктерді өзара мойындау;
- ресурстар мен қаржыландыруды одан әрі әртараптандыру;
- білім беру қызметтерін қамтамасыз ету, шетелдік жеткізушілер және ГАТС-пен байланыс.

Жоғарыда аталған мәселелердің әрқайсысы маңызды болғанмен, біз кредиттер трансфері мен біліктіліктерді өзара мойындау мәселесін ғана қарастыратын боламыз.

Кредиттер трансфері мен академиялық және кәсіби біліктіліктерді өзара мойындау көбінесе экономикалық жаһандану мен АКТ-дың қарқынды дамуымен анықталады, дегенменде де бұл үрдіс Еуропада соншалықты қатты байқалмайды. Өзгерістердің көшбасшылары үкіметтер мен білім беру министрлері болып табылатын Еуропаға қарағанда, АТА-да интеграцияның бастамашылары және қозғаушы күштері үкіметаралық және үкіметтік емес ұйымдар, оның ішінде ЮНЕСКО, АСЕАН (AUN) Университеттер желісі, «АТА-да Университеттік ұтқырлық» (UMAP) болып табылады.

Әрине, 1983 ж. желтоқсанда қабылданған және 20 мемлекет тарапынан ратификацияланған жоғары білім беру саласында білім алуды, дипломдарды және дәрежелерді танудың аймақтық конвенциясын практикалық түрде енгізетін ЮНЕСКО-ның рөлі аса маңызды. Жоғары білім беру саласындағы интеграциялық үрдістердің дамуына орасан зор әсерін 1998 и 2003 жж. жоғары білім беру бойынша дүниежүзілік конференциялар, аймақтық семинарлар мен дипломдар мен дәрежелерді тану бойынша конференциялар тигізді.

Соңғы кездері, ЮНЕСКО, AUN, UMAP және басқа да ұйымдар мен бағдарламалармен серіктестік күшеюде. Жоғары білім беру саласында білім алуды, дипломдарды және дәрежелерді танудың аймақтық конвенциясының Аймақтық комитетінің отырыстар жүйелі түрде өткізіледі. Аймақ мемлекеттерімен берілетін біліктіліктердің бірлескен зерттеуі жүргізіледі, АТА мемлекеттеріндегі жоғары білім беру сертификаттары, дипломдары және дәрежелері бойынша анықтамалық құралдар және т.б. жариялануда.

«Азия-Тынық мұхитындағы университеттік мобильділік» (UMAP) сызбасы студенттер мен оқытушылардың ұтқырлығын кеңейтуге және аймақтағы жоғары білім беру сапасын жақсарту

мақсатында 1991 жылы дайындалған болатын. UMAP үкімет ретінде аймақтағы жоғары білім (университеттер) өкілдерінің ерікті ұйымы болып табылады, сондықтан да өкіметтік емес деңгейде, мақсаты – мұғалімдердің, қызметкерлер мен студенттер арасындағы өзара түсіністік пен өзара алмасуы арқылы тереңдету.

UMAP өңірдегі барлық елдер үшін, аумақтар және әкімшілік аймақтарға ашық ұйым. Ұйымның мүшелері жоғары білім, жоғары оқу орындарының, сондай-ақ ұйымдардың, олар жұмыс істейтін қамқорлығымен, немесе олардың комбинациясы министрліктері мен ведомстволары арқылы ұсынылуы мүмкін. Жеке мүшелік қарастырылмаған.

UMAP жоғары органы толық және қауымдасқан мүшелерінен тұратын Кеңес болып табылады. Толық мүшелері ретінде Австралия, Камбоджа, Канада, Эквадор, Фиджи, Гонконг, Жапония, Макао, Малайзия, Мексика, Моңғолия, Жаңа Зеландия, Папуа Жаңа Гвинея, Филиппин, Корея Республикасы, Самоа, Тайвань, Тайланд, АҚШ, Вьетнам сияқты осындай елдер ұсынылған.

Қауымдасқан мүшелері деп Бруней, Чили, Гуам, Индонезия, Лаос, Мьянма, Перу, Ресей, Сингапур елдері танылады.

2005 жылдың сәуір айының жағдайы бойынша UMAP схемасында Азия-Тынық мұхитының 354 университеті қатысады, соның ішінде Австралиядан – 38; Жапониядан – 89; Корея Республикасынан – 8; Гонконгтан – 5, Тайваннан – 62; АҚШ-тан – 23 және т.б.

Еуропалық тәжірибеге сүйене отырып, UMAP мүшелері-елдері 1998 жылы кредиттер трансфері «UMAP кредиттер трансферінің сызбасы» (UCTS) ретінде танылып отырған кредиттер беру схемасын енгізуге уағдаласты.

Осы бастама өте маңызды болып шықты, себебі ол АТА мемлекеттері университеттерін студенттер мен қызметкерлер өздерінің университеттеріне қайтып оралған кездегі, пәндер пен бағаларды есептеу механизмімен қамтамасыз етті.

Академиялық біліктілік анықтамасы университеттің автономиялық бөлігі болып табылады, онда алайда, заңды құрал ретінде аймақтық конвенциялар маңыздылығына қарамастан өз-өзінен олар елдерде біліктілігін өзара мойындауды қамтамасыз ете алмайды. Сапалы жүйелер мен біліктілік шеңберін тексеру

жөніндегі келісім біліктіліктің салыстырмалылығын мүмкіндік беретін, осы саладағы алдағы ілгерілеуіміз үшін маңызды негіз береді.

Аймақтағы үкіметтері тұрақты негізде жергілікті бағдарламаларын халықаралық тәжірибесі бөлігінің интеграциясына өз үлесін қоса алады немесе екі жақты және көпжақты аймақтық конвенциялар жасасу үшін қолайлы жағдай жасай алады және т.б.

Атап айтқанда, АТЭЫ (2004) елдерінің Білім министрлігінің Үшінші конференциясында, бірлескен қызметтің басым бағыттары ағылшын және басқа да шет тілдерін оқыту, математика зерттеу ынталандыру, инженерлік және жаратылыстану ғылымдары, оқыту мен оқу үшін қазіргі заманғы технологияларды қолдану, сондай-ақ білім беруде жүйелі реформаларды жүргізу деп танылды.

Сонымен қатар, ынтымақтастық білім беру саласында белсендіріледі және аймақтық деңгейде де іске қосылады. Атап айтқанда, 2003 жылы Жапония, ҚХР және Корея Республикасының мемлекет пен үкімет басшылары қол қойған Декларацияда осы үш ел білім саласында үшжақты ынтымақтастық қолдауды жалғастырып, студенттік алмасуды нығайту, оқытуды, кредиттер жүйесі мен дәрежелерін және тілдерді оқытуды өзара мойындау.

Әлемнің жетекші елдері үшін, біріккен экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) үшін, Азия шетелдік студенттердің ең көп санын жеткізуші ретінде ерекше қызығушылық тудырады. Аймақтың үлесіне ЭЫДҰ-ға мүше болған мемлекеттердің шетелдік студенттердің жалпы санының 43%-ы тиеді. (салыстыру үшін: Еуропа үлесі – 35%; Африка – 12%; Солтүстік Америка – 7%; Оңтүстік Америка – 3%; Океания – 1%-ды құрайды). Ел деңгейінде де Азия өкілдері жетекші орында. Осылайша, ЭЫДҰ елдерінің шетелдік студенттердің жалпы санының Қытайдың үлесі (Гонконг) жоғары оқу орындарының 10% құрайды; Корея Республикасы – 5%; Үндістан мен Жапония – 4%-ға өсті. Азияның барлық студенттерінің шамамен 70%-ы үш ірі ағылшын тілді елдер – АҚШ, Ұлыбритания және Австралия мемлекеттеріне оқуға жіберіледі.

ҚР Үкіметі оқыту жүйесіндегі жағдайды жақсарту үшін жаңа саясатын ұсынады. Осы бағдарлама аясында, 13 университет 103 шетелдік оқытушыларды тартады, олардың кейбіреулері 100 мың АҚШ долларына тең жылдық жалақы береді. Үкімет шетелдіктерді тартатын осындай жоғары оқу орындарына қаржылық қолдау көрсетуге және 1,62 млрд. вон бөлуге немесе 103 маманның жылдық табысының жартысын беруге уәде берді. 6 профессор ақпараттық технологиялар мен биотехнологиялар сияқты пәндерді оқытатын болады. Басқа профессорлар өндірістік басқару мамандықтарына, жаратылыстану ғылымдарына, инженерлік іс, әлеуметтік ғылымдар және тіл білімі салалары пәндерін жүргізеді. Сеул ұлттық университеті осы бағдарламаға 65 оқытушыны жалдайды, бұл барлық оқытушы санының 68%-ын құрайды. Кенбук және Пусан университеттері тиісінше 11 және 8 шетелдік мамандарды шақырды. Ал Кемо ұлттық техникалық университеті және теңіз істері бойынша Корея университеті тиісінше 3-4 маманнан тартқан. Сондай-ақ, Корея алдағы 5 жылда бастауыш, орта және жоғары оқу орындарында ағылшын, жапон және қытай тілдерін үйретуге сол тілдерде сөйлейтін тасушы-мамандар - 5000 мыңнан астам маманды тартуды жоспарлап отыр. Осы бес жылдық бағдарлама шеңберінде жыл сайын бір жылға келісім-шарт негізінде 1000 мамандар қатысады. Жоба бойынша 4150 ағылшын, 700 жапон және 150 қытай оқытушылары қамтылған.

Шетелдік ғалымдарды тартумен бірлескен жобаларды дамытуға бағытталған оң ілгерілеулер бар. 2002 жылдың 11 қыркүйегінде Оңтүстік Кореяның Ғылым және технологиялар министрлігінің хабарлауы бойынша, жергілікті мемлекеттік ғылыми-зерттеу институттарында жұмыс істеуге Ресей, Украина, Беларусь, Румыния, Польша, Қытай және Үндістаннан жалпы саны 106 ғылыми қызметкерлер шақырылады. Министрліктің мәліметінше, бұл елдер Оңтүстік Корея үшін электроника, телекоммуникация, қоршаған ортаны қорғау және басқа да басым бағыттары саласында жоғары білікті мамандар болып табылады.

Елімізде білім беру процесінің барысы ақпараттық жетістіктерін жүзеге асыруда. Жаһандық ақпараттық революцияның дамуына байланысты, білім берудің қашықтықтан оқыту және киберкұрылымдық сияқты түрлері



Кореяда барған сайын танымал болып келуде. Корея – Интернет-білім беруді дамыту үшін жеңілдіктер ұсынатын ақпараттық инфрақұрылымдарды дамыту деңгейі жағынан көптеген елдердің алды болып табылады.

АТА – трансшекаралық білімнің негізгі формасы ақылы дәреже болып табылатын әлемдегі жалғыз аймақ.

Осы тәріздес білім алуды наразылық айтушылар үкіметтің жоғары білім алудағы рөлі мен жауапкершілігіне нұқсан келтіре алатын қауіптерге көңіл бөле тұрып, сонымен қатар, «қоғамдық игілік» ретінде жоғары білімнің мән мағынасына, жоғары сапалы білім қорғауды қамтамасыз ету қажеттігіне де көңіл бөледі. Ал ақылы білім берудің жақтастары қайта білім беру қызметтерінің еркін сатылымы әлеуетті пайда әкелу туралы пікір білдіруде.

Австралия және Жаңа Зеландия, қазірдің өзінде білім беру қызметтеріне қатысты міндеттемелерді жасады.

Австралияның міндеттемелеріне қашықтан білім беру, шетелдік студенттердің білім алуы, білім беру қызметінде шетелдік жеткізушілердің қатысуын қамтамасыз ету кіреді.

Малайзия, Сингапур және Үндістан білім беру қызметтерінің экспорттаушысына айналды, және олардың ақылы білім беруге деген көзқарастары өте маңызды болмақ. Білім жетекші аймақтық экспорттаушыға айналдыру үшін өршіл жоспарлары бар Малайзия да, Сингапур да қазіргі уақытта Қытай, Вьетнам, Камбоджа және Индонезия сияқты бірқатар елдерде белсенді маркетинг жүргізуде. Үндістан да араб елдері мен Үнді мұхитының елдерінде өз өңірлік нарықтарын дамытуда.

Корея республикасындағы шетелдік студенттер саны 1998 жылдағы 5326-дан 2001 жылы 11,646-ға дейін, ал шетелде білім алушы корейлер саны – 120 170-тен 149 933-ке дейін өсті. Сонымен қатар, Корея Республикасы білім берудің, дипломдардың және дәрежелердің мойындауы туралы көпжақты және екіжақты бірқатар келісімдерге қол қойды. Бұл елде сонымен қатар шетелдік ұйым тарапынан белгіленген бірде-бір жоғары білім беретін бағдарлама жоқ.

Австралия және Жаңа Зеландия білім беру қызметтерінің ең ірі жеткізушілеріне айналды. 1980 жылдардың ортасында іріктеу басталған кезде оқу ақысын толық төлеу негізінде

Австралия университеттерінің шетелдік студенттер контингенті бірнеше есе ұлғайды, ал ел АҚШ пен Ұлыбританиядан кейінгі білім берудің үшінші ірі экспорттаушысына айналды. 2002 жылы Австралияның мемлекеттік және жеке университеттерінде 150 мыңнан астам шетел студенттері білім алды (айтпақшы, бұл өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 18%-ға артық), австралиялық ЖОО-студенттерінің жалпы санының 18% -ын құрайды. Олардың шамамен екі-үштен Австралияда, ал үштен бір бөлігі – австралиялық жоғары оқу орындарының шетелдік кампустарында оқытылған; бірлескен бағдарламалар негізінде; франчайзингтік немесе қашықтан оқытуға негізделген австралиялық бағдарламасын ұсынған жоғары оқу орындарында. Айтпақшы, австралиялық университеттер жыл сайын шетелдік студенттерден шамамен 1,5 млрд. АҚШ долларын алады.

Әрине, Австралия да, Жаңа Зеландия да білім беру қызметтерінің саудадағы одан әрі ырықтандыру саясатының белсенді жақтастары болып табылады.

Осылайша, Азия-Тынық мұхиты өңіріндегі, сондай-ақ әлемнің өзге аймақтарында, білімді интернационалдандыру, бірыңғай білім беру кеңістігін қалыптастыруды нығайтуға бағытталған үдерістер бар.

**Лю Сай, Алдабергенава Ж., Ауган М.А.**

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,  
халықаралық қатынастар факультеті, zhuldyz-al@mail.ru

## **ҚЫТАЙ БІЛІМ БЕРУ РЕФОРМАСЫ**

Қытай саяси мәдениетінде білім беру мен оқытудың ерекше рөлі мен маңызы бар. Бұл Конфуций ілімінің негізі әлеуметтік-этикалық ілім екендігімен тығыз байланысты бола отырып, ондай құндылықтар жүйесінде білім берудің әлеуметтік функциясы бірінші кезекке шығады. Сондықтан да мектеп үкіметтік емес мекемелер ретінде пайда болған Еуропаның көптеген елдерінен айырмашылығы, Қытайда білім беру бастапқыда империялық палаталар түрінде құрылды: мемлекеттік қызметшілер мәртебесіне оқытушылар, тіпті

жоғары оқу орындарының студенттері қатысты; бұл өз кезегінде кадрларды даярлау және сәйкес іріктеу бойынша әлемдік бірегей құбылыс болды.

Қытайда әртүрлі мемлекеттік емес-қоғамдастық және түрлі деңгейдегі жеке меншік оқу орындары ұсынылды. Әсіресе, «Шуюань» академиясының орны бөлек, ол Қытай мәдени және саяси өміріне елеулі құбылыс әкелді. Қытайда қазіргі заманғы білім беруді модернизациялау тұжырымдамасы ХІХ ғасырдың ортасында апиын соғысындағы жеңілістен кейінгі елдегі ашық саясатпен тығыз байланысты болды. Білім беру жүйесін көнерген негіздерден босату туралы батыл тәжірибелер, жеткілікті деңгейде американдық прагматикалық педагогика идеяларынан туындай отырып, көбіне 1920 жылғы кеңес мектебінің революциялық оқиғаларын еске түсіреді. Қытайдағы басты педагогикалық бағыттар ХХ ғасырда шарықтады, бұл бір жағынан, қытай мәдениетінің жоғары бейімделу сыйымдылығын көрсетсе, ал екінші жағынан, жергілікті білім беру ортасында бөгде кірігулерді өз талғамына сәйкес қорыта алу қабілетін танытады («жанды білім беру», американдық прагматикалық педагогикадан туындаған идеялар, «демократиялық емес білім беру», жергілікті тәжірибе ретінде марксистік идеялардың қолданылуы, жаһандану дәуірінде құрылған «Қытай спецификациясына сәйкес социалистік білім беру жүйесі»).

Соңғы бірнеше онжылдықта Қытай білім беру реформасының мемлекеттік стратегиясы білім беру саласына өз жемісін әкелуде, сондықтан ол мұндай мәселені мұқият зерттеуге лайықты деп табады.

1985 жылы Қытай білім беру жүйесін реформалауды бастады[2], нәтижесінде «сучжи цзяюой» термині кең таралды. Оның аудармасы «жеке тұлғаның жеке қасиеттерін арттыруға арналған оқыту» дегенді білдіреді және ол студенттердің интеллектуалдық, моральдық, көркемдік, физикалық және еңбек қатынастарын жан-жақты дамытуды көздейді. Реформаның мақсаты: Жалпыға міндетті 9-жылдық білім беруді жүзеге асыру; лайықты орын кәсіптік бағытын алуы тиіс орта білім беру құрылымын реттеу; жоғары оқу орындарына қабылдау

жоспарларын қайта құрылымдау және экономикалық даму міндеттеріне сәйкес түлектерді тарату жүйесін, жоғары оқу орындарының өзін-өзі басқару құқығын кеңейту; білім беру басқармасы орталығының жергілікті меншік және кезеңді мектеп өкілеттігі мен жауапкершілігінің кеңеюімен үйлесімділігін сақтау;

1986 жылы «ҚХР Міндетті Білім туралы заңы» шықты, соған сәйкес елде (6 + 3 немесе 5 + 4) негізгі және кіші орта мектепті қамтитын жалпыға міндетті білім беру қабылданды. Осы заң енгізілгеннен соң 2001 жылғы халық санағының көрсетуі бойынша өткен жылдарға қарағанда мәдени сауаттылықтың артқаны байқалды. Өткен 1990 жылғы санақпен салыстырғанда сауатсыздық 6,7%-дан 15,8-ға дейін төмендеді.

1992 жылы КҚК XIV съезінде сөйлеген сөзінде Қытай президенті Цзян Цзэмин: «Басым стратегиялық даму жағдайына білім беруді қою қажет», деп атап көрсетті. Бұл тезис 1995 жылы қабылданған «Білім туралы ҚХР Заңында» көрініс тапты [3], ол – ел басшылығы ұлттың гүлденуі үшін маңызды шарты ретінде білім беру жүйесін жетілдіруді және кеңейтуді қарастырады дегенді білдіреді. Сондай-ақ халықтың білім алу қажеттіліктері артып, «адами капиталы» өскен әлеуметтік прогресс және экономикалық өсу шешуші факторына айналып отыр кезде, онсыз нарықтық реформаларды жүргізу мүмкін емес.

Соңғы 20 жылда Қытайдың білім беру саласы тұрақты дамып келуде. «Міндетті Білім туралы ҚХР Заңына» сәйкес елде негізінен 9-жылдық міндетті білім беру жүзеге асырылады. Бастауыш және орта мектептерде реформаларды іске асырудың негізгі мақсаты – оқушылардың оқу жүктемелерін жеңілдету, оларға өз қызығушылығындағы пәндер ауқымын ерікті түрде анықтауға мүмкіндік беру, эстетикалық цикл пәндерін оқуға, дене шынықтыру, кітаптар оқуға, ғылыми шығармашылықпен айналысуға көп уақыт жұмсауға үйрету. әр түрлі ведомстволар мен провинциялар қызметіне сәйкессіздігін жоятын, оның барысында олардың келісілген іс-әрекеттері, ынтымақтастық, бірігу және т.б. арқылы жергілікті билік тарапынан жауапкершілік бірлігі белгіленетін жоғары мектеп реформасы

да өткізіледі. Сондай-ақ білім беру жүйесін дамытуға бөлінетін ресурстарды тиімді пайдалануға қол жеткізу қажет. Реформаның басты мақсаты – елдің алдында тұрған әлеуметтік-экономикалық қауіп-қатерлерге сәйкес орта және жоғары білім беру жүйесін жетілдіру.

Білім беру және педагогика теориясы саласындағы қытай зерттеушілер мен сарапшылары, соңғы жылдары қытайдың бай дәстүрлі білім беру жүйесі мен шет ел тәжірибесін бойына сіңірген қазіргі заманғы тәжірибеге қосылу қажеттігіне назар аударады. Реформаны жүргізу барысында білім беру моделіне арналған қолданыстағы жаңа заман талабына сәйкес келмейтін, дағдыларды қалыптастыруға септігін тигізбейтін тек білім беруге арналған дәстүрлі, күрделі білім үлгісін жаңғырту қажет. Міндетті білім беру сапасын арттыру үшін, пән оқулықтарының құрылымы мен мазмұнын өзгерту деп күтіледі, жаңа оқулықтар әзірленеді, олардың өзгермелілігі мен ғылымилығына назар аудара отырып, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көңіл бөлу керек.

Сондай-ақ, Қытай білім беру үшін 1995 жылғы «Білім туралы Заңының», 1996 жылғы кәсіптік білім беру туралы заңның, 1998 «Жоғары білім туралы Заңының» ресми ережелері мен актілеріне негізделген жаңа экономикалық саясатты әзірледі. Атап өту керек, осы және басқа да көптеген заңдар бір уақытта қабылданған жоқ, бірақ тек бұл олардың негізгі нүктелері мен идеялары іске қосылған реформа болған соң, қажетті есептеулері мен алдын-ала қорытындыларын жасады.

Қытайда орта, жоғары, орта арнайы білім беру мен ересектерге білім беруді дамыту стратегиясы ХХІ ғасыр қарсаңында әзірленді.

Міндетті білім беру – ел дамуының негізі. 1986 жылдан бастап, Қытай білімге тең қол жеткізу идеясынан 9-жылдық міндетті білім беру мақсатты түрде өмірге келді. Әзірге, бұл процесс салдарынан ҚХР түрлі аймақтарының біркелкі дамыту үшін жеткілікті тиімді емес. Кедей облыстарында ол шағын мектептер мен мектеп жасындағы балалардың мектепке баруын толық қаржыландыра алмау мәселесімен, білім беру сапасының төмендігімен көрінеді. Артта қалған аудандарда міндетті білім

беруді дамытудың үйлесімсіздігін азайту және оның таралуын жүзеге асыру үшін ауыл шаруашылығы артта қалған провинцияларға көмек көрсету қажет.

Барлық мектеп жасындағы балалар оқуын ойдағыдай жалғастыра алуы және бүгінгі таңда еңбек нарығында сұранысқа ие мамандық алуға мүмкіндік беретін, жақсы білімі бар мектепті аяқтағаны маңызды. Бұл студенттердің болашағы үшін ғана емес, кедей аймақтар үшін де, ауқатты отбасылар үшін де, сайып келгенде жалпы қоғам үшін де өте маңызды болып келеді.

Қытайдың көптеген өнеркәсібі дамыған өңірлерінде, осы бағытта үлкен жетістіктерге қол жеткізген озық оқытушылар қазіргі заманғы оқыту әдістерін пайдаланып жұмыс істейді. Мұндай тәсілді елдің барлық аймақтарына тарату қажет.

**Жоғарғы білім.** Келесі 10 жыл – жоғары білім берудің танымалдылығы артқан кез: бұл Қытайдың өмірінде маңызды тарихи кезең болып табылады. 1999-2000 жылдары жоғары оқу орындарына үміткерлердің қабылдау айтарлықтай өсті. Бұл үрдіс қоғамның жоғары білікті мамандарға қажеттілігімен анықталады.

Болжамға қарағанда, жақын арадағы 5-10 жылда мектеп бітірушілердің 15%-ы оқуларын жалғастыра береді.

Жоғары білім реформалары әр түрлі жоғары оқу орындарының үлгілерін дамытуға бағытталады. Олар жоғары оқу орындарының дәстүрлі желісін кеңейтуді жалғастырады. Бұдан басқа, қысқа оқу мерзімінде дәстүрлі емес жоғары оқу орындарын құруды жоспарлаған. Басты назар жоғары оқу орындарының жас зерттеушілер мен жетекші ғылыми ұйымдастырушыларды дайындайтын ғылыми-зерттеу орталағы ретіндегі рөліне аударылып отыр.

Өте маңызды мәселе – еліміздің жоғары оқу орындарының біркелкі емес орналасуы. Тарихи қалыптасуына байланысты, олар негізінен Бейжіңде шоғырланған (63 күндізгі, 84 сырттай және кешкі жоғарғы оқу орындары), Шанхайда (39 күндізгі, 65 сырттай және кешкі) Сианьда, Гуанчжоуда, провинциялық орталықтар мен орталыққа қарайтын қалаларда, ал Батыс Қытайда олар өте аз болып табылады. Сондықтан, экономика

мен қоғамның дамуына теріс әсер ететін, осы ауданнан дарынды жастардың ағылуы болып жатыр. Соңғы жылдары, Қытайдың Білім министрлігі пайда болған жағдайды өзгертуді мақсатты түрде қолға алды.

Атап өтетін нәрсе, соңғы уақыттарда мемлекеттік жоғарғы оқу орындарымен қатар мемлекеттік емес жоғарғы оқу орындары белсенді түрде дамуда, олардың арасында бәсекелестік орын алуда, бірақ басымдылық біріншінің жағында, себебі олар мемлекеттік қаржыландыруды алып отыр және өздерінің жеке саясатын жүргізуге мүмкіндіктері бар. Университеттің реформасы осы салада салауатты бәсекелестік үшін тең жағдай жасауы тиіс.

Жоғарғы оқуды реформалаған кезде көбірек көңіл гуманитарлы циклдық пәндерге бөлінеді, себебі «гуманитарлық рухты» тәрбиелеу мемлекеттің болашағы үшін өте маңызды. Осылайша, реформа тек білім проблемасын емес, сондай-ақ ХХІ ғасырдағы жаңа адамның тәрбиесін де қамтиды.

Кәсіптік және техникалық білім беру. Әлемдегі кәсіптік білім беруді дамытудың тенденцияларын зерттеп және осы саладағы еліміздегі құрылған жағдайды талдай отырып, қытайлық зерттеушілер жалпы саны 60% -ын құрайтын орта білімнің екінші сатысына сай келетін кәсіптік мектептердің санын 40%-ға дейін қысқарту керек деген қорытындыға келді. Бұл көп студенттерге қазіргі уақытта кәсіптік мектептердің дипломы колледжге барып оқуға түсуге мүмкіндік бермейтін болғандықтан, жоғары білімге қол жеткізуге жол ашу үшін істелінуі тиіс. Сонымен қатар өзара байланысты мекемелер жүйесін құру үшін орта білімді реформалау керек: мектеп түлектерінің кәсіптік-техникалық мектепте оқуларын жалғастыруға мүмкіндік беретін; орта білім туралы аттестат алуға және жоғары оқу орнына түсу үшін.

Қытайда ересектерге білім беруге көп көңіл аударылуда. ХХІ ғасырда. бұл жұмыс келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылатын болады:

- ауыл тұрғындарының арасындағы сауатсыздықты жою;
- ересек тұрғындардың білімді терең қабылдауына мүмкіндік беретіндей ашық жүйе құру;

– кәсіптік білім беру мен ересек білікті жұмысшыларды даярлауды қамтамасыз ету.

Төмендегідей білім беру бюджеті саясаты саласындағы негізгі ережелер мыналар болып табылады:

– Қалдық білім беруді қаржыландыру принципінен бас тарту;

– Білім беру бюджеті туралы мақалалар қорғау;

– Көп арналы қаржыландыру;

– Оқу орындарының қаржылық дербестігі;

– Шығындарды орталықсыздандыруға көшіру;

– Білім беру және оған инвесторлар үшін салық жеңілдіктерін енгізу;

– Білім беру бойынша арнайы салық енгізу;

– Мақсатты қорларды құру.

Білім салынатын салық туралы айта келе, 1990 жылы ұлттық салығы қосымша болған Қытайды еске саламыз. Ол сондай-ақ, жергілікті білім беру салығы, оның мөлшері провинциялар айқындалатын жинау бойынша шешімі енгізілді.

Білім салынатын салық туралы айта, ол 1990 жылы Қытайда, ұлттық салыққа қосымша жергілікті білім беру салығының мөлшері провинциялар шешімімен айқындалатынын еске түсіреміз.

Халық санасында «халықтық мектепті адам жасайды» деген идеяны қалыптастыру үшін жүргізілген мақсатты насихаттау нәтижесінде, Қытай халқы білім беру қызметтерінің ақылы түріне дайын екендігін өте белсенді деңгейде білдіре бастады. Бұл, әрине, түбегейлі реформалар арқасында халықтың әлауқатының, оның материалдық мүмкіндіктерінің артқандығымен байланысты. Халықтың ұжымдық салымдары бюджеттен тыс табыстардың маңызды көзі болып отыр. Үкімет білім беруді қаржыландыруды дамыту мақсатында орталық билік, жергілікті үкімет, жергілікті басқару органдарының, отбасылар мен жеке инвесторлар, қаржы-өнеркәсіптік топтар мен банктердің қаржылай көмегін пайдаланды. Орта және жоғары кәсіптік білім беру үшін төлемді енгізу арқылы 1994 жылдан бастап бірте-бірте орта мектептің деңгейінде білім үшін төлем сақтай және осылайша, Қытай үкіметі қоғам мен жеке



тұлғалары арасындағы қаржылық міндеттемелерді ажыратты. Сонымен қатар, саны реформа нәтижесінде күрт көбейген мемлекеттік және мемлекеттік емес мектептер мен университеттерді қаржыландырудан Үкімет бас тартты. Үкімет тек саяси қолдау және қажет деп санаған жағдайда ғана жәрдемдесуге уәде берді.

Бүгінгі заман талаптарына сай реформаланған халықтық білім беру жүйесі ҚХР-ға ХХІ ғасырға жол сілтеді.

#### **Пайдаланылған әдебиеттер тізімі**

1. Ұлттық білім беру жүйесін реформалау қатысты ҚКП Орталық Комитетінің қаулысы.– Пекин, 1985
2. ҚХР Білім беру туралы Заңы. N 45. 18 наурыз 1995 г. 4 бап. – Пекин, 1995.
3. Боровская Н. Е. Очерк истории школы и педагогической мысли в Китае. М: ИДВ РАН, 2002.

*Научное издание*

**МАТЕРИАЛЫ  
1-ОЙ ЕЖЕГОДНОЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ  
«ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ»**

Выпускающий редактор *Г.С. Бекбердиева*  
Компьютерная верстка *Г.К. Шапкозовой*  
Дизайн обложки: *А.Калиева*

**ИБ №**

Подписано в печать 06.05.2016. Формат 60x84/16.  
Бумага офсетная. Печать цифровая. Объем 9,8 п.л.  
Тираж 50 экз. Заказ № . Цена договорная.  
Издательский дом «Қазақ университеті»  
Казахского национального университета имени аль-Фараби.  
050040, г. Алматы, пр. аль-Фараби, 71, КазНУ.  
Отпечатано в типографии издательского дома «Қазақ университеті».